

LeiDossier 4

Januari 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Wat er allemaal kan met de Ad... en andere opleidingen... Een overzicht van plannen, voorstellen, suggesties... uit de nieuwsbrieven van 2022

1 Inleiding

Elk jaar laten we een LeiDossier het licht zien, mede om daarmee terug te kijken op hetgeen in de afgelopen expliciet aan de orde is gesteld in de nieuwsbrieven. Dat betekent dat we vooral een bepaald thema bij de kop pakken, om allerlei voorstellen, suggesties en aanbevelingen op een rijtje te zetten. Het doel is in dit geval het laten zien wat er zoal met de Ad in ons stelsel kan worden gedaan. Er is al vaker gesteld dat het noodzakelijk is om een soort 'scenario-studie' te laten plaatsvinden met betrekking tot de mogelijkheden die de verdere invoering van de Ad met zich mee kan brengen en hoe in samenhang daarmee relevante aanpassingen kunnen plaatsvinden.

Dat past keurig in de plannen van OCW als het gaat om het laten verrichten van toekomstverkenningen, samen met de VH en de UNL. Maar de vraag is dan toch wel of daarbij de Ad voldoende aandacht gaat krijgen. In het hbo leeft zeker de gedachte dat het een 'must' is, om allerlei redenen, en dan vooral door de sterke groei van de Ad-instroom en de daling die is voorzien voor de bacheloropleidingen. Ook de huidige economische situatie, met ook financiële gevolgen en consequenties voor (a.s.) studenten, maakt duidelijk dat een tweejarige hbo-opleiding steeds gewilder gaat worden. Daarbij stijgt het percentage uitvallers bij de bacheloropleidingen en daarmee is de Ad ook aantrekkelijker aan het worden, mede omdat het een tussenstap kan zijn.

2 Opzet

Uiteraard maken we het u zo gemakkelijk mogelijk bij het doornemen van dit dossier. We beginnen met de inhoudsopgave, met daarbij steeds een korte weergave van waarom het bij dat betreffende stuk om gaat. Dan volgen die stukken, elk met ter inleiding een samenvatting van hetgeen de kern ervan wordt geacht te zijn.

3 Inhoud

12 januari

Wat ligt er nog op de plank van de wet- en regelgeving

6

Aan het begin van het jaar hebben we gekeken naar welke zaken er zoal op de plank lagen en toch eigenlijk niet aan de aandacht mochten gaan ontsnappen. Daarbij is ook gekeken naar het moeten zoeken naar aanpassingen in de wet- en regelgeving.

Hier geven we een aantal zaken die we nog steeds over het voetlicht willen tillen, als een kleine selectie.

26 januari

Aanbieden eenheden van een Ad, met civiel effect – en voor eigen actualisering

6

In het kader van het Leven Lang Ontwikkelen (LLO) wordt naarstig gezocht naar allerlei constructies die passen bij het huidige stelsel, met de bekostigde opleidingen als uitgangspunt, om vervolgens te zien wat er in een private context allemaal wel of niet kan en mag.

Een idee is om een Ad-aanbieder (en denk vooral aan de zgn. Professional Associate Colleges) de kans te geven bundels eenheden, met een eigen civiel effect, privaat te kunnen aanbieden aan werkenden (ook als ze al een Ad hebben gedaan) De ervaringen daarmee kunnen worden gebruikt voor een actualisering van het lopende Ad-programma, en zo snijdt het mes aan twee kanten.

Hoe dit in het vat te gieten, mede als het gaat om de totale bekostiging, is een zaak die verder kan worden onderzocht

2 februari

Hoe te kijken naar aantallen te bekostigen resp. ingeschreven studenten **7**

Er wordt in de media altijd gesproken over het aantal studenten dat bij een hogeschool en in het gehele hbo staat ingeschreven – als een leidraad voor discussies over de bekostiging. Maar het gaat uiteraard toch altijd om het aantal studenten dat formeel daarvoor in aanmerking komt. Er zijn veel studenten die vijf of meer jaren bezig zijn en die uit het budget van een hogeschool moeten worden 'verzorgd'. De vraag is dus in hoeverre de instelling greep kan en vooral moet houden op die aantallen 'langstudeerders' en ook nog moeten zorgen voor extra overheidsgeld.

23 februari

Aandachtspunten voor 2022 en mogelijk doorwerkend naar 2023 **7**

Aan het begin van het jaar hebben we ook de vrijheid genomen om een aantal zaken te benoemen waarvan je kunt stellen dat de overheid c.s. er best aandacht aan kan besteden. Van die lijst hebben we hier de nog steeds openstaande zaken op een rijtje gezet.

9 maart

Doorstroom met de Ad naar een bachelorprogramma **8**

Er wordt al geruime tijd nagedacht over de wijze waarop Ad'ers hun weg kunnen vinden naar de bachelorgraad. In de komende periode zullen we dat ook wel weer gaan doen, maar het draait vooral om de wijze waarop dit kan. Is het een traject van niveau 5 naar niveau 6 of moet de Ad'er zich in het keurslijf wringen door aan te sluiten bij de groep die de vierjarige route volgt. Nu er veel meer Ad'ers komen, is de tijd rijp om in te steken op een aanvullend programma dat kan worden gezien als een afstudeerrichting binnen een bacheloropleiding. Misschien kunnen er overigens ook zelfstandige aanvullende programma's komen...

Tijd voor een verdere discussie, met hier een aantal kanttekeningen die eerder dit jaar het licht hebben gezien.

Daarbij doen we ook een voorstel voor het aanpassen van de tekst in de WHW, met een meer open visie, en een optie om flexibeler te werk te kunnen gaan als hogeschool, voor degenen die met een Ad op zak een Bachelor willen behalen.

16 maart

Uitvallen met een civiel effect – na een opleiding non-formeel doorgaan... **10**

We hebben een stelsel dat voor het bekostigde deel ervan betekent dat de focus ligt op het behalen van het diploma, dus op het doorlopen en afronden van het formele programma. Maar er zijn veel mensen die daarna best willen doorgaan met scholen, maar niet in het formele circuit. Daarnaast zijn er veel mensen, vooral jongeren, die aan een formele opleiding beginnen, maar op een gegeven moment besluiten ermee te stoppen. Ze kunnen dan wel een 'instellingsverklaring' krijgen voor wat ze hebben gehaald, maar er kan best meer worden gedaan, als je weet dat ze zich voor een heel jaar hebben ingeschreven en daarvoor ook geld hebben betaald (al is het zo dat uitvallers in het eerste ho-jaar mild behandeld worden als het gaat om het terugbetalen van overheidssteun).

Hier een paar suggesties om in die situaties iets te doen voor deze personen, om uitval niet te zien als een negatieve gebeurtenis. Er zijn bepaalde eenheden wel behaald, en zoiets moet ook kunnen worden benadrukt...

23 maart

Regeling voor de nadere vooropleidingseisen **11**

Vorig jaar heeft men, op basis van op de valreep ingediende moties in de TK, besloten de regeling voor de nadere vooropleidingseisen formeel aan te passen. Zoals bekend hebben we aangegeven dat die regeling op een aantal punten onduidelijk en praktisch gezien onwerkbaar is. Dat blijkt ook wel uit het feit dat de Ratho, de regeling hiervoor, nog niet is aangepast. Op basis daarvan hebben we nog een aantal kanttekeningen op een rijtje gezet.

30 maart

Een argument om een Ad te gaan doen: pensioenopbouw 12

Er wordt met de groei van de Ad-instroom ook gezocht naar allerlei argumenten om jongeren en hun omgeving ervan te overtuigen dat deze opleiding een prima keuze is. Men kan daarna aan de slag op de arbeidsmarkt, om vervolgens door de baas betaald (of via andere bronnen) te zorgen voor opscholing. Hier een stukje, gratis over te nemen door hogescholen.

6 april

Nog wat opmerkingen bij de doorstroom van de Ad naar de Bachelor 13

Zoals al eerder is gemeld, hebben we al vaak aandacht besteed aan de doorstroom met een Ad-diploma naar een aanvullend bachelorprogramma. In 2023 zullen we alles daarvan nog een keer in een LeiDocument op een rijtje zetten. Hier een paar zaken die we nu toch ook wel even de revue kunnen laten passeren.

21 april

Voorstel bij tweede ingrijpende wetsvoorstel opnieuw een internetconsultatie 15

Bij het komen tot een wetsaanpassing vindt er vaak een internetconsultatie plaats. Maar niet altijd is helder wat er door de overheid met de opmerkingen wordt gedaan, los van het vermelden van de hoofdlijnen ervan in een verslag. Maar hoe en wat als het voorstel behoorlijk wordt aangepast? Ons voorstel is om in zo'n geval een tweede internetconsultatie te houden. Hier de tekst ervan.

4 mei

Doelgroepen goed bezien voor de hbo-opleidingen 16

Hierbij een stukje over het hanteren van een beleid met betrekking tot hbo-doelgroepen, met een aantal gedachten over hoe daarmee om te gaan.

11 mei

Aanvragen van aanpassingen regeling voor nadere vooropleidingseisen – Ratho 17

We hebben ons, in het verlengde van de aandacht voor de aanpassingen van artikel 7.25 van de WHW, ook gebogen over het formulier waarmee opleidingen een aanvraag bij OCW kunnen doen voor veranderen van de nadere vooropleidingseisen. Dat stuk leek ons wel aan vernieuwing toe, gelet op vreemde constructies die daarin nu voorkomen.

18 mei

Leerwegen via de Ad en verwantschap 19

Het is een hot item, al enige tijd. Men zoekt naarstig naar de vormgeving van leerwegen naar de Bachelor via de Ad. Daarbij wordt het begrip 'verwantschap' gebruikt, maar dat is toch nog weerbarstiger dan gedacht als het gaat om het definiëren ervan. Ons idee is om daarvoor een project in de strijd te werpen, om al gaande weg te merken wat de beste opties zijn. Maar dan moet de VH wel het voortouw nemen, samen met het Landelijk Ad-Platform.

Hier wordt mede een stappenplan aangereikt. Laten we hopen dat er in de komende periode een aanzet kan worden gegeven, in de wetenschap dat er binnen de boezem van de VH toch wel een eerste stuk is verschenen. Afwachten dus.

Maar nog even hier vermelden: als dit allemaal niet van de grond komt, dan duikt vanzelf weer het voorstel op om het aanvullende programma een afstudeerrichting binnen de bacheloropleiding te laten zijn. De ultieme situatie is vervolgens dat programma een zelfstandige positie te geven, met een eigen accreditatie.

25 mei

Nog wat aanbevelingen – taalgebruik... en misverstanden... 23

Na een aantal maanden in 2022 was het weer tijd om een aantal zaken aan te kaarten waarvan we denken dat ze niet in de vergetelheid mogen verdwijnen. Dat kan zeker gebeuren, vooral als het gaat om een onderwijsaspect dat controversieel kan zijn of simpelweg te lastig is om verder uit te zoeken – om de wetgeving aan te passen.

Het zijn aanbevelingen, dat wel. Maar in de komende periode gaan we ze nog een keer langslopen en willen ze, als er nog steeds een en ander op aan te merken valt, formeel aankaarten bij de inspectie voor het onderwijs.

Het betreft het taalgebruik in de formele regelingen. Maar ook de constructies binnen leerwegen zonder dat daarvoor een wettelijke basis is te vinden.

8 juni

Professional Doctorate en 'actie' van de TU's

28

Er wordt door de VH en een aantal hogescholen begonnen aan een traject om te komen tot het invoeren van een Professional Doctorate, op niveau 8. Het gaat om een certificaat, geen graad of getuigschrift. In dit jaar zullen we daar nog een keer op terugkomen.

De PD bestond al, niet-formeel en niet-erkend, binnen het wetenschappelijk onderwijs, bij de TU's.

Die universiteiten hebben hun 'graad' aangepast en gebruiken nu een andere naam, ook weer niet-erkend.

15 juni

Ad-aanbod in de regio's – voorstel betrokkenheid mbo

29

Een gedachte die ergens suddert in de formele wandelgangen, is het meer kunnen gaan doen met het Ad-aanbod in een regio. Daarbij kunnen de mbo-campussen een rol spelen, niet 'zomaar', maar wel op basis van de behoefte aan Ad'ers in die regio en de beschikbaarheid van voldoende mbo'ers die een Ad willen en kunnen gaan doen. Er is een voorstel uitgewerkt. In dit jaar kunnen we hier verder aandacht besteden tijdens de ThemaReeks dan wel een aparte bijeenkomst.

22 juni

Begrippen vernieuwen – credit en unit

30

In het kader van de discussies over het gebruik van eenheden van leeruitkomsten hebben we ook gekeken naar een aantal begrippen die worden ingezet. Maar daarbij kwam ook weer naar voren de wijze waarop de wetgever omgaat met de studielast en de studiepunten om bepaalde constructies te kunnen onderbouwen – zoals de driejarige route voor vwo'ers die een hbo-bacheloropleiding gaan doen. Het leidt tot curieuze constatering. Daarom doen een voorstel om andere begrippen te gaan gebruiken. Geen studielast, maar credit. Geen eenheden, maar units. We denken dat daarmee veel verwarring kan worden voorkomen, ook internationaal.

6 juli

Deeltijd en duaal en volwassenenonderwijs

33

Het is een onderwerp dat ook in eerdere jaren aan de orde is gesteld nl. het niet meer bij deze tijd passen van de varianten deeltijd en duaal, zeker als het gaat om het volwassenenonderwijs – en dus het levenlang ontwikkelen. In de nieuwsbrief hebben we nogmaals een oproep gedaan om aan de slag te gaan met een herziening van het stelsel op dit punt.

7 september

Beleidsbrief OCW – rol van de Ad

34

OCW werkt aan een aantal zaken betreffende het hoger onderwijs, terug te vinden in de zgn. beleidsbrief. We hebben daarvan een aantal onderwerpen gezien, maar ook erop gewezen dat het ook uitermate goed zou zijn om het begrip 'beroepskolom' nog meer nieuw leven in te blazen. Daarbij kan de verdere uitbouw van het Ad-aanbod een spannende rol spelen. Daarom ook een paar voortzetten voor een discussie.

14 september

Beschouwing van het gehele stelsel... dynamiek...

36

Hier een korte beschouwing als het gaat om het gehele stelsel, vanaf de basisschool tot en met het hoger onderwijs.

Het gaat om een oproep om alles in samenhang te bezien, en niet op allerlei losse stukken de dynamisering los te laten.

21 september

Opnieuw kijken naar 'studielast' – een ingrijpend voorstel

37

Eerder het jaar is al een oproep gedaan van onze kant om anders naar het begrip 'studielast' te gaan kijken. Zeker bij deeltijd werkt het niet meer, eigenlijk totaal niet, als je voltijd als een norm neemt. Daarbij komt dat het wetsvoorstel voor het inzetten van eenheden van leeruitkomsten ook een link kent naar het gebruik van bijvoorbeeld 28 uren per studiepunt.

We nemen het gehele stuk over het komen tot een vorm van volwassenenonderwijs en het overstappen op het benoemen van een aantal jaren voor een opleiding.

28 september

Zorg en welzijn – rapport met aanbevelingen

40

In een stuk over de hbo-sector zorg en welzijn, van de VH, staat een aantal interessante aanbevelingen voor de bijbehorende opleidingen. Ook de Ad komt voorbij. Daarom hier een korte beschouwing.

26 oktober

MBO en 5 – Higher Apprenticeships op 5

41

We hebben een voorstel gedaan voor het verder gaan uitbouwen van de mogelijkheden voor scholing op niveau 5. Dat kan door ROC's daarbij te betrekken, maar ook door te kijken naar een aanvullende variant nl. de Higher Apprenticeship. Dat is een vorm waarbij werkenden binnen een groep van functies een aanvullend maatwerkprogramma volgen – maar formeel erkend als niveau 5. Dat klinkt wat vreemd, maar met de groei van het Ad-aanbod en het zoeken naar vormen om leerwegen naar hogere niveaus kan dit een prima optie zijn.

16 november

Meer flexibiliteit en allerlei routes... ook bij uitval en alumnibeleid

44

Ons stelsel is in wezen vrij rigide, voor het invullen van routes in het hoger onderwijs. Je haalt de eindstreep van een opleiding of je valt uit. Als een bepaalde graad is gehaald, dan mag je formeel niet een tweede keer zo'n graad nastreven. Ook het verdere bijscholen kan niet in het bekostigde systeem, terwijl ondertussen de eerder gevolgde opleiding wordt geactualiseerd – en die eenheden passen prima bij een vorm van nascholing.

We geven wat voorstellen om te zoeken naar die verdere flexibiliteit. Het betekent ook een andere kijk op het levenlang ontwikkelen.

23 november

Toekomstverkenningen OCW – doelen bekeken

46

Er worden op dit moment toekomstverkenningen uitgevoerd, in opdracht van OCW en in samenwerking met de VH en UNL, naar de inrichting van het hoger onderwijs. Daarvoor is een aantal doelen geformuleerd. Een paar daarvan hebben we onder de loep genomen, maar hier kijken we naar meer flexibel onderwijs.

30 november

Ad groeit – B daalt – analyse van wat het kan gaan betekenen voor het hbo

47

Er verscheen een overzicht van de instroom in het hbo. De Ad's groeien, de Bachelors krimpen. Het ligt dan voor de hand om te gaan nadenken over de consequenties ervan voor de hogescholen en dus ook de overheid. We hebben een korte analyse gemaakt, ook kijkend naar de vooropleidingen. Daarbij stellen we de Ad centraal.

7 december

Microcredentialen en verwachtingen – stapelen?

49

Certificaten en micro-credentials, zaken die worden besproken in veel projecten en in allerlei gremia. Maar zijn de verwachtingen niet te hoog? Is het wel iets nieuws? Denk aan het stapelen ervan, en ook of ze kunnen worden bekostigd. We hebben een aantal aspecten bekeken.

21 december

Na de Ad: allerlei nieuwe routes... en een Ad in het wetenschappelijk onderwijs?

50

Het laatste nummer van 2022 nemen we vrijwel integraal in dit dossier mee. Het gaat over een aantal gedachten voor het verzorgen van nieuwe vormen voor het aanvullend bachelorprogramma voor Ad'ers. Ze lijken 'vreemd' maar in veel andere landen doet men er zonder meer iets mee... en dus waarom wij niet?

En... een voorstel voor het instellen van een deeltijdse Ad in het wetenschappelijk onderwijs, 90 studiepunten, drie jaar. Uitermate geschikt voor degenen die de hbo-Ad hebben afgerond. Kijken hoe de universiteiten hierop gaan reageren...

4 De voorstellen, gedachten, acties...

12 januari

Wat ligt er nog op de plank van de wet- en regelgeving

Aan het begin van het jaar hebben we gekeken naar welke zaken er zoal op de plank lagen en toch eigenlijk niet aan de aandacht mochten gaan ontsnappen. Daarbij is ook gekeken naar het moeten zoeken naar aanpassingen in de wet- en regelgeving. Hier geven we een aantal zaken die we nog steeds over het voetlicht willen tillen, als een kleine selectie.

Hier een aantal van de zaken die zonder meer op hun merites moeten worden doorgelicht, om te zien of ze dienen te leiden tot aanpassingen in een wet- en regelgeving en daarmee samenhangende kaders, zonder van onze kant volledig te kunnen zijn.

- Gebruik van online-onderwijs, mede gelet op de kaders voor de kwaliteitszorg, de macrodoelmatigheid en de bekostiging;
- Gebruiken van het bindend studieadvies, helemaal niet meer (norm is 0 punten) dan wel in een aangepaste vorm ervan (door de instellingen zelf of als gevolg van het overheidsbeleid);
- Bezien hoe het 'level playing field' voor het bekostigde en private aanbod zich zal gaan ontwikkelen, als de bekostigde instellingen steeds meer private kwalificaties gaan verzorgen;
- Nagaan of de Ad'ers die doorstromen naar een resterend programma voor de bachelorgraad een hoger rendement behalen dan degenen die een ongedeelde vierjarige opleiding doen en bezien wat eventuele duidelijke redenen daarvoor zijn aan te voeren.

26 januari

Aanbieden eenheden van een Ad, met een civiel effect – en ook voor eigen actualisering

In het kader van het Leven Lang Ontwikkelen (LLO) wordt naarstig gezocht naar allerlei constructies die passen bij het huidige stelsel, met de bekostigde opleidingen als uitgangspunt, om vervolgens te zien wat er in een private context allemaal wel of niet kan en mag.

Een idee is om een Ad-aanbieder (en denk vooral aan de zgn. Professional Associate Colleges) de kans te geven om bundels eenheden, met een eigen civiel effect, privaat te kunnen aanbieden aan werkenden (ook als ze al een Ad hebben gedaan) De ervaringen daarmee kunnen worden gebruikt voor een actualisering van het lopende Ad-programma, en zo snijdt het mes aan twee kanten. Hoe dit in het vat te gieten, mede als het gaat om de totale bekostiging, is een zaak die verder kan worden onderzocht.

Ad-opleidingen en delen ervan voor actualisering opleiding

- We focussen ons op Ad-opleidingen. Deze zijn sterk arbeidsmarktrelevant en kennen programma's die snel kunnen worden aangepast aan de dynamiek in het werkveld.
- Een Ad-opleiding kan worden bezien op het samenstellen van eenheden ervan die als zodanig een eigen civiel effect hebben. Mede om die reden is het van belang om als opleiding na te gaan wat er met het effect gebeurt van jaar tot jaar en hoe dit zo goed mogelijk in stand kan worden gehouden.
- Sta toe dat de instelling (en in die context is een zgn. Professional Associate College, dus een groepering van het Ad-aanbod zeker handig) zo'n bundeltje eenheden ook privaat kan en mag aanbieden aan bedrijven in de regio, tegen aantoonbare marginale kosten. Daarbij kan steeds in samenspraak met het regionale werkveld worden afgesproken wat daarvan de vaste kern is en wat meer op de actuele werkzaamheden en competenties is gericht – maatwerk dus. Dat is wat de Amerikanen doen binnen hun 'Workforce Development Institute'.
- Aan het eind van het traject dat hiermee aan werkenden wordt aangeboden, wordt in samenspraak tussen de docenten en de begeleiders in de bedrijven bezien welke zaken zich lenen om te worden opgenomen in het reguliere en bekostigde programma. Daarmee worden de afgestudeerden steeds zo actueel mogelijk opgeleid.

Op deze wijze wordt door de instelling handig gebruikgemaakt van hetgeen binnen de formele kaders aan studenten wordt aangeboden, bekostigd dus, om daarmee de doelgroepen die alleen maar bepaalde eenheden nodig hebben qua scholing met een marginaal tarief van dienst te kunnen zijn. Door je als Ad-aanbieder daartoe te beperken, is er geen sprake van valse concurrentie. En de instelling voldoet aan de eisen, om zo actueel mogelijk opleidingen te blijven aanbieden.

2 februari

Hoe te kijken naar aantallen te bekostigen resp. ingeschreven studenten

Er wordt in de media altijd gesproken over het aantal studenten dat bij een hogeschool en in het gehele hbo staat ingeschreven – als een leidraad voor discussies over de bekostiging. Maar het gaat uiteraard toch altijd om het aantal studenten dat formeel daarvoor in aanmerking komt. Er zijn veel studenten die vijf of meer jaren bezig zijn en die uit het budget van een hogeschool moeten worden ‘verzorgd’. De vraag is dus in hoeverre de instelling greep kan en vooral moet houden op die aantallen ‘langstudeerders’ en ook nog moeten zorgen voor extra overheidsgeld.

Te bekostigen studenten

We moeten ons ook realiseren dat het aantal studenten dat bij het bekostigde hbo en wo staat ingeschreven niet mede de basis is voor het budget per school. Het gaat om degenen die als ‘te bekostigen’ te boek staan. Met betrekking tot Ad’s en Bachelors in het hbo, is het zo dat na vier jaren inschrijving de bekostigingskoek op is en de hogeschool zelf de verdere kosten dient te gaan dragen – uiteraard op basis van een intern financieringsmodel waarbij hiermee rekening wordt gehouden, en in de wetenschap dat de betrokkenen nog wel het wettelijk collegegeld moeten overmaken.

Een aantal situaties waarvoor een instelling ook een inschatting dient te maken, als het gaat om de kosten omdat een betrokkene sowieso uit de bekostiging gaat lopen, zijn bijvoorbeeld:

- Studenten die overkomen van een andere hogeschool en helemaal opnieuw beginnen;
- Ad-bezitters die 3 of meer jaar over de Ad-opleiding hebben gedaan en vervolgens aan een bacheloropleiding beginnen;
- Idem en dan degenen die dat bij een andere hogeschool doen en een niet-inhoudelijk verwante bacheloropleiding gaan doen;
- Studenten die moedwillig vertragen in de bacheloropleiding en uit de vier jaren lopen;
- Studenten die flex-studeren, minder punten per jaar doen, en daarmee langer dan de nominale tijd studeren;
- Studenten die een tweede studie volgen en daarbij daadwerkelijk een beroep op het onderwijs en aanverwante voorzieningen doen;
- Degenen die met een hbo-bachelorpropedeuse na twee jaren resp. met een Ad-diploma doorstromen naar een wo-bacheloropleiding en daar opnieuw starten.

23 februari

Aandachtspunten voor 2022 en mogelijk doorwerkend naar 2023

Aan het begin van het jaar hebben we ook de vrijheid genomen om een aantal zaken te benoemen waarvan je kunt stellen dat de overheid c.s. er best aandacht aan kan besteden. Van die lijst hebben we hier de nog steeds openstaande zaken op een rijtje gezet.

1. Vanaf het komende jaar moeten mbo’ers rekening houden met het meetellen van ‘rekenen’ bij het vaststellen van de examenuitslag. De eerste berekenende mbo’ers komen in 2025 aankloppen bij het hbo. Gaan hogescholen hierop nu al anticiperen, bijvoorbeeld omdat er mogelijk minder studenten vanuit het mbo zijn te verwachten met een diploma op niveau 4?
2. Voor het derde jaar op rij passen de hogescholen de normen voor een negatief en bindend studieadvies collectief niet toe, terwijl de universiteiten over de gehele linie kiezen voor het hanteren van een bepaalde vormgeving met een ‘discount’. Waarom bestaat er dit verschil in aanpak over de gehele linie, mede omdat in het eerste jaar vooral een basis wordt gelegd, en ook op basis van opgedane ervaringen al duidelijk is wat de effecten zijn op de uitval na twee jaren en het toch studenten wordt toegestaan om alsnog na twee jaren te blijven?
3. In de WHW, de wet voor het hoger onderwijs, is artikel 7.25 voor het stellen van nadere toelatingseisen per 1 januari jl. ingegaan, dus met regelingen die de oude insteek 180 graden laten draaien. Maar daarbij zijn de gemaakte fouten, erkend door de minister, blijven staan, in afwachting van een zgn. reparerende Verzamelwet. Kan dit juridisch, een wet aanpassen met fouten zodat mogelijk mensen die willen studeren, van bepaalde zaken worden uitgesloten?
4. Het valt op dat hogescholen en universiteiten steeds meer spreken over het hanteren van EC in plaats van studiepunten. Weet men wel dat een getuigschrift waarbij het begrip EC wordt gebruikt, in formele en juridische zin onwettig is, dat dit wel kan in een diplomasupplement om

de relatie tussen een studiepoint en een credit (geen EC) te duiden en ziende dat de overheid hierop geen actie onderneemt?

5. Veel hogescholen noemen zich nu in het buitenland maar ook steeds vaker in Nederland een University of Applied Sciences, in combinatie met hun juridische status. Is het die instellingen bekend dat in het logo voor het vermelden van de naam 'University of Applied Sciences' voor het geheel dezelfde lettergrootte dient te worden gebruikt, op basis van eerdere oekazes van het ministerie van OCW, en merkende dat er niet op wordt gehandhaafd?
6. Heel veel hogescholen eisen voor de toelating bij een deeltijdse opleiding het hebben van werkervaring en/of een baan in een relevante sector met een minimum aanstelling in een functie op een bepaald niveau, hoewel dit volgens de wet niet mag en dus een overtreding ervan betekent. Heeft de hbo-onderwijskoepel wel eens onderzocht hoeveel mensen die best een deeltijdse hbo-opleiding willen volgen, hierdoor de kans is ontnomen om een erkend diploma te behalen?
7. Iemand die een Ad-diploma heeft behaald, is toelaatbaar tot een bacheloropleiding in het wetenschappelijk onderwijs, op basis van dezelfde regelgeving voor bezitters van een hbo-bachelorpropedeuse. Is het de universiteiten bekend dat ze op verzoek van OCW nadrukkelijk daarvan melding dienen te maken op hun website, met een bijpassende procedure?
8. Er wordt wereldwijd ineens veel aandacht besteed aan de 'micro-credentials', en ook opgepikt door het hoger onderwijs, om met steun van de overheid delen van opleidingen te mogen aanbieden. Is dit een hype en een mogelijkheid om iets nieuws te doen in het hbo en wo, bij gebrek aan andere innovaties en opties voor een 'lifelong learning'?

9 maart

Doorstroom met de Ad naar een bachelorprogramma

Er wordt al geruime tijd nagedacht over de wijze waarop Ad'ers hun weg kunnen vinden naar de bachelorgraad. In de komende periode zullen we dat ook wel weer gaan doen, maar het draait vooral om de wijze waarop dit kan. Is het een traject van niveau 5 naar niveau 6 of moet de Ad'er zich in het keurslijf wringen door aan te sluiten bij de groep die de vierjarige route volgt. Nu er veel meer Ad'ers komen, is de tijd rijp om in te steken op een aanvullend programma dat kan worden gezien als een afstudeerrichting binnen een bacheloropleiding. Misschien kunnen er overigens ook zelfstandige aanvullende programma's komen... Tijd voor een verdere discussie, met hier een aantal kanttekeningen die eerder dit jaar het licht hebben gezien.

Daarbij doen we ook een voorstel voor het aanpassen van de tekst in de WHW, met een meer open visie, en een optie om flexibeler te werk te kunnen gaan als hogeschool, voor degenen die met een Ad op zak een Bachelor willen behalen.

Graad Bachelor versus afronden bacheloropleiding

Voor de formulering die in allerlei stukken van onze kant staat voor Ad'ers: 'het verwerven van de bachelorgraad' – en niet voor 'het afronden van een bacheloropleiding' - is niet zomaar gekozen. Het 'verwerven' betreft wat anders dan het 'instromen' bij een bestaande bacheloropleiding met het doel om die af te ronden. We lichten dit toe.

In de afspraken die gelden voor het hoger onderwijs - mede gezien de internationale kaders die ons land heeft onderschreven binnen het zogenoemde Bolognaproces - staat nadrukkelijk bij de (Dublin) descriptor die bij het systeem horen, dat een bezitter van een graad in staat moet worden gesteld te kunnen doorstuderen voor een graad op een hoger niveau. De wijze waarop dit zou kunnen gebeuren, is als zodanig niet vastgelegd en wordt overgelaten aan een land zelf, mede omdat de nationale systemen van elkaar kunnen verschillen. Anders gezegd, het is aan het land om aan te geven welke routes daarbij mogelijk zijn, maar wel met inzet van de instrumenten die binnen de European Higher Education Area worden gebruikt. Naast de descriptor gaat het om het inzetten van het ECTS, dus het gebruik van credits en het hanteren de European Standards and Guidelines voor de accreditatie en kwaliteitszorg, als de meest relevante ervan.

Het belangrijkste hierbij is dat er niet wordt gesproken over de te volgen studieroute. Er kunnen meerdere leerwegen naar de bachelorgraad leiden, Hoeveel er daarvan zijn, is aan het land zelf.

Studeerbaarheid

Interessant is het om vervolgens te bezien hoe dit in onze nationale wet- en regelgeving is vertaald met betrekking tot de mogelijkheid om met een Ad door te studeren voor een Bachelor. Na de

introductie van de Ad in 2006 is en wordt vastgehouden aan de weg naar de Bachelor via het gebruik van het vierjarige bachelorprogramma als 'anker', eerst als deelprogramma ervan en vervolgens door het moeten gaan doen van een 'resterend' programma binnen een bestaand en geaccrediteerde bacheloropleiding.

De huidige situatie is dat in 2018 bij het verzelfstandigen van de Ad-opleiding door de overheid na lang wikken en wegen is gekozen voor een minimale vertaling van de Bologna-afspraken. Dat betekent dat in de WHW alleen wordt gesteld dat 'in de onderwijs- en examenregeling van de associate degree-opleiding wordt beschreven welke mogelijkheden er zijn voor een aan de instelling afgestudeerde met een graad Associate degree om door te stromen naar een bacheloropleiding'¹. Dat betekent dat bij de mogelijk hiervoor in aanmerking komende bacheloropleidingen niets op dit punt dient te worden vermeld. Ook is er geen sprake van een verplichting om als hogeschool luid en duidelijk te communiceren op welke wijze een Ad'er resp. de Ad-opleiding de mogelijkheid kan invullen om zonder veel problemen bij een bacheloropleiding in te stromen. Voor een universiteit is dat overigens wel afgesproken als het gaat om het kunnen toelaten van bezitters van een Ad-diploma.

In de toelichting op de wet voor de Ad uit 2018 staat gelukkig nog wel wat meer, om helderheid te verkrijgen over de bedoelingen ten aanzien van de positionering en de doorloop naar een bacheloropleiding. De overheid doet een beroep op het gezonde verstand van hogescholen. Dat is verwoord door aan te geven dat ze zodanig te werk moeten gaan dat in het algemeen het traject Ad-Bachelor 'studeerbaar is'. Die uitspraak is te vertalen naar een aanpak waarbij de student de Ad en de Bachelor in vier jaren moet kunnen verwerven, desnoods met iets meer dan 240 punten.

Rechtsgelijkheid: een voorstel

De overheid heeft in 2018 niets aangepast aan de regels die in het algemeen gelden voor studenten en hogescholen, ook om het onderwijs te kunnen volgen via de Ad. Dat is in lijn met de oproep om te zorgen voor studeerbare routes en het invullen van doorlopende trajecten, in de hoop dat beide groepen er geen last van ondervinden. Er wordt op dit moment een monitor uitgevoerd en mogelijk dat hieruit naar voren komt dat er toch wel aanpassingen nodig zijn.

Je zou kunnen stellen dat de overheid uitgaat van een nadrukkelijke rechtsgelijkheid voor studenten die de ongedeelde route naar de Bachelor volgen en degenen die dit doen via de Ad. Daarbij moet dus wel worden aangetekend dat dit zonder meer van toepassing is voor inhoudelijk verwante leerwegen. Voor situaties die ontstaan door de groeiende zelfstandigheid van de Ad en het willen doorstromen naar een minder verwante bacheloropleiding is niets geregeld. Mogelijk dat de overheid eerst afwacht wat de dynamiek wordt en wat mogelijk knelpunten zijn, om op basis van die monitor te bezien wat er dient te worden 'gerepareerd'.

Met het oog op de internationale afspraken zou het zonder meer voor de hand liggen om de wetgeving aan te passen en daarbij te spreken over: '*...in de onderwijs- en examenregeling van de associate degree-opleiding wordt beschreven welke mogelijkheden er zijn voor een aan de instelling afgestudeerde met de graad Associate degree om de graad Bachelor te kunnen behalen*'. Daarbij gaat het dan om het doen van een stevig beroep op de instelling om dit in ieder geval intern te gaan regelen. De overheid kan, net als bij het formuleren van de nadere vooropleidingseisen in de landelijke context, met de Vereniging Hogescholen bespreken welke bandbreedte er is bij een doorstroom, verwant en niet verwant, bij de overstap naar een andere hogeschool, om daarbij af te spreken dat het gehele traject nominaal vier jaren vraagt.

Van Ad naar B – met eigen route na de Ad

Binnen ons stelsel kan nu alleen aan die opdracht worden voldaan door als Ad'er te worden ingeschreven als bachelorstudent, om een programma te volgen dat binnen het kader en dus het beroepsprofiel van de betreffende opleiding leidt tot het slagen voor het afsluitend examen en het daarmee ontvangen van de graad Ad (+ toevoeging).

¹ Het staat er overigens ook wat slordig. Men heeft het over 'een graad Associate degree', maar dat moet zijn 'de graad Associate degree', want er is maar één graad Ad... wel met verschillende toevoegingen. Een andere optie is het gebruiken van 'het getuigschrift van een associate degree-opleiding'.

Er is dus (nog) geen optie om een Ad'er na het behalen van het diploma een programma aan te bieden met als enig doel het kunnen bereiken van niveau 6, met de graad Bachelor en een daarbij passende toevoeging als 'beloning'. Zo'n programma zou door de NVAO kunnen worden beoordeeld op basis van exact dezelfde criteria die gelden voor de vierjarige bacheloropleiding (en zoals ook gebeurt bij het NLQF waar een aanbieder gewoon een programma kan laten beoordelen op het niveau, ongeacht de omvang van het programma, puur op basis van de leeruitkomsten).

Daarmee wordt tevens voldaan aan de eisen die worden gesteld aan het kunnen laten zien dat iemand het bachelorniveau heeft bereikt. Bij het vaststellen van de eigenheid van een bacheloropleiding wordt onder meer door de NVAO gekeken naar hetgeen aan het eind ervan te zien valt, met betrekking tot het beroepsprofiel. Dat wil zeggen dat er sprake dient te zijn van een situatie waarbij de eindtermen, de eindcompetenties en daarmee dus de uiteindelijke leeruitkomsten een afspiegeling vormen van een groep met beroepen, functies en werkzaamheden. Er is daarmee sprake van een aantoonbare relevantie voor de arbeidsmarkt, voor het deel van het werkveld dat daarmee te identificeren valt.

Het is de hogeschool zelf die verantwoordelijk is voor die koppeling, door aan te tonen dat er op dit moment en zeker voor de jaren dat de afgestudeerden aan de slag gaan, dergelijke werkveldgebieden bestaan en dat er een aantoonbare noodzaak is om via de formele weg een opleiding ervoor in de markt te zetten.

Overigens is het zo dat met de experimenten rond het inzetten van 'leeruitkomsten' die aan grote eenheden van een opleiding kunnen worden gehangen, als belangrijkste argument werd gebruikt dat er dan ook leerwegaafhankelijk valt te toetsen. De weg die een student bewandelt om competenties te verwerven, is daarmee minder relevant geworden...

Resterende deel apart bezien, inhoudelijk en ook met koppelen van varianten

Het draait eigenlijk simpelweg om de vraag of er mogelijkheden zijn om na te gaan denken over het verzelfstandigen van het resterende bachelordeel op basis het leveren van 'maatwerk'. Het geeft de aanbieders van de Ad-opleidingen de ruimte om meer te differentiëren in de omvang en om daarnaast te bezien of het mogelijk is om in zoveel mogelijk gevallen daarop voort te bouwen om 'de graad Bachelor te behalen' – en dus niet 'in te stromen in een bestaande bacheloropleiding en daar binnen hetzelfde profiel aan de eisen voor de ongedeelde route te voldoen'.

Dit kan ook bijdragen aan het ondersteunen van regionale ontwikkelingen bij de samenwerking tussen het werkveld en de onderwijsinstellingen. De Ad-opleidingen doen dit al nadrukkelijk. Als er mogelijkheden zijn om in het verlengde daarvan duidelijk te onderscheiden bachelortrajecten te positioneren, moeten die kunnen worden aangegrepen.

Tevens kan hierbij een bijzondere differentiatie worden toegepast nl. door te gaan werken met verschillende varianten voor koppels van Ad-opleidingen en bachelortrajecten. Die aanpak kan ook worden gezien als een van de randvoorwaarden om een resterend bachelordeel meer zelfstandig neer te mogen zetten.

Het houdt in dat een Ad-opleiding in een voltijdse of duale vorm is gegoten waarna de student in deeltijd verder studeert voor de Bachelor. Dat is zeker voor mbo'ers een prima optie, mede omdat hiermee wordt voorkomen dat dergelijke studenten meteen na mbo-4 een Ad in deeltijd gaat doen – een variant die niet voor die doelgroep is bedoeld, en dual juist wel.

Voor werkenden is de koppeling van Ad en Bachelor met twee trajecten in deeltijd uiteraard helemaal te zien als een vorm van maatwerk. Daarmee is ook de 2+2-aanpak in formele zin, binnen een regionale setting, te rechtvaardigen.

16 maart

Uitvallen met een civiel effect – na een opleiding non-formeel doorgaan...

We hebben een stelsel dat voor het bekostigde deel ervan betekent dat de focus ligt op het behalen van het diploma, dus op het doorlopen en afronden van het formele programma. Maar er zijn veel mensen die daarna best willen doorgaan met scholen, maar niet in het formele circuit. Daarnaast zijn er veel mensen, vooral jongeren, die aan een formele opleiding beginnen, maar op een gegeven moment besluiten ermee te stoppen. Ze kunnen dan wel een 'instellingsverklaring' krijgen voor

wat ze hebben gehaald, maar er kan best meer worden gedaan, als je weet dat ze zich voor een heel jaar hebben ingeschreven en daarvoor ook geld hebben betaald (al is het zo dat uitvallers in het eerste ho-jaar mild behandeld worden als het gaat om het terugbetalen van overheidssteun).

Hier een paar suggesties om in die situaties iets te doen voor deze personen, om uitval niet te zien als een negatieve gebeurtenis. Er zijn bepaalde eenheden wel behaald, en zoiets moet ook kunnen worden benadrukt...

Overstap naar niet-formele scholing (na en tijdens een opleiding)

Daarbij kan ook meteen worden gekeken naar een koppeling aan het 'levenlang ontwikkelen' en vormen die passen bij een 'individueel leerbudget', nu vallend onder STAP voor werkenden. Het kan ook met vouchers voor jongeren en dus schoolverlaters. Dat heeft te maken met het feit dat het behalen van een diploma geen eindstation is en zeker niet hoeft te zijn, maar mogelijk wel in voorlopige zin binnen het formele systeem. Ook het voortijdig verlaten van een opleiding is niets anders dan het scenario waarbij eerder wel een diploma is behaald, maar het kunnen afronden van een volgende formele opleiding 'even niet haalbaar is', alles goed beschouwende.

Een aantal scenario's... formeel en vouchers

Hier een paar mogelijke scenario's, het bovenstaande meenemende in een aantal specifieke arrangementen. Laten we daarbij uitgaan van het individu dat een besluit neemt maar dit uiteraard doet in samenspraak met allerlei anderen in zijn of haar omgeving, met een eigen mening en advies. Een collectief besluit dus, in goede harmonie tot stand gekomen.

- Als iemand een diploma heeft behaald en vervolgens niet kiest voor een vervolgtraject, moet betrokkene een persoonlijke voucher krijgen voor het kunnen finetunen van kernzaken van de laatst gevolgde opleiding alsmede voor het verwerven van competenties in de persoonlijke sfeer. De voucher is drie jaren geldig. De kwalificaties waaraan het geld is te besteden, dienen te zijn geborgd door een erkende aanbieder en liefst gekoppeld aan het NLQF.
- Na het behalen van een diploma kan iemand aan een vervolgopleiding beginnen, maar vervolgens besluiten na een jaar daarmee stoppen. Deze persoon krijgt een instellingsverklaring voor hetgeen in dat jaar is behaald. Tevens ontvangt hij of zij een persoonlijke voucher voor twee jaren zoals in het eerste geval beschreven.
- Na het behalen van een diploma kan iemand een vervolgopleiding gaan doen maar al ergens gedurende het eerste jaar constateren dat doorgaan geen optie is. Deze persoon krijgt de gelegenheid, met een stevige begeleiding vanuit die opleiding, om gedurende de rest van het betreffende studiejaar een aantal eenheden naar keuze te volgen, om aan het eind ervan een instellingsverklaring te krijgen. Ook krijgt de betrokkene in het verlengde daarvan een persoonlijke voucher, te gebruiken in de twee jaren erna.

Bovenstaande voorbeelden zijn vooral bedoeld om de discussie te voeden rond het voorkomen dat iemand die aan een formele opleiding begint en om bepaalde redenen daarmee stopt, als een 'drop-out' wordt gezien en geen waardering ontvangt voor hetgeen wel is behaald met een voldoende resultaat. Die scenario's moeten uiteraard verder worden uitgewerkt, maar ze geven aan dat het mogelijk moet zijn om het verlaten van het 'formele onderwijsstelsel' te combineren met het kunnen volgen van niet-formele scholingstrajecten.

Het ligt voor de hand dat een dergelijke voucher handig is als de persoon aan het werk gaat en aanvullende scholing wil gaan volgen. Een werkgever kan zorgdragen voor een extra budget, meer gericht op de specifieke werkzaamheden, en vaak ook te gebruiken bij interne scholing, te volgen bij eigen academies dan wel brancheopleidingen en -instituten. Voor iemand die als zzp'er aan de slag gaat, is het zeker een welkome aanvulling op hetgeen nodig is om een bedrijf(je) op te starten.

23 maart

Regeling voor de nadere vooropleidingseisen

Vorig jaar heeft men, op basis van op de valreep ingediende moties in de TK, besloten de regeling voor de nadere vooropleidingseisen formeel aan te passen. Zoals bekend hebben we aangegeven dat die regeling op een aantal punten onduidelijk en praktisch gezien onwerkbaar is. Dat blijkt ook wel uit het feit dat de Ratho, de regeling hiervoor, nog niet is aangepast. Op basis daarvan hebben we nog een aantal kanttekeningen op een rijtje gezet.

Toch maar een schot voor de boeg

We zullen gewoon in de wachtstand moeten gaan staan als het gaat om het kunnen voorzien van een nieuwe Ratho van commentaar, gelet op de consequenties ervan voor de aansluiting op het hbo vanuit het havo/vwo (mbo'ers mogen nu allemaal gewoon naar alle hbo-opleidingen doorstromen, hoewel daarover zeker het een en ander is te zeggen). Ook zullen we dan terugkomen op de eerdere zaken waarvan de minister twee keer in de richting van de Vaste Kamercommissie Onderwijs heeft aangegeven dat ze 'niet ontvankelijk zijn' – ondanks dat een aantal daarvan nadrukkelijk in strijd is met de bedoelingen achter de amendementen die in november 2020 in zeer grote haast zijn ingediend, om te komen tot een meer studeerbaar geheel rond de doorstroom.

Maar we willen toch een schot voor de boeg geven, ons baserend op signalen die rond de aanpassing van de Ratho in het veld worden afgegeven, dus bij hogescholen. Het gaat daarbij om het interpreteren van het nieuwe artikel met betrekking tot het toepassen van de landelijke afspraken rond de nadere vooropleidingseisen, dus voor de vakken binnen en naast een profiel, voor een opleiding met eenzelfde naam.

Een hogeschool kan echter van mening zijn dat, ondanks die gemeenschappelijke naam, het kerndeel (BoK), het landelijk opleidingsprofiel en de afspraken rond leeruitkomsten, het eigen programma en de daarbij behorende aanpak een rechtvaardiging is om de landelijke regeling niet te gaan hanteren.

Dat wil volgens de overheid zeggen dat er sprake is van een 'alles of niets'-situatie. Anders gezegd, het zou betekenen dat als bepaalde vakken worden vereist voor een of meer van de profielen in het havo of vwo, deze volledig vervallen voor de opleiding van de betreffende hogeschool.

Het betekent dat er als zodanig geen nadere vooropleidingseisen gelden voor alle varianten, voltijd, deeltijd en duaal, aangezien in artikel 7.25 geen onderscheid wordt gemaakt op dit punt. Er kan dus ook niet worden gedifferentieerd met gebruikmaking van de profielen, dus dat er alleen aanpassingen zouden zijn per profiel. Om een voorbeeld te geven:

- Voor een opleiding worden bij E&M en C&M gesteld als nadere vooropleidingseisen: wisB + schk + (nat of biol).
- Een instelling kan stellen dat voor de eigen opleiding minder de nadruk ligt binnen de leerlijnen op het vak 'scheikunde' en dus graag zou willen zien dat de eis is: wisB + (nat of biol).
- Echter, volgens het principe dat 'het niet hanteren van de landelijke vooropleidingseisen' betekent ook letterlijk 'het niet gebruiken', zou voor de instelling bij deze profielen een * moeten komen te staan. Dat betekent dat de betreffende leerlingen op basis van een dergelijk profiel zonder meer toegelaten dienen te worden.
- Overigens komt die afwijking niet in een landelijk register te staan. De hogeschool moet dit allemaal zelf communiceren naar de a.s. studenten toe, en daarmee ook de schooldecanen.

Dit lijkt ons nu totaal niet wat de indieners van de amendementen voor ogen hadden. Daarom zouden we de Vaste Kamercommissie willen aanraden nog eens bij zichzelf te rade te gaan en zich gaan afvragen wat er nu in werking is gezet.

Deficiënties na de poort

Aanvullend: Hogescholen mogen straks zelf gaan bepalen dat a.s. studenten die niet aan de eisen voldoen en dus 'deficiënt' zijn, bepaalde vakken pas in het eerste leerjaar hoeven in te halen. Een voorwaardelijke toelating, zeg maar. Dat daarmee de transparantie nog veel minder gaat worden, is wel helder. Maar zoals gezegd, later meer als er een nieuwe Ratho is.

30 maart

Een argument om een Ad te gaan doen: pensioenopbouw

Er wordt met de groei van de Ad-instroom ook gezocht naar allerlei argumenten om jongeren en hun omgeving ervan te overtuigen dat deze opleiding een prima keuze is. Men kan daarna aan de slag op de arbeidsmarkt, om vervolgens door de baas betaald (of via andere bronnen) te zorgen voor opscholing. Hier een stukje, gratis over te nemen door hogescholen.

Ad doen en pensioen

Nu de basisbeurs terugkeert is het misschien toch ook wel interessant voor jongeren – en de adviseurs in hun omgeving - om eens te gaan nadenken over hun pensioen. Geen sexy onderwerp,

praten over geld dat voor iemand van 17 zo'n 50 jaren – een halve eeuw! – in de schoot der toekomst ligt verborgen. Pensioensystemen kunnen worden aangepast, er kan van alles met de inflatie gebeuren en zo zijn er nog veel meer disrupties te verwachten. Daarom is totaal niet in te schatten wat er bij de pensionering concreet in het vat zit.

Maar wat wel duidelijk kan worden gemaakt is dat elk van die 50 jaren iets van doen heeft met het uit te keren bedrag nl. 2% ervan of een daarmee samenhangend percentage, afhankelijk van de keuze die iemand kan maken vanaf 2027 qua persoonlijke beleggingstactiek.

Iemand die de Ad keurig in twee jaren afrondt kan daarmee wellicht een hoger eindbedrag realiseren dan degene die een Bachelor in zes jaren weet te bemachtigen. Toch een kwestie van rekenen, met kort door de bocht gesteld een behoorlijk verschil in op te bouwen rechten. Natuurlijk kan een Bachelor een hoger beginsalaris in het verschiet hebben, maar... die Ad'er kan al werkend en studerend ook heel snel dat niveau bereiken...

Uitgeven en terugbetalen

Het maken van schulden, onder meer door te (moeten) lenen, kan een scherpe levenservaring opleveren. Het is een simpele opvoedkundige les in calculeren nl. dat veel jongeren denken dat als ze maand in maand uit – zeg – 300 euro teveel uitgeven en daarmee een schuld opbouwen, het aflossen ook met 300 euro per maand mogelijk is. Fout. Het betekent namelijk dat de levensstandaard ten opzichte van de periode van het maken van schulden met twee keer dat bedrag moet worden teruggeschroefd: 300 voor het terugbetalen en nog eens 300 om geen nieuwe schulden meer op te bouwen. We nemen aan dat onderhand veel ouders in de lessen over zakgeld, sparen en uitgaven doen dit volledig hebben ingebouwd. Of niet?

6 april

Nog wat opmerkingen bij de doorstroom van de Ad naar de Bachelor

Zoals al eerder is gemeld, hebben we al vaak aandacht besteed aan de doorstroom met een Ad-diploma naar een aanvullend bachelorprogramma. In 2023 zullen we alles daarvan nog een keer in een LeiDocument op een rijtje zetten. Hier een paar zaken die we nu toch ook wel even de revue kunnen laten passeren.

Ad naar Bachelor: toelating / vaststellen aanvullend programma

Het gaat om de Ad'er die het diploma heeft behaald en derhalve de graad Associate degree mag gebruiken. In de wetgeving voor het hoger onderwijs wordt gesteld dat de betrokkene daarmee allerlei rechten heeft verworven. Dat betreft de doorstroom naar een bacheloropleiding, in het hbo en het wo. Die laatste optie laten we hier buiten beschouwing, mede omdat we daaraan recent aandacht hebben geschonken.

Diploma-eis geldt niet

De Ad-gediplomeerde kan zonder meer worden ingeschreven bij een bacheloropleiding, en dan maakt op dat moment de inhoudelijke verwantschap niet uit. Die situatie is gebaseerd op de volgende bepaling in de wet:

Artikel 7.28. Vrijstelling op grond van andere diploma's

1 Onverminderd artikel 7.28, derde en vierde lid, is degene aan wie een graad Bachelor of een graad Master is verleend, vrijgesteld van de in [artikel 7.24, eerste en tweede lid](#) bedoelde vooropleidingseisen en is degene aan wie een graad Associate degree is verleend, vrijgesteld van de in artikel 7.24, tweede lid, bedoelde vooropleidingseisen.

Aanvullende eisen gelden wel en dan 'toetsen'

Maar er moet ook nog worden gekeken naar de 'aanvullende vooropleidingseisen' die kunnen worden gesteld om te worden toegelaten. Met de Ad en de Bachelor als zelfstandige opleidingen kunnen die in voorkomend geval verschillen. Het gaat om vakken die worden gezien als cruciaal voor de slaagkans en daarom in het examenpakket dienen te zitten. A.s. studenten kunnen evenwel ook deficiënties hebben, dus een of meer vakken niet hebben gedaan. Dan komen er toelatingstoetsen aan te pas (of een onderzoek als iemand 21 jaar of ouder is). Hier de tekst:

Aanvullende eisen gelden wel en 'weigeren' of 'veel meer dan 2 jaren doen'

Maar er is ook nog een vierde lid van artikel 7.28 en daaraan zijn zwaardere sancties verbonden, als een ontvangende bacheloropleiding daartoe zou willen overgaan.

Het instellingsbestuur kan bepalen dat de bezitter van een diploma als bedoeld in het eerste dan wel tweede lid niet kan worden ingeschreven indien dat bestuur van oordeel is dat de eisen, bedoeld in de [artikelen 7.25](#) of [7.25a](#), van dien aard zijn dat redelijkerwijs verwacht kan worden dat niet tijdens het eerste jaar van inschrijving voor de opleiding op grond van een aanvullend onderzoek als bedoeld in het derde lid aangetoond kan worden dat betrokkene beschikt over de kennis en vaardigheden waarop die eisen betrekking hebben. Het instellingsbestuur bepaalt op welke wijze betrokkene op grond van een aanvullend onderzoek met het oog op de inschrijving vrijgesteld kan worden van die eisen.

Het betekent dat als er sprake is van een scheve oversteek, de ontvangende bacheloropleiding het vermoeden kan hebben dat de instromende Ad'er niet in staat mag worden geacht in het eerste jaar van het aanvullende bachelorprogramma tot een succesvolle aanpak te komen. Dat kan bij een sterke afwijking van de eerder gevolgde Ad leiden tot het niet hebben van een tweejarig vervolg, en misschien ook wel niet van een programma van drie jaren – en misschien ook wel tot het niet krijgen van de kans om vanaf het begin van de Bachelor een nieuwe start te maken.

Het laat zien dat er in ieder geval vanuit het Ad-management een inschatting kan en ook moet worden gemaakt, gelet op de wetgeving rond het bieden van inzicht in de mogelijkheden die een Ad'er heeft, met betrekking tot de bacheloropleidingen die binnen en ook toch buiten de hogeschool in aanmerking komen om afspraken mee te maken.

Uiteraard duikt hierbij ook het begrip 'verwantschap' op. Het hebben van criteria daarvoor zou zonder meer behulpzaam kunnen zijn, kijkend naar de respectievelijke inhouden en leeruitkomsten en ook de kerndelen die kenmerkend zijn aan beide kanten. De toelatingseisen voor de Ad en de Bachelor kunnen daarvan een afspiegeling zijn.

Doorstromen met een onderbreking

Een scenario dat ook nog om een oplossende aanpak vraagt, is het doorstromen naar een Bacheloropleiding na een aantal jaren 'eruit te zijn geweest'. In dat geval moet worden bezien hoe lang de rechten van een gediplomeerde Ad'er zoals die in de voor hem/haar geldende OER zijn opgetekend. Daaraan kunnen voor bepaalde aspecten maximale termijnen verbonden zijn, om de ontvangende bacheloropleiding niet jarenlang 'voor het blok te zetten'.

Het betekent in de praktijk dat de volledige rechten zijn komen te vervallen. De persoon wordt als zodanig als een 'zij-instromer' gezien, wel zonder te hoeven voldoen aan de diploma-eis die geldt voor andere groepen.

De volgende acties zijn mogelijk bij de aanmelding en de daarbij behorende intake²:

- Beoordelen van de eerdere afspraken en op basis daarvan bezien wat ervan valt mee te nemen in het opstellen van het aanvullende BAd-programma;
- Bezien welke werkervaringen zijn te gebruiken, samen met het beoordelen van de leeruitkomsten van eventuele certificaten die zijn behaald;
- Aanbieden van eenheden die voorafgaande aan de start van de studie zijn te volgen, mogelijk met medeneming van Ad-eenheden die in de tussentijd in de actualisering van het Ad-programma zijn meegenomen – dus te zien als een vorm van herscholing op Ad-niveau en van het hebben van een brugprogramma.

Een aandachtspunt is wel dat het terugkeren voor het behalen van de graad Bachelor kan inhouden dat er sprake is van een verandering van variant. Er kunnen eerder afspraken zijn gemaakt voor een voltijdse doorstroom maar het valt niet te verwachten dat deze ook zonder meer van toepassing zijn op de overstap van voltijd (duaal) naar deeltijd. Ook daarbij zullen er vaak 'enige scholingsmouwen moeten worden gepast' aan het traject, maar wellicht is dat een goede bijdrage aan het algehele leerproces rond de doorstroom.

² Voor de goede orde: In de OER moet het volgende worden opgenomen 'de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden, vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens'. Dat betreft dus degenen die niet vallen onder de doorstroom Ad-Bachelor en niet kunnen terugvallen op eerder gemaakte afspraken.

Nog een paar opmerkingen...

Tenslotte nog een paar afsluitende kanttekeningen.

- Uiteraard zijn bij dit alles de examencommissies van de betrokken opleidingen betrokken, aangezien dit allemaal van invloed is op het programma, de regelingen, de rechten van studenten, de vormgeving van leerwegen, enzovoort. Het betekent ook het jaarlijks betrokken zijn bij het herijken van de afspraken en deze bezien op de consequenties.
- In het diploma-supplement komt te staan dat hij/zij eerst de Ad heeft afgerond (met kenmerkende gegevens) en wat de resultaten zijn voor het afsluitend examen van de Bachelor. Dus geen vrijstellingen noemen voor de Bachelor, maar het laten zien van de opbouw via de Ad.
- Het zou heel goed zijn om te komen tot het aanstellen van een lectoraat voor de Ad, landelijk. Met een goede kenniskring kunnen allerlei aspecten van het systeem waarbij de Ad is betrokken en ontwikkelingen die nog te verwachten zijn, stevig worden onderzocht. Dat moet met geld van de overheid mogelijk zijn, voor een periode van vijf jaar. Die opzet kan voorkomen dat allerlei Ad-wielen voortdurend moeten worden uitgevonden, ook gelet op alles wat er verder nog in het hbo speelt en gaat gebeuren.
- We hebben de naam BAd-programma voorgesteld als het gaat om hetgeen een Ad'er moet doen om de graad Bachelor te behalen. Mooie lettercombinatie...

21 april

Voorstel bij een tweede ingrijpend wetsvoorstel opnieuw een internetconsultatie te hebben

Bij het komen tot een wetsaanpassing vindt er vaak een internetconsultatie plaats. Maar niet altijd is helder wat er door de overheid met de opmerkingen wordt gedaan, los van het vermelden van de hoofdlijnen ervan in een verslag. Maar hoe en wat als het voorstel behoorlijk wordt aangepast? Ons voorstel is om in zo'n geval een tweede internetconsultatie te houden. Hier de tekst ervan.

Voorstel: opnemen extra schakels in het proces bij wetgeving – internetconsultatie vaker

Bij het maken van wetten moet de overheid zorgvuldig te werk gaan. Daarom wordt er veelal een internetconsultatie gehouden. Iedereen kan dan z'n mening geven. Maar vervolgens kan de overheid zelf bepalen wat met die opmerkingen wordt gedaan, zelfs zodanig dat men met argwaan moet bezien hoe alles dan verder uitwerkt. Zeker als er ook nog eens allerlei forse aanpassingen plaatsvinden, is het zeker nog maar de vraag of daarmee recht wordt gedaan aan het democratisch proces. Een voorbeeld is dus de wijze waarop de regeling voor de nadere vooropleidingseisen tot stand is gekomen.

Het idee is om in zo'n geval een tweede consultatie te laten plaatsvinden. Maar we begrijpen absoluut dat het snel veranderen van dit type processen niet van de ene op de andere dag kan worden geregeld. Het laat onverlet dat we toch deze signalen moeten afgeven en dat het vervolgens aan de politiek is om er iets mee te doen. Men weet ons te vinden...

1. Er vindt voor belangrijke voorstellen altijd een 'internetconsultatie' plaats. Deze worden niet samengevat door OCW en dan gepubliceerd met commentaar, maar het enige is dat in de toelichting op het wetsvoorstel (dat door de TK nog steeds kan worden aangepast) kort verslag wordt gedaan over hetgeen bij de internetconsultatie naar voren is gebracht. Dat is de interpretatie namens OCW, zonder dat is na te gaan of dit op een correcte wijze is gebeurd.

Voorstel: Laat OCW het deel van de toelichting sturen naar degenen die aan de internetconsultatie hebben meegedaan, om te vragen hierop nog een keer te reflecteren. Dit kan binnen een week gebeuren. Het voorkomt in ieder geval dat er fouten worden gemaakt in het samenvatten van kanttekeningen.

2. Als er tegen het eind van de behandeling van een wetsvoorstel, met medeneming van de toelichting, nog majeure veranderingen worden doorgevoerd, moet OCW constateren dat daarmee het 'wezen' ervan kan zijn veranderd – al dan niet na overleg met (externe) experts.

Voorstel: Er zal in zo'n geval opnieuw voor die zaken een aanvullende internetconsultatie dienen plaats te vinden. Dat kan binnen een beperkte periode gebeuren, puur gericht op die aanpassingen.

Opmerking: Of het majeure aanpassing is na interventies van Kamerleden, zal een kwestie voor beoordelen en ook afwegen zijn. In Nederland missen we een bureau dat dit specifiek voor het onderwijs kan beoordelen, op een onafhankelijke wijze.

We hebben de Onderwijsraad, de Raad van State, onderwijskoepels en adviesbureaus... maar ja, daarmee schieten we het doel voorbij. In Engeland is er de Higher Education Academy die kan worden ingeschakeld. Ons voorstel is dus om als overheid hier over te gaan nadenken.

3. De Eerste Kamer kan een wetsvoorstel alleen maar terugverwijzen naar de TK of tot goedkeuring overgaan. Bij voorstellen die uiteenlopende aanpassingen omvatten, betekent dit dat er zaken doorheen glippen, eigenlijk meteen te repareren. Dat kan vervolgens wel met een Verzamelwet, elk jaar, maar dat is geen mooie constructie.

Voorstel: De overheid moet in een vroeg stadium nagaan of onderdelen van een wetsvoorstel dat meerdere gevoelige onderwerpen betreft, beter in losse voorstellen kan worden opgeknipt en worden gepresenteerd. Dat kan ook op basis van de internetconsultatie. Maar ook als de Kamerleden van plan zijn om in een laat stadium met majeure aanpassingen te gaan komen, dus niet op details maar betrekking hebbende op onderwerpen met een sterke impact.

4. In het proces dat nu is doorlopen, bleek al snel dat er in het wetsvoorstel fouten zaten, en dan ook zodanig dat zonder het herstellen ervan vervelende situaties zouden gaan ontstaan. Het ligt voor de hand dat bij een internetconsultatie op diverse omissies kan worden gewezen, maar als de aanpassingen in een (te) laat stadium tot fouten kunnen leiden, zonder een gerichte controle vanuit een ministerie, er sneller moet kunnen gehandeld.

Voorstel: Voorkom dat een wetsvoorstel in een laat stadium ingrijpend en wezenlijk wordt aangepast, zeker als die in een geheel andere richting wijzen. Bewaar die aanvullingen voor een volgend traject, met een volledig proces dat daarvoor nodig is.

5. In het geval dat uit een wetsvoorstel volgt dat er allerlei regelingen dienen te worden aangepast, en dan niet op details.

Voorstel: In zo'n geval moeten de nieuwe regelingen ook aan de Kamercommissie te worden voorgelegd, om na te gaan of de bedoelingen van het wetsvoorstel ook daarin terugkomen. Dat geldt bij artikel 7.25 om de nieuwe Regeling voor nadere vooropleidingseisen (Ratho).

4 mei

Doelgroepen goed bezien voor de hbo-opleidingen

Hierbij een stukje over het hanteren van een beleid met betrekking tot hbo-doelgroepen, met een aantal gedachten over hoe daarmee om te gaan.

We zijn niet te beroerd om nog maar een keer een eerder gedane handreiking te verstrekken, rond het doelgroepenbeleid voor het hbo. We weten uit onze ThemaReeks dat op de werkvloer veel argwaan bestaat bij het komen tot een nieuwe insteek als het gaat de mogelijkheden om in te spelen op de doelgroepen en tevens zelf als hogescholen om te bezien hoe een vorm van het differentiëren kan bijdragen aan het positioneren van het hbo. Het zal dus aan de CvB's zijn om de strategische handen uit de beleidsmatige mouwen te steken.

Doelgroepenbeleid met Ad en Bachelor...

- Gebruik de groei in het aanbod van Ad-opleidingen en de zgn. Professional Associate Colleges (zoals de RAc) om samen met het mbo te bezien op welke wijze mbo'ers vooral gaan kiezen voor de Ad, in samenhang met de mogelijkheid om daarna de Bachelor in twee jaren te behalen voor inhoudelijk verwante trajecten (mag meer in studiepunten zijn... geen probleem).
- Dat wil zeggen dat de doorstroom vanuit het mbo, havo en vwo naar de hbo-bachelor vooral – zeker nog in de eerste jaren – zal bestaan uit havisten. Op basis daarvan kunnen deze vierjarige opleidingen meer op die instroom worden afgestemd, met eenheden die vooral voor havisten interessant zijn. Daarbij kan rekening worden gehouden met havisten die naar het wo willen, vooral na de bacheloropleiding te hebben afgerond. Overigens zal dan het aanvullend programma voor doorstromende Ad'ers een eigen afstudeerdeel moeten gaan worden, om te voorkomen dat er weer allerlei mixvormen nodig zijn. Ook dat is een vorm van differentiatie.
- In deze vierjarige bacheloropleidingen kan vooral de focus komen te liggen op de theorie die nodig is in allerlei praktische situaties. Uiteraard kan daarbij ook worden gekeken naar de varianten: voltijd, deeltijd en vooral duaal. Er zijn daarbij leerwegen te bedenken waarbij havisten en vwo'ers eenheden volgen die op bepaalde functies in het werkveld zijn gericht, Ze vormen

dan tevens een doelgroep bij het doorstuderen voor een Master, zowel in het hbo als het wo. Met andere woorden, deze bachelortrajecten kunnen een nadrukkelijk alternatief worden voor het wo, alwaar de bacheloropleiding eigenlijk niets anders is dan de opmaat voor de Master.

Kortom, speel met het aanbod in op deze doelgroepen, als het nadrukkelijk ook gaat om het kunnen bereiken van het bachelorniveau, en met behoud van het Ad-niveau voor degenen die opteren voor een graad met een volledig eigen status en waarde. Dus het mbo kan zich richten op de Ad die sterk relevant is voor het werkveld, en het havo en vwo is interessant voor het vierjarige bachelorprogramma. Laat dus op die manier de markt voor het onderwijs z'n werk doen, zonder allerlei kunstmatige ingrepen via de politiek proberen af te dwingen.

11 mei

Aanvragen van aanpassingen in de regeling voor nadere vooropleidingseisen – Ratho

We hebben ons, in het verlengde van de aandacht voor de aanpassingen van artikel 7.25 van de WHW, ook gebogen over het formulier waarmee opleidingen een aanvraag bij OCW kunnen doen voor veranderen van de nadere vooropleidingseisen. Dat stuk leek ons wel aan vernieuwing toe, gelet op vreemde constructies die daarin nu voorkomen.

Algemene opmerkingen

- Er wordt gesproken over een aanvraag die voor 1 mei dient te worden gedaan. Maar de beoordeling van de aanvraag kost zeker een aantal weken, dus als de aanvullende eisen al het studiejaar erop effectief zou moeten zijn, is 1 mei veel te laat. In dat geval worden de eisen pas effectief, in formele zin, voor het daarop volgende studiejaar.
- Als een nieuwe opleiding in de markt wordt gezet, zal er wel een naam zijn bedacht. De vraag is echter of er in het stadium van de beoordeling door de NVAO al een nummer in het CROHO beschikbaar is.

Gedachten andere opzet van het formulier

In de nieuwsbrief hebben we het complete formulier uit de nieuwe Ratho opgenomen. Hier geven we alleen een voorzet als gaat om het aanpassen ervan, niet helemaal volledig uitgekristalliseerd. Die actie laten we aan allerlei andere experts over.

Voorstel bijlage G. Aanvraagformulier aanvullende eisen

Algemeen:

- Eén opleiding per aanvraag
- Indien meerdere instellingen deze opleiding aanbieden, wordt de aanvraag geacht te worden gedaan namens deze instellingen
- Indien het een aanvraag betreft met betrekking tot een opleiding met aanvullende eisen i.v.m. de organisatie en inrichting van het onderwijs betreft (artikel 3.2, lid 2, van deze regeling), dient een door NVAO opgesteld advies te worden meegestuurd. In het geval het gaat om een aanvraag namens meerdere instellingen dient het betreffende advies te zijn uitgebracht op verzoek van alle betrokken instellingen.

1. Welke opleiding betreft het?

Naam:

CROHO-nummer:

2. Contactpersoon:

Naam:

Instelling:

E-mail:

Telefoon:

3. Indien de aanvraag wordt gedaan namens meerdere instellingen, geef hier de namen van alle betrokken instellingen:

.....

.....

.....

- 4.** Waarop heeft de aanvraag betrekking?
- Voor de eerste keer formuleren van aanvullende eisen (ga naar vraag 5 en dan verder met de ondertekening)
 - Aanpassen van bestaande aanvullende eisen (ga naar vraag 6 en dan verder met de ondertekening)
 - Laten vervallen van de aanvullende eisen (ga naar vraag 7 en dan verder met de ondertekening)
- 5.**
- 1 Indien het gaat om het voor de eerste keer formuleren van aanvullende eisen, geef hier de aanvullende eisen die worden voorgesteld.
.....
 - 2 Onderbouw uw aanvraag van de aanvullende eisen, zodanig dat goed is na te gaan welke argumenten worden gebruikt.
.....
.....
 - 3 In artikel 3.1, tweede lid, en artikel 3.2, tweede lid, van deze regeling worden specifieke criteria genoemd. Geef hier de beweegredenen met betrekking tot deze criteria, voor zover ze op uw aanvraag van toepassing zijn.

Artikel 3.1, tweede lid:
.....
.....

Artikel 3.2, tweede lid:
.....
.....
- 6.**
- 1 Indien het gaat om het om een aanpassing, geef hier de aangepaste aanvullende eisen die worden voorgesteld.
.....
 - 2 Onderbouw uw aanvraag, zodanig dat goed is na te gaan welke argumenten worden gebruikt.
.....
.....
 - 3 In artikel 3.1, tweede lid, en artikel 3.2, tweede lid, van deze regeling worden specifieke criteria genoemd. Geef hier de beweegredenen met betrekking tot deze criteria, voor zover ze op uw aanvraag van toepassing zijn.

Artikel 3.1, tweede lid:
.....
.....

Artikel 3.2, tweede lid:
.....
.....
- 7.**
- 1 Indien het gaat om het laten vervallen van de huidige aanvullende eisen, geef hier de argumenten hiervoor:
.....
.....
 - 2 Per welke datum wilt u deze aanvullende eisen laten vervallen?
.....

18 mei

Leerwegen via de Ad en verwantschap

Het is een hot item, al enige tijd. Men zoekt naarstig naar de vormgeving van leerwegen naar de Bachelor via de Ad. Daarbij wordt het begrip 'verwantschap' gebruikt, maar dat is toch nog weerbarstiger dan gedacht als het gaat om het definiëren ervan. Ons idee is om daarvoor een project in de strijd te werpen, om al gaande weg te merken wat de beste opties zijn. Maar dan moet de VH wel het voortouw nemen, samen met het Landelijk Ad-Platform.

Hier wordt mede een stappenplan aangereikt. Laten we hopen dat er in de komende periode een aanzet kan worden gegeven, in de wetenschap dat er binnen de boezem van de VH toch wel een eerste stuk is verschenen. Afwachten dus.

Maar nog even hier vermelden: als dit allemaal niet van de grond komt, dan duikt vanzelf weer het voorstel op om het aanvullende programma een afstudeerrichting binnen de bacheloropleiding te laten zijn. De ultieme situatie is vervolgens dat programma een zelfstandige positie te geven, met een eigen accreditatie.

Het is een lang stuk maar we vinden het zeker de moeite waard het hier op te nemen.

Gedachten rond het benoemen van 'verwantschap'

We gaan proberen wat gedachten neer te leggen betreffende het neerzetten van een kader voor het hebben van 'verwantschap'. Het idee daarbij – en dus ook het voorstel – is om voor het geven van een 'definitie' uit te gaan van de mogelijkheid om voor langere periode te kunnen garanderen dat het gaat om een route 'Ad-aanvullend bachelorprogramma' met een lengte van vier jaren. Daarbij baseren we ons toch maar allereerst op het kijken naar de inhoud van de betreffende programma's, vanuit een paar invalshoeken. We pakken er dus niet de statistieken bij want uit dat eerdere gemelde onderzoek bleek dat mbo'ers het bij een scheve oversteek soms veel beter doen dan bij een rechte doorstroom, vanwege de zeer sterke motivatie 'om er iets van te gaan maken'.

Het is zonder meer voorstelbaar om toch ook weer voor een projectmatige aanpak te kiezen, met het bij elkaar brengen van allerlei betrokkenen, op een structurele wijze. Dat is beter dan 'op papier' te gaan bezien welke Ad- en bacheloropleidingen zodanig verwant worden geacht dat een min of meer naadloze doorstroom mogelijk is. Inhouden van programma's laten zich niet snel uit een studiegids destilleren, want er zijn altijd nog veel meer variëteiten mogelijk binnen een opleiding waarmee de betrokken instellingen de aansluiting sterk kunnen verminderen dan wel vergroten.

Er moet door de VH en in de praktijk dus het Landelijk Ad-Platform de aanzet worden gegeven voor zo'n project. Daarbij kan worden gedacht aan een soort drietrapsraket, verspreid over een of anderhalf jaar (want er moet wel snel worden geacteerd). Hieronder geven we de opbouw ervan.

Nog wel even voor de duidelijkheid: Het gaat ons in eerste instantie over de doorstroom die direct plaatsvindt na het behalen van de Ad³. Iemand kan ook later, na een aantal jaren, kiezen voor een voortzetting in een bacheloropleiding, ook het een koppel Ad-Bachelor betreft dat in het algemeen als verwant wordt gezien. Dan zal altijd dienen te worden teruggevallen op de geldigheid van de afspraken, vastgelegd in de OER van de Ad-opleiding, over de mogelijkheden die binnen de eigen hogeschool dan wel met andere hogescholen zijn vastgelegd op basis van de toen geldende situatie. Tevens zal het vaak gaan om een voortzetting in een andere variant en ondanks het feit dat de wetgever programmatisch geen onderscheid maakt tussen de varianten voltijd, deeltijd en duaal, gaat het in de praktijk toch om allerlei verschillen in opbouw en onderliggende eenheden. We komen daar nog op terug, in onderstaande 'stappen'.

Stappenplan

We formuleren een stappenplan, als een soort kader om te komen tot een overzicht van verwante koppels waarover men het 'landelijk' eens is. Het gaat om het identificeren van een vorm van verwantschap als de betrokken Ad- en bacheloropleiding het mogelijk achten om gedurende een langere periode te garanderen dat een Ad-gediplomeerde een aanvullend programma van twee studiejaar kan volgen. Het is daarbij aan de betrokken opleidingen om te bepalen welke criteria en programmatische mogelijkheden worden gebruikt.

³ Los daarvan kan altijd worden bezien of Ad-studenten die nog net niet alles hebben afgerond aan het eind van een studiejaar toch alvast aan het aanvullend bachelorprogramma kunnen en mogen beginnen, met gebruikmaking van de rechten die een Ad-gediplomeerde heeft.

Stap 1

Stel binnen de eigen hogeschool vast welke koppels Ad-Bachelor worden gezien als 'natuurlijke' partners ten aanzien van het voor langere tijd kunnen garanderen dat de leerweg Ad plus het aanvullend programma vier jaren in beslag neemt, ook als het wat meer dan 240 studiepunten betreft. Ze kunnen worden geordend op basis van de hbo-sectoren, dus er is een tabel te maken voor alle Ad's met daarbij de bacheloropleidingen binnen eenzelfde sector en buiten die Ad-sector. In het geval van sectoroverstijgende Ad-opleidingen kunnen deze in beide sectoren worden opgenomen.

Hierbij geldt voor deze eerste fase van het overleg dat gekeken wordt naar een doorstroom met gebruik van dezelfde variant, dus voor zowel Ad als Bachelor in voltijd, deeltijd dan wel duaal. Het betekent dus het in elk geval daarvoor vaste afspraken worden gemaakt. Daarmee wordt het overzicht wel sterk uitgebreid, maar alles is prima in een digitale vorm te gieten – en te raadplegen.

Vervolgens zal binnen de hogeschool moeten worden gezien voor de vastgestelde koppels – dus niet meer 'in het algemeen' – of het ook mogelijk is om eenzelfde toezegging waar te kunnen maken als een Ad-ge diplomeerde van variant wil switchen. Het lijkt voor de hand dat voor dit specifieke deel van stap 1 meer tijd wordt uitgetrokken, mede op basis van ervaringen met dergelijke overstappen. Het kan daarmee een continue monitoring opleveren, ook met meer maatwerk.

Stap 2

Als de hogescholen voor zichzelf stap 1 hebben doorlopen, voor koppels met gebruikmaking van dezelfde varianten (waarbij voltijd ongetwijfeld prioriteit zal hebben), kan in goed overleg worden gezien hoe in de regio's⁴ verdere regelingen en afspraken zijn te maken. De betreffende hogescholen kunnen hun lijsten naast elkaar gaan leggen, om na te gaan waar bij elke hbo-sector gelijke koppels zijn vastgelegd, als 'verwant' te zien op basis van een vierjarige route.

De uitkomst daarvan is een regionale 'gemeenschappelijke' lijst per hbo-sector van verwante koppels voor de Ad's en de aanvullende bachelorprogramma's. Dat betekent in het algemeen een soort 'uitdunning', maar het kan best dat in dit deel van het proces de ene opleiding de andere kan overtuigen, op basis van relevante criteria. Het is echter vooral een poging om helder te krijgen welke koppels in ieder geval regionaal als verwant worden gezien.

Het betekent absoluut niet op voorhand dat het regionaal verwant zijn voor een koppel betekent dat Ad-bezitters van hogeschool A ook het recht hebben om het aanvullend programma bij hogeschool B in twee jaren te doen. Ook is hogeschool B niet verplicht om te gaan zoeken naar een passend aanvullend programma, om op die wijze Ad'ers van elders te kunnen binnenhalen. Die personen worden in dat geval, dus als ze niet in de OER bij hogeschool A voorkomen, bij hogeschool B gezien als zij-instromers, met de optie om vrijstellingen te krijgen dan wel om het verzoek om te bezien of er maatwerk is te plegen, dus toch een aanvullend deel van twee jaren⁵.

Interessant is tevens dat er Ad's kunnen zijn die binnen een hogeschool niet als verwant worden gezien met bepaalde bacheloropleidingen, maar dat die elders wel aanwezig zijn. Die situatie kan uiteraard ook worden meegenomen door de betrokken Ad-opleidingen. Verder zullen er hogescholen zijn die zgn. 'stand-alone Ad's' aanbieden, zonder te kunnen garanderen dat er een aanvullend programma van twee jaren beschikbaar is. Maar zo'n voortzetting kan wel bij andere hogescholen te vinden zijn. Zoiets kan gedurende het gehele proces bij deze stappen naar boven komen. Dat geldt ook voor Ad's die dun-gezaaid zijn met verwante bacheloropleidingen waarvoor hetzelfde geldt. Er kunnen daarvoor vervolgens 'landelijke afspraken' te maken zijn.

Zo kunnen er meerdere bijzondere situaties opduiken, mede als het gaat om het koppelen van opleidingen door het hebben van verschillende varianten.

Stap 3

Met de tweede stap is bekeken of er regionaal kan worden gekomen tot een overzicht per hbo-sector van verwante koppels Ad-Bachelor, ook als ze over de grenzen van sectoren heen gaan, door de Ad-sector als uitgangspunt te nemen. Het is geen wettelijk overzicht, puur te gebruiken voor de hogescholen zelf als referentie.

⁴ Het is bekend dat het indelen van ons land in regio's altijd discutabel is. Die indeling is op zichzelf niet cruciaal en wezenlijk voor het doorlopen van deze 'schakels'.

⁵ Nogmaals, twee jaren betekent niet het doen van eenheden met een omvang van 120 studiepunten, los van een eventueel brugprogramma alsmede het moeten voldoen aan bepaalde toelatingsvoorwaarden.

Met stap 3 wordt als doel gesteld om ook landelijk een dergelijk register tot stand te brengen, op basis van de regionale werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Het resultaat is een overzicht van koppels Ad- en bacheloropleidingen waarvan op landelijk niveau is vastgesteld dat ze in ieder geval bij alle hogescholen die beide opleidingen in huis hebben, zodanig in elkaars verlengde liggen dat het aanvullend programma een omvang van twee jaren kent.

Het ligt voor de hand om ook in deze fase vooral eerst te kijken naar voltijdse trajecten, gelet op de doelgroepen vanuit het mbo en voortgezet onderwijs. Vervolgens kunnen er de deeltijdse en duale routes aan worden toegevoegd, met daarna de 'gebroken' opties, dus met verandering van variant na de Ad.

Duidelijk is wel dat dit een proces is dat behoorlijke investeringen vraagt en een stevige regie verdient. Natuurlijk had dit al jaren geleden kunnen en moeten plaatsvinden, als onderdeel van de verdere invoering van de Ad in 2013 en de verzelfstandiging in 2018. Maar goed, never too late...

Aanvullende zaken

Hierbij kan het volgende worden aangevuld:

- Er zal sprake moeten zijn van een brede regiegroep om dit in gang te zetten, en alle betrokken partijen hieraan te verbinden.
- Mogelijk dat de overheid hiervoor nog een budget beschikbaar heeft, gelet op het belang dat OCW hierbij heeft, om te zorgen voor studeerbare leerroutes en het daarvan bekend zijn bij de doelgroepen.
- In het verlengde hiervan wordt OCW nadrukkelijk aangeraden om te gaan nadenken over het aanpassen van allerlei kaders en regelingen. Studenten die deze route via de Ad volgen, moeten net als vierjarige bachelorstudenten een eigen status binnen het systeem krijgen. Wat dit zou moeten betekenen, is een kwestie van nader overleg.
- Overigens ligt het voor de hand dat de diplomabonus die nu wordt uitgereikt voor degenen die de bacheloropleiding afronden, op korte termijn wordt verdeeld over de instelling(en) die betrokken is (zijn) bij de Ad- en bacheloropleiding binnen de leerweg via de Ad naar de Bachelor.
- Als het proces zoals dat hierboven in drie stappen is beschreven, is afgerond, zal ook moeten bezien welke opties er zijn voor het onderhoud van het register en voor het behandelen van nieuwe Ad-opleidingen.

Wat als het niet allemaal lukt... voor alle Ad's... zelfstandige aanvulling...

Een aspect van dit alles is het ervoor kunnen zorgdragen dat Ad-studenten naast het studeerbaar kunnen doorgaan voor de graad Bachelor ook binnen hun eigen regio een aanvullend programma in twee jaren krijgen aangeboden. Anders gezegd, maak het mogelijk om studenten na de Ad het vervolg in dezelfde regio en wellicht vestigingsplaats te laten doen.

Dat heeft onder meer te maken met de kosten die studenten moeten maken (voltijds) en de tijd die nodig is voor reizen (ook voor deeltijd en duaal van belang), maar ook met de opkomst van de 'Professional Associate Colleges'. De Ad halen in Roosendaal of Amersfoort en dan voor de Bachelor naar Den Bosch resp. Utrecht⁶ kan toch een flinke slok op de studieborrel schelen als het aanvullend programma op dezelfde plek als de Ad is te doen.

Maar dat zal in de meeste gevallen inhouden dat het aanvullend programma met een eigen status in dezelfde plaats als de Ad wordt aangeboden. Dat vraagt ook nog om een eigen discussie, met de overheid en dan tevens met de CDHO en de NVAO.

Als aanvullend programma zelfstandige status heeft... dan is verwantschap mogelijk...

Vervolgens kan het gaan om een aanvullend programma dat ook in de vestigingsplaats van de bacheloropleiding wordt aangeboden, en is het niet anders dan een kwestie van doelmatigheid dat het wordt verzorgd onder de vlag van de bacheloropleiding, eveneens op de Ad-locatie.

Maar dan is het nog steeds zo dat de twee jaren die behoren bij een verwante doorstroom, moeten worden gegarandeerd door de betreffende bacheloropleiding. Wat is er vervolgens simpeler – en

⁶ Bij de HU komt er nog bij dat in Utrecht zelf vrij weinig Ad's worden aangeboden. Utrechtse mbo-studenten die de route via de Ad willen volgen, moeten dus vaak voor de Ad naar Amersfoort en dan voor de Bachelor weer terug naar Utrecht. Het zou dus handig zijn om meerdere vestigingsplaatsen per Ad-opleiding te hebben.

echt niet anders dan het nu en straks al is – om de Ad-opleiding het aanvullend programma helemaal zelf in te laten richten en verzorgen. Het valt formeel nog wel onder de licentie van de bacheloropleiding (tenzij de overheid die eis ook gaat loslaten), maar daarvoor is zeker iets te regelen.

Dat aanvullend programma is ‘gegarandeerd’ twee jaren, in de wetenschap dat de arbeidsmarkt-relevantie van de Ad en de Bachelor gekoppeld is aan het functiehuis dat bij die niveaus past. Zo kan nog scherper worden ingespeeld op de regionale situatie. ‘Verwantschap’ is hierbij dus mede verbonden met het regionale werkveld.

Uitwerkingen van ‘verwantschap’ – niet altijd te gebruiken...

Er wordt dus al heel lang in het kader van het koppelen van opleidingen, ook over onderwijssectoren heen, gesproken over het hebben van een vorm van verwantschap. Dit wordt dan altijd gezien als een situatie waarbij de inhoud van de opleidingen op elkaar aansluiten en, nog specifiek, dat het eindniveau van de ene opleiding voldoende mogelijkheden biedt om daarop verder te bouwen met een programma in de andere opleiding, zonder daarmee in problemen te komen met andere regelingen en kaders.

Het kan inhouden dat het een naadloze aansluiting betreft, dus geen verdere extra zaken die de student moet ondergaan. Maar het kan ook leiden tot het toch wat extra moeten doen, met een soort brugdeel om verder geen tijd te verliezen, met bijvoorbeeld extra inschrijvingen en een wat langere studieduur.

Een derde scenario is dat er sprake is van een duidelijke overlap tussen beide programma’s. Dat kan als ook de niveaus elkaar overlappen, dus bijvoorbeeld dat de afleverende opleiding een wat hoger niveau bereikt dan de ontvangende opleiding, voor een aantal onderdelen ervan. Daarmee kan de leerweg worden verkort. Dat was dus het geval met de mbo-hbo-verwantschapsregeling aan het eind van de vorige eeuw.

Het lijkt niet dat zo’n type verwantschap van toepassing is op de Ad en het aanvullend bachelorprogramma. Een Ad-opleiding kan best eenheden bevatten die uitstijgen boven niveau 5, omdat het beroepenveld dat vraagt bij allerlei functies. Dan zouden bepaalde eenheden zich in een bacheloropleiding in de laatste jaren ervan kunnen bevinden, of als ‘minor’ zijn te kiezen. Het om die reden verkorten van het aanvullend bachelor programma lijkt absoluut niet in de rede te liggen binnen ons hoger onderwijs, gelet op allerlei andere voorwaarden en formele kaders. We komen daar in een ander document binnenkort op terug, met het standpunt dat de leerweg Ad-Bachelor (minimaal) 240 studiepunten dient te omvatten.

Het betekent dat het gebruiken van de term ‘verwantschap’ soms verwarrend kan werken, bij het vaststellen van aanvullende programma’s die twee jaren omvatten.

Andere begrip voor verwantschap hierbij inzetten

Ons voorstel is derhalve om specifiek voor dit soort situaties een andere term te gaan hanteren. Uiteraard is alles discutabel en te vervangen door nog iets beters en meer begrijpelijk. Dat horen we graag van u.

Het uitgangspunt is dat de Ad en het aanvullend programma leidt tot het kunnen verwerven van de graad Bachelor, net zoals dit het geval is bij de vierjarige en dus ongedeelde route. Daarom vullen ze elkaar aan, met dat doel.

Derhalve het volgende voorstel:

De Ad en de betreffende bacheloropleiding zijn ‘complementair’

Er is dus sprake van een vorm van ‘**complementariteit**’.

Recht op het gebruiken van de complementariteit

Aan het eind gekomen van deze beschouwing kort nog even over het recht van de student om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheid om na de Ad in twee jaren het aanvullende bachelorprogramma te gaan doen. Op basis van de wet is deze Ad’er al gewoon toelaatbaar, als bezitter van een hbo-diploma, maar is het aan de ontvangende bacheloropleiding hoe dit vorm te geven.

Als de complementariteit op een gegeven moment is vastgelegd in de OER van de Ad-opleiding, betekent het dat a.s. studenten zich daarop mogen baseren bij de studiekeuze en studenten die de Ad-opleiding reeds doen, gebruik kunnen maken van de mogelijkheden die er zijn voor de aanvullende bachelorprogramma's. Dat betekent dat deze personen het recht kunnen uitoefenen op het volgen van de hiermee vastgelegde vierjarige leerwegen, via de Ad naar de Bachelor. Uiteraard wordt in de OER opgenomen hoe lang na het behalen van de Ad een dergelijk recht in die vorm kan worden ingezet.

Van dit 'arrangement' maakt ook deel uit het voldoen aan alle eventuele toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding, zoals deze mogelijk gelden voor niet-Ad-bezitters bij een zij-instroom.

25 mei

Nog wat aanbevelingen – taalgebruik... en misverstanden...

Na een aantal maanden in 2022 was het weer tijd om een aantal zaken aan te kaarten waarvan we denken dat ze niet in de vergetelheid mogen verdwijnen. Dat kan zeker gebeuren, vooral als het gaat om een onderwijsaspect dat controversieel kan zijn of simpelweg te lastig is om verder uit te zoeken – om de wetgeving aan te passen.

Het zijn aanbevelingen, dat wel. Maar in de komende periode gaan we ze nog een keer langslopen en willen we, als er nog steeds een en ander op aan te merken valt, formeel aankaarten bij de inspectie voor het onderwijs.

Het betreft het taalgebruik in de formele regelingen. Maar ook de constructies binnen leerwegen zonder dat daarvoor een wettelijke basis is te vinden.

Onderwerpen waarvoor we nog eens aandacht vragen...

Hier de lijst met aandachtspunten – eigenlijk meer te zien als loshangende zaken – in een volgorde die niet kan worden gezien als geordend van minder tot zeer belangrijk. Kijk naar de kopjes en ga na of een punt mogelijk is mee te nemen in de eigen omgeving. Ook de overheid mag meekijken, om desnoods zichzelf te forceren tot aanpassingen in diverse kaders.

1 Afkorting AD niet meer gebruiken – echt niet...

Een makkie om mee te beginnen. Het is interessant maar wel opmerkelijk dat er nog steeds op websites, ook van de overheid, tevens bij hogescholen, en in formele stukken en documenten, de afkorting AD wordt gebruikt. Het is toch echt 'Ad', de graad die met veel trots achter de naam mag worden geplaatst. Het is toch ook geen PHD in plaats van PhD of MSC voor de MSc? Nou dan.

2 Gebruik van eenheid EC is onwettig – ook internationaal niet vastgelegd

Veel hardnekkiger is het sluipenderwijs opstomende gebruik van de eenheid 'EC' in plaats van 'studiepunt'. Men ziet steeds vaker dat bijvoorbeeld een bacheloropleiding in het Nederlandse hbo 240 EC omvat. Het lijkt te zijn meegenomen in de slijpstream van het gebruiken van de naam University of Applied Sciences, dus het gebruiken van Engelse begrippen.

Echter, het begrip EC staat helemaal niet in de WHW. Het is derhalve niet toegestaan om in formele en juridische stukken 'EC' te gebruiken in plaats van studiepunt. Daarmee is zo'n stuk ongeldig, dus ook bij een getuigschrift of een diplomasupplement waarin alle eenheden worden genoemd met de EC als maat voor de studielast. Instellingen dienen zich heel goed te realiseren als ze aldus handelen, zij dat doen ten nadele van hun studenten, ook in de internationale context. In het diplomasupplement mag uiteraard wel worden verwezen naar afspraken binnen de European Higher Education Area (Bolognaproces), met een verklaring van wat in ons land onder een studiepunt wordt verstaan bij het bepalen van de studielast – 28 klokuren voor de gemiddelde student.

Maar het absoluut bijzondere hieraan is dat 'EC' helemaal geen formeel begrip is, ook niet binnen de internationale afspraken. Het is juist een totaal verkeerd gebruik van hetgeen men denkt dat het is nl. een afkorting van 'European Credit'. Binnen het Bolognaproces is door de landen die daaraan meedoen en de gemaakte afspraken over en weer accepteren, het zgn. European Credit and Transfer System ingevoerd – dus het ECTS⁷. Daarom is alhier de EC gebaseerd op het half gebruiken van de afkorting van een systeem, en dat is zeer opmerkelijk te noemen (maar we weten ook

⁷ Men heeft dit uiteindelijk in 2015 vastgelegd in een formeel document. Er wordt nu gewerkt aan een update, maar het is niet duidelijk wat er dan dient te worden aangepast.

niet wie daarmee begonnen is). In de systeemafspraken staat dat wel het begrip 'credit' kan worden gehanteerd, dus door het hebben over een 'ECTS credit', een credit die wordt gebruikt als gemeenschappelijke bouwsteen en ruilmiddel binnen het internationale stelsel, de EHEA⁸.

Daarnaast is er niets afgesproken over het exacte aantal klokuren dat past bij een 'credit'. Dat wordt aan een land zelf overgelaten, met een voorstel rond de bandbreedte. Er circuleert een dergelijke bandbreedte van 25 tot 30⁹, al gebruikt het UK voor de undergraduate opleidingen het aantal van 20 klokuren¹⁰.

3 Na de Ad naar de bacheloropleiding in jaar 1, ook verwant – wettelijk onjuist

Er zijn nog steeds hogescholen die menen dat Ad'ers wel mogen doorstromen naar een bacheloropleiding maar dat ze zich wel formeel dienen in te schrijven voor het eerste leerjaar. Daarmee worden ze gelijkgesteld aan havisten, mbo'ers en vwo'ers¹¹. Vervolgens kunnen ze vrijstellingen aanvragen voor een opleiding. Als het gaat om complementaire Ad- en Bacheloropleidingen kan dit inhouden dat ze ergens halverwege de bacheloropleiding mogen starten (met nog twee tot tweeënehalf jaren te doen).

Dit is een achterhaald gegeven en ook te zien als een 'schoffering' van de Ad-opleiding, na de verzelfstandiging in 2018. In de wetgeving staat simpelweg dat Ad'ers kunnen doorstromen, met in de toelichting vermeld dat het een studeerbare route zou moeten opleveren.

Verder wordt in de wet gesteld dat de Ad, als niveau 5, meer rechten oplevert dan het mbo-, havo- en vwo-diploma. De Ad'er is namelijk vrijgesteld van het moeten voldoen aan de formele toelatingseisen. Wel is het zo dat bij een scheve oversteek de ontvangende bacheloropleiding kan bezien of de Ad'ers aan de nadere vooropleidingseisen voldoen (denk dus aan het profiel en examenvakken), maar daarover worden aparte afspraken met de afleverende Ad-opleiding gemaakt hoe daaraan te voldoen – of met de individuele student als deze optie niet in de Ad-OER is opgenomen.

Intussen worden deze Ad'ers in geen enkele statistiek meer opgenomen als 'nieuwe studenten' bij de hbo-bacheloropleidingen. Gelukkig maar want het beeld van de nieuwe instroom werd daarmee toch wel vertroebeld.

4 Gebruik van academische minor in hbo-bachelor – alleen maar extra aan te bieden

Een interessante constructie die door flink wat hogescholen wordt gebruikt, is het vormgeven van een traject richting een wo-master, samen met een of meer universiteiten. Dat betekent veelal dat hbo-bachelors een schakeltraject moeten volgen, na jarenlange strijd over rechten, plichten, cursusgeld en positionering, nu ook vastgelegd in de wet.

Er is vervolgens al vrij snel door hogescholen besloten om deze studenten hierbij behulpzaam te zijn door binnen het bachelorprogramma een minor van 30 studiepunten te kunnen laten volgen. De ontvangende partner-universiteit is daarbij op een bepaalde wijze betrokken en aanvaardt het voldoen aan de eisen van deze academische minor als een vorm van toelaatbaarheid.

⁸ Uit de EHEA-handleiding: ECTS credits express the volume of learning based on the defined learning outcomes and their associated workload. 60 ECTS credits are allocated to the learning outcomes and associated workload of a full-time academic year or its equivalent, which normally comprises a number of educational components to which credits (on the basis of the learning outcomes and workload) are allocated. ECTS credits are generally expressed in whole numbers.

⁹ Idem: Workload is an estimation of the time the individual typically needs to complete all learning activities such as lectures, seminars, projects, practical work, work placements and individual study required to achieve the defined learning outcomes in formal learning environments. The correspondence of the full-time workload of an academic year to 60 credits is often formalised by national legal provisions. In most cases, workload ranges from 1,500 to 1,800 hours for an academic year, which means that one credit corresponds to 25 to 30 hours of work. It should be recognised that this represents the typical workload and that for individual students the actual time to achieve the learning outcomes will vary.

¹⁰ Zoek het zelf maar na bij Engelse opleidingen. 20 in plaats van 28 scheelt toch een flinke slok op een borrel – en misschien dat daarom havisten in Engeland gewoon een universitaire opleiding kunnen gaan doen, onder bepaalde voorwaarden (maar ze hebben daar natuurlijk wel een unitair stelsel...).

¹¹ Zelfs op www.studiekeuze123.nl staat dit verkeerd vermeld. Geen wonder dat bepaalde misverstanden blijven rondwaren.

Echter, dit is volgens de overheid, een paar jaren geleden nog eens haarscherp uitgelegd in een brief aan alle CvB's, een constructie die alleen maar is toegestaan als het desbetreffende programma extra-curriculair wordt aangeboden. Studenten moeten zich hiervoor naast de reguliere opleiding inschrijven bij de hogeschool. Ze mogen dit doen op basis van het wettelijke collegegeld, als een tweede studie zeg maar, of gewoon 'omdat een student meer dan 60 studiepunten mag doen'.

De reden is heel simpel. Een hbo-bacheloropleiding kent volgens de wet een aantal doelstellingen en daarbij staat niets over de doorstroom naar een universiteit. Het gehele hbo-programma is erop gericht iemand af te leveren als beginnend beroepsbeoefenaar¹². Dus alle 240 studiepunten moeten passen bij het opleidingsprofiel en het werkveld. Misschien bevat zo'n academische minor wel competenties die ook voor het hbo-beroep nodig zijn, maar dat is een kwestie van uitzoeken.

Kortom, veel ballen en eenheden op de arbeidsmarkt, samen met allerlei algemene hbo-competenties. Want wat let de overheid om vervolgens de bachelor voor 3,5 jaren te gaan bekostigen als iemand daarna prima ergens aan de slag kan gaan – en die academische minor niet gebruikt.

Voor alle duidelijkheid: als een hbo-bachelorstudent niet aan de toelatingseisen voldoet, kan de universiteit daarvoor een pre-master aanbieden. Als deze wordt gevolgd in samenhang met een bestaande inschrijving bij een universiteit – denk aan het zijn van een wo-bachelorstudent – kan die pre-master ook gratis worden gevolgd. Maar die hbo-bachelor-afgestudeerde betaalt wel een bedrag aan de universiteit als de pre-master apart wordt gevolgd, maximaal het wettelijk collegegeld of een deel daarvan naar rato van het aantal studiepunten dat het programma omvat.

5 Gebruik van een opleidingsvreemde minor – ook geen basis voor te vinden...

Er wordt bij vrijwel alle hbo-opleidingen gewerkt met het aanbieden van afstudeerrichtingen, dus een samenhangend pakket met eenheden richting het eindniveau. Maar het kan ook met keuzevakken en zgn. minoren. Er is geen wettelijke definitie van minor maar iedereen heeft er wel zijn of haar beeld bij nl. een eenheid van 30 studiepunten die kan worden gevolgd in de laatste twee jaren van een bacheloropleiding of eventueel het tweede jaar van een Ad-opleiding.

Maar wettelijk eisen zijn er dus niet. Iedereen hogeschool kent een eigen tactiek en aanpak. De mooiste aanpak is toch wel dat het een eenheid is die op minimaal niveau 5 is en daarom ook alleen maar te kiezen valt als aan bepaalde toelatingsvoorwaarden is voldaan. Dat laatste geldt als de minor ook bij andere opleidingen is terug te vinden en er al bepaalde basiseenheden moeten zijn gevolgd om bij die groep te kunnen aanschuiven.

Tevens is de gedachte dat het moet gaan om een verbreding, met competenties die tegen de reguliere eindtermen van de opleiding 'aan schuren' en in specifieke functies uitermate bruikbaar zijn. Zo kan er een vorm van differentiatie plaatsvinden.

Maar er zijn ook hogescholen die de keuze van een minor volledig vrijlaten. Tevens worden minoren toegestaan als er sprake is van een overstap vanuit een andere opleiding en een bundel eenheden daarvan zonder meer valt in te brengen als minor, om aldus een half jaar vrijstelling te verkrijgen, zonder te kijken naar de relevantie van de minor. Mede is te zien dat de keuze van een minor ook kan gebeuren uit een aanbod waarbij de relevantie voor de eigen opleiding ver te zoeken is.

Ook hierbij begeeft men zich op heel glad en vooral dun ijs. Het kan aanleiding zijn voor de overheid – en dan ook de NVAO – om na te gaan wat de reden voor dit soort handelen is en of dit in het voordeel van een student is. Mocht er sprake zijn van een breed handelen in dit opzicht kan, net als bij de academische (doorstroom)minor, worden gezien of een hbo-bacheloropleiding met een half jaar valt in te korten, met alle gevolgen van dien.

¹² Het lijkt veel op de doelstellingen van het mbo, met de doorstroom naar het werkveld als belangrijkste aspect. Maar in het verlengde daarvan moet men als ROC's ook de doorstroom naar het hbo mogelijk maken – een spagaat opleverend dus. Dit zou ook voor de koppeling hbo-wo kunnen worden geregeld, mede omdat in de Dublin Descriptoren (niet de NLQF-descriptoren) is opgenomen dat afgestudeerden de kans moet worden geboden om een hoger niveau te bereiken. Dat betekent in een binair stelsel vooral de verticale doorstroom (hbo-bachelor naar hbo-master), maar wellicht kan hier nog eens een blik op worden geworpen.

Nog even, overbodig denken we, het volgende: iemand die een Ad-opleiding volgt, en daarin een minor volgt, kan natuurlijk nooit en te nimmer dezelfde minor ook weer inbrengen in het aanvullende bachelorprogramma, ook al zou die minor een stukje boven niveau 5 uitstijgen.

6 Ad-afgestudeerde naar derde leerjaar voor het bachelordiploma – nee dus...

Een beeld dat ook vaak wordt geschetst in de communicatie naar allerlei doelgroepen van de Ad-opleidingen, is dat na het behalen van het diploma ervan het een kwestie is van aanschuiven in het derde leerjaar van de bacheloropleiding. Dat is de aanpak, stelt men, met vervolgens de eis dat de Ad'er voldoende bagage meeneemt om alle eenheden met een aantal van 120 studiepunten te kunnen doen. Zo niet, dan is er een soort brugdeel nodig of iets anders.

Die aanpak is ook terug te vinden bij de doorstroom met een hbo-bachelor naar een wo-master. De universiteiten hebben geen enkel belang bij het opstellen van leerroutes binnen de masteropleidingen die voortbouwen op hetgeen waarmee een hbo-bachelor komt aanzetten. Ze hoeven dat ook niet, gelet op de wet- en regelgeving en financiële kaders die er specifiek voor de Master in het wo zijn. Men moet gewoon aanschuiven bij de start, na een eventuele pre-master.

Voor het hbo en de combinatie Ad-Bachelor gelden geen eigen kaders en regelingen. Voor de twee wegen naar de Bachelor, via de Ad en rechtstreeks, zijn deze identiek. Dat dwingt de hogescholen om goed naar doorlopende en studeerbare trajecten te kijken. Zeker met de groeiende zelfstandigheid van de Ad wordt dit een steeds belangrijker opdracht.

Daarom is er sprake van een situatie waarbij de Ad'er in staat wordt gesteld om de graad Bachelor in het hbo te behalen. Het gaat dus absoluut niet om deze student in het bestaande keurslijf te dwingen waarbij de bachelorstudenten vanaf het begin hun weg moeten vinden. Anders gezegd, het behalen van een bachelordiploma door de Ad'er betekent niet dat die leerweg behoort bij 'het' bachelordiploma voor de ongedeelde vierjarige leerweg. Kortom, het idee dat de kwaliteit van een leerweg die leidt tot een bachelorgraad alleen maar is te controleren door de examencommissie van de bacheloropleiding met een strakke planning, is niet meer van deze tijd.

7 Private activiteiten van bekostigde instellingen – heel weinig speelruimte

Een onderwerp dat ook al jarenlang onder het vergrootglas ligt en in de wandelgangen wordt besproken vanuit verschillende invalshoeken, is wat een bekostigde instelling nou eigenlijk wel en niet mag doen in de private setting. Daarmee wordt bedoeld hoe men te werk kan gaan onder de naam van die bekostigde instelling. Men kan onder hetzelfde bestuur een private instelling of organisatie in het leven roepen, om daar z'n gang te gaan, binnen bepaalde constructies om te voorkomen dat er geldstromen zijn die beide instellingen onderhouden. Dat is andere wettelijke koek.

Eind vorig jaar is in gezamenlijkheid door OCW, Inspectie en NVAO in een podcast dit onderwerp nog maar weer eens die loep genomen aan de hand van de spelregels voor 'helderheid' en daarbij is duidelijk gemaakt dat de speelruimte, zeker voor hogescholen zonder allerlei onderzoekscomponenten, behoorlijk beperkt is en nog wel even zal blijven. Er zal in de komende tijd zeker nog weer een discussie gaan oplaaien, als hogescholen ook hun inkomen op peil willen houden, bijvoorbeeld als het aantal instromende (bachelor)studenten gaat teruglopen.

Hoe ziet de speelruimte er dan uit? De volgende passage uit de WHW is daarvoor eigenlijk de enige wettelijke aanwijzing: *'Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld ten aanzien van de besteding van de rijksbijdrage aan private activiteiten ten behoeve van het onderwijs of het onderzoek'.*

Het gaat om 'activiteiten ten behoeve van het onderwijs', als kern hiervan. Maar zo'n statement vraagt vervolgens om een verdere uitwerking, wetende dat er altijd grijze gebieden zullen zijn en blijven – en zo mogelijk worden de grenzen in de praktijk nog opgerekt... Deze uitwerking is te vinden in de maatregel van bestuur, via de volgende website:

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0045046/2021-04-15>

Het komt er in grote lijnen op neer dat de private markt niet mag worden verstoord, alwaar commerciële aanbieders bezig zijn met het verzorgen van maatwerk en ander vraaggestuurde vormen van scholing. Anders gezegd, als er een vraag naar scholing is vanuit het werkveld, van werknemers, door mensen die geschoold willen worden en van anderen die via het volgen van trainingen

op weg zijn te helpen, kan het gaan om trajecten waarvoor gewoon wordt betaald om het geheel persoonlijk ingevuld te laten zijn. Het gaat om de zgn. niet-formele kwalificaties, niet vallend onder de controle van de overheid. Men laat die markt dan ook vooral met rust, met een eigen aanpak voor de borging van de kwaliteit.

Bekostigde instellingen mogen ook wel een vorm van 'valorisatie' doen d.w.z. dat hun formele aanbod en de mogelijkheden om daarmee allerlei doelgroepen te bedienen kan worden ingezet, zelf dus in te vullen. Maar de private aanpak is erop gericht om via vormen van maatwerk te kunnen bezien of het bestaande aanbod nog wel up-to-date is en aansluit bij de wensen van de afnemers van afgestudeerden. Natuurlijk zijn er beroepenveldcommissies, stagebedrijven en opdrachtgevers voor afstudeerprojecten, als bronnen voor wat er speelt in het werkveld, maar met bepaalde private maatwerktrajecten kun je dicht op de huid van het bedrijfsleven kruipen.

Kortom, als dergelijke private scholingsactiviteiten worden verricht, kunnen ze inzicht opleveren over wat de huidige relevantie van eenheden is. Op basis daarvan kan snel worden overgegaan op aanpassingen van het formele programma. Ook kunnen onderdelen zoals minoren worden onderworpen aan een 'reality check', om ervoor te zorgen dat afgestudeerden met de meest actuele kennis van zaken aan het werk gaan. Zo zijn er meer voorbeelden te vinden, als het aanbod maar een duidelijk raakvlak met de bekostigde onderdelen heeft.

In de annex geven we een aantal onderdelen van regelingen en documenten die hiermee te maken hebben, ter informatie.

Annex

Hierbij een aantal passages uit regelingen en documenten als het gaat om het kunnen uitvoeren van private activiteiten door bekostigde instellingen.

1 Bekostigde wettelijke taak

De taak waarvoor de onderwijsinstelling op grond van de onderwijswetgeving wordt bekostigd. Overigens kunnen ook niet bij of krachtens de wet voorgeschreven activiteiten of voorzieningen die de toegankelijkheid en de kwaliteit van het bekostigde onderwijs bevorderen, tot de bekostigde wettelijke taak worden gerekend. Dan moeten die activiteiten of voorzieningen wel zijn gericht op de studenten die aan het bekostigd onderwijs deelnemen. En die studenten moeten vrijwillig, kosteloos of tegen een geringe niet-kostendekkende vergoeding, van die activiteiten of voorzieningen gebruik kunnen maken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om honours-programma's, studium generale, of een bibliotheekvoorziening.

2 Private activiteiten

Alle activiteiten die mede onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van een bekostigde onderwijsinstelling worden uitgevoerd, voor zover deze activiteiten op meer zijn gericht dan alleen de uitvoering van de bekostigde wettelijke taak.

Niet-bekostigd onderwijs verzorgd door een bekostigde onderwijsinstelling is een private activiteit, met uitzondering van het onderwijs waarvoor op grond van [artikel 7.46 van de WHW](#) het instellingscollegegeld wordt berekend en het overdragen van kennis ten behoeve van de maatschappij. Ook wanneer een deelnemer aan bekostigd onderwijs daarnaast (extra) niet-bekostigd onderwijs afneemt, bijvoorbeeld op verzoek van een werkgever, is er voor wat betreft dat extra niet-bekostigde onderwijs sprake van een private activiteit.

Private activiteiten hoeven niet altijd direct op het onderwijs betrekking te hebben. Ook onderzoeken in opdracht of op verzoek van derden kunnen worden aangemerkt als private activiteiten.

3 Voorwaarden

1. *De private activiteit is in lijn met de bekostigde wettelijke taak van de instelling.*
2. *De private activiteit waarin met publieke middelen wordt geïnvesteerd, levert aantoonbare meerwaarde op voor de bekostigde wettelijke taak.*
3. *Structurele overcapaciteit voor de bekostigde wettelijke taak die (mede) met publiek geld is gefinancierd moet worden afgestoten als dat mogelijk is. Dus overcapaciteit voor de bekostigde wettelijke taak die wordt ingezet voor private activiteiten is tijdelijk van aard.*
4. *De investering is proportioneel.*
5. *De investering mag niet leiden tot oneerlijke concurrentie.*

6. Een positief resultaat uit private activiteiten waarin met publieke middelen is geïnvesteerd, wordt aan het publieke eigen vermogen toegevoegd.
7. Over de investeringen met publieke middelen in private activiteiten wordt volledig en transparant verantwoording afgelegd in het bestuursverslag.

8 juni

Professional Doctorate en 'actie' van de TU's

Er wordt door de VH en een aantal hogescholen begonnen aan een traject om te komen tot het invoeren van een Professional Doctorate, op niveau 8. Het gaat om een certificaat, geen graad of getuigschrift. In dit jaar zullen we daar nog een keer op terugkomen. De PD bestond al, niet-formeel en niet-erkend, binnen het wetenschappelijk onderwijs, bij de TU's. Die universiteiten hebben hun 'graad' aangepast en gebruiken nu een andere naam, ook weer niet-erkend. Deze beweging hebben we in beeld gebracht, via een analyse van de onderliggende berichten.

Reactie vanuit het wetenschappelijk onderwijs (TU's): laten vallen van de PD

Een van de zaken die van onze kant werden aangedragen in alle bijdragen als een 'gevaar' bij de plannen van de VH, was het reeds gebruiken van 'Professional Doctorate' door het viertal Technische Universiteiten, de WUR en de UvA voor opleidingen die worden gezien als een Post-Master, of zoals de Vlamingen zeggen, Master-na-Master (ManaMa). Maar in formele zin betreft het een traineeship van twee jaren, leidend tot een zgn. ontwerperscertificaat. Dat is geen sexy begrip, zeker niet bij doelgroepen in het buitenland die veel geld meebrengen. Maar goed, de instellingen krijgen er onder bepaalde voorwaarden ook nog bekostiging door de overheid voor. Daarbij vallen ze samen met de PhD's, dus de promoties, onder de noemer van het doen van 'onderzoek'.

Omdat deze programma's tot het technische vakgebied behoren, bedachten ze zelf een naam – zonder in strijd met de wet te zijn – en maakten er PDEng van, dus 'Professional Doctorate in Engineering'. Een niet-formele 'graad' die ze juist gingen gebruiken na de invoering van het BaMa-stelsel, om aldus toch onderscheidend te kunnen van de PhD (Doctoral en Doctor), en tevens onder beheer van een eigen organisatie, gevestigd op de campus van de TU Eindhoven.

Natuurlijk hadden deze universiteiten hun been stijf kunnen houden en tegen de VH kunnen zeggen: hola, kies maar een andere naam bij jullie plannen. Mogelijk hebben ze dat ook gedaan, maar kennelijk heeft het zestal geen poot om op te staan als het gaat om het beschermen ervan als een soort merk. Er is tevens geen wettelijke regeling om op terug te vallen. Tevens stelt de VH dat de PD elders in Europe ook al wordt gebruikt in de context die men in gedachten heeft nl. promoveren bij een hogeschool. Dat is echter niet het geval want dan gaat het bijvoorbeeld om een promovendus bij een academische universiteit die aan de eisen ervan voldoet via publicaties en dergelijk uitingen buiten de poort van de instelling – dus wetenschappelijk bezig zijn in de praktijk. Maar OCW is mogelijk gevoelig voor allerlei van dit soort beperkte en geselecteerde argumenten.

De 4TU's als woordvoerders van het netwerk - want die gebruikten de PD over een breder traject - gingen soepeltjes door de bocht en kwamen met het volgende statement op 18 mei jl.:

Why do we switch the degree?

We change our degree because the Universities of Applied Science in the Netherlands are starting with Professional Doctorate (PD) trajectories. Therefore, we want to avoid confusion between those trajectories and our programs at academic level. The aim is to get the degree EngD at a later stage into Dutch law.

EngD resemble our programs

EngD is used as a degree already in the United Kingdom (UK) for programs that resemble our programs. The national associations for both programs AEngD and 4TU.SAI have been affiliated members since 2012. In the past we agreed that EngD and PDEng were on the same level.

New diplomas & statement

This means that as of 1 September 2022 new diplomas will be available for graduates after that date at the 4TUs. And of course, for graduates before that date a statement will be available explaining the switch.

Men verbindt zich aldus aan het Engelse systeem en de graad EngD. Een grote groep universiteiten in de UK heeft die aanpak in de vorige eeuw eigenhandig bedacht, in de markt gezet, om

vervolgens dit alles met de onderliggende programma's overal ter wereld te gaan uitserveren. Studenten kunnen elders op die wijze een Engelse 'graad' krijgen, zonder verdere werelddekking, maar 'who cares' in veel landen met een zwak nationaal systeem.

Dat is een situatie waarmee de UK veel, heel veel geld verdient, mede omdat de universiteiten (sinds 1993 kent men daar een unitair systeem) een eigen degree-awarding-power hebben. De accreditatieorganisatie aldaar beoordeelt vooral de instelling en als alles klopt, mogen ze 'hun gang gaan'¹³.

Een veilige weg dus voor de TU's, varen onder de vlag van de associatie in de UK. Hier is het dan wel geen beschermde naam, maar dat levert geen probleem op zolang het formele papertje maar melding maakt van het zijn van een opleiding tot het verkrijgen van het 'ontwerpers-certificaat'.

15 juni

Ad-aanbod in de regio's – voorstel betrokkenheid mbo

Een gedachte die ergens suddert in de formele wandelgangen, is het meer kunnen gaan doen met het Ad-aanbod in een regio. Daarbij kunnen de mbo-campussen een rol spelen, niet 'zomaar', maar wel op basis van de behoefte aan Ad'ers in die regio en de beschikbaarheid van voldoende mbo'ers die een Ad willen en kunnen gaan doen.

Er is een voorstel uitgewerkt. In dit jaar kunnen we hier verder aandacht besteden tijdens de ThemaReeks dan wel een aparte bijeenkomst.

Voorstel verder uitgewerkt voor Ad in een regio, met behulp van het mbo

Het betreft dus het gaan aanbieden als hbo in een regio van Ad-opleidingen, op een (van de) mbo-locatie(s), gebaseerd op de betekenis van het traject mbo4-Ad voor de regionale economie en maatschappij. De volgende gedachten kunnen hierbij worden meegenomen.

- Het uitgangspunt is te zoeken naar Ad-opleidingen die in een regio voortbouwen op krachtige mbo-4-kwalificaties, met voldoende massa voor de doorstroom vanuit het mbo naar het hbo. Het kan daarbij zo zijn dat er (ook) nieuwe Ad-opleidingen worden ontwikkeld, op basis van die situatie, door de betrokken hogescholen.
- Deze Ad-opleidingen kunnen door verschillende hogescholen worden aangeboden, maar met het oog op de bundeling ervan in de regio, wordt een vorm van (juridische) samenwerking gehanteerd. Dat betekent ook dat men elkaar niet beconcurrereert als hogescholen maar juist beziet in welke sectoren een hogeschool de meeste expertise in huis heeft.
- In de regio wordt een hbo-locatie opgezet bij een ROC dan wel bij een van de ROC's, die centraal aanwezig is. Het gaat dan niet om het gebruikmaken van de wettelijke mogelijkheid een deel van een Ad-opleiding op een mbo-locatie te verzorgen, maar om een eigen hbo-vestiging op het terrein van het ROC ('campus-vestiging') te hebben.
- Het betreft Ad-opleidingen die doorlopen vanuit mbo-4-kwalificaties, binnen de regio. Voor andere Ad-opleidingen kunnen mbo'ers naar een hbo-vestiging elders gaan of naar een reeds bestaand 'Professional Associate College (Associate Academy)'.
- Voor deze constructie is een eigen regelgeving nodig, gebaseerd op de WHW, in samenhang met het vaststellen van de doelmatigheid van de (nieuwe) Ad-opleidingen. Hierbij zal heel goed moeten worden gekeken naar de financiering.

¹³ Eenzelfde situatie is te zien in de private markt op basis van Engelse licenties. Op niveau 5 is er het Higher National Diploma (HND) dat door Pearson Publishing Company wordt beheerd, na overname van de Engelse accreditatie-organisatie ervoor. In veel landen wordt naast de formele opleidingen het HND aangeboden door Pearson bij private instellingen, in combinatie met het leveren van het lesmateriaal en de examens, en het zorgen voor allerlei ondersteuning bij online-training. Het gaat om een miljoenen-business.

Overigens zijn we als Leido in de bedenkfase van de Associate degree met eenzelfde insteek benaderd door de toenmalige Uitgevers-Maatschappij Elsevier, want waarom is zoiets ook niet vanuit Nederland te doen? Ons land kent een stevige reputatie als het gaat om het borgen van de kwaliteit en het niveau. Met een tweejarige opleiding in het professionele circuit zou in Europa, zeker in de fase dat er nog geen 'short cycle higher education' was, een mooi commercieel gat in de scholingsmarkt te dichten zijn. Wij hebben Elsevier naar andere partijen doorverwezen, maar er is niets als zodanig van de grond gekomen. Ook plannen van de grootste private aanbieders zijn stukgelopen op te weinig belangstelling van partijen in andere landen.

- De betrokken mbo- en hbo-instellingen dienen hiervoor een specifieke samenwerkingsovereenkomst te sluiten, deel uitmakend van de wijze waarop het hbo de eindverantwoordelijkheid rond de kwaliteit kan waarborgen.

Nader onderzoek en verdere mogelijkheden

Met de groei van het aantal Ad-opleidingen en de sterker wordende aandacht voor de regionale Ad-vestigingen moet het haalbaar zijn om de overheid het initiatief te laten nemen, teneinde een landelijke werkgroep te vragen het bovenstaande voorstel verder uit te werken. Het is eigenlijk niets anders dan het voortbouwen op wat er toch al kan, mag en gebeurt in de praktijk.

Zonder daar verder op in te gaan, toch nog een paar zaken die hierbij ook aandacht kunnen krijgen:

- Er kunnen mogelijkheden komen voor het hebben van een nieuwe variant in het hbo, voor de Ad, die lijkt op hetgeen in ons mbo de BBL-route is en wat in andere landen het Higher Apprenticeship is, op niveau 5. Daarmee zijn juist werkenden in een regio gebaat.
- Het werken met certificaten is in opkomst. De regionale combinatie mbo-hbo kan, ook denkende aan de derde leerweg in het mbo, een privaat aanbod ontwikkelen met eenheden die tot het traject mbo4-Ad behoren.
- Als bij dit alles blijkt dat de betreffende studenten met de Ad vooral aan het werk (kunnen) gaan, is het met de invoering van het NLQF in 2023 in gedachten verstandig na te gaan of er kwalificaties op niveau 6 kunnen worden ontwikkeld. Deze zijn door Ad-alumni te volgen op de locatie die bij het voorstel gaat ontstaan.

Prima, voldoende te doen...

22 juni

Begrippen vernieuwen – credit en unit

In het kader van de discussies over het gebruik van eenheden van leeruitkomsten hebben we ook gekeken naar een aantal begrippen die worden ingezet. Maar daarbij kwam ook weer naar voren de wijze waarop de wetgever omgaat met de studielast en de studiepunten om bepaalde constructies te kunnen onderbouwen – zoals de driejarige route voor vwo'ers die een hbo-bacheloropleiding gaan doen. Het leidt tot curieuze constatering. Daarom doen een voorstel om andere begrippen te gaan gebruiken. Geen studielast, maar credit. Geen eenheden, maar units. We denken dat daarmee veel verwarring kan worden voorkomen, ook internationaal.

Inleiding

Naar aanleiding van onze berichtgeving over het begrip 'studielast', een tijdje geleden, is aangegeven dat het idee om te gaan werken met twee verschillende en onderscheidende 'maten' best heel aardig is. Waar ging het ook alweer om? Nou, hierom:

- 'Studielast' heeft te maken met de tijd die de gemiddelde student krijgt toegewezen om een bepaalde opleiding te kunnen volgen en succesvol af te ronden. Een Ad-opleiding is veelal 120 studiepunten. Daarom gaat de overheid er vanuit dat de gemiddelde student het getuigschrift in twee jaren als nominale tijd kan behalen.
- 'Credit' is vervolgens een maat voor het verwerven van de leeruitkomsten (eindtermen, leerdoelen, eindcompetenties) die aan een eenheid van een opleiding zijn verbonden, los van de programmering en de focus op een gemiddelde student. Als iemand een eenheid van vier (4) studiepunten binnen de reguliere in de wet vastgelegde opleiding met positief resultaat afrondt, ontvangt de betrokkene vier (4) credits. Het gaat dus niet om het geven van 4 studiepunten, voor alle duidelijkheid, om het verschil nadrukkelijk in beeld te brengen.

De credit kan derhalve worden gezien als een bruikbare 'bouwsteen' voor het neerzetten van opleidingen. Zo is o.a. een Ad-opleiding opgebouwd uit programma-eenheden met een totale omvang van 120 credits. Om dit alles voor de gemiddelde student te kunnen programmeren, worden per studiejaar 60 studiepunten aan de onderliggende eenheden in dat jaar gekoppeld. Op die wijze kan een studeerbaar geheel worden opgebouwd en aangeboden, denkt de overheid.

De credit is echter in dit scenario de maat die wordt gebruikt bij het verklaren dat een student een eenheid heeft afgerond en niet per se heeft (moeten) doorlopen.

Hiermee kunnen allerlei verwarrende situaties worden voorkomen. Een daarvan behandelen we hieronder nl. het kunnen aanbieden van een hbo-bacheloropleiding in drie jaren aan geschikte doelgroepen, zoals vwo'ers. Maar we werden er toch vervolgens door allerlei experts op gewezen

dat het niet echt handig is om met twee maten te gaan meten bij het vormgeven van opleidingen. Daarom geven we aan het eind van deze nieuwsbrief een voorzet voor het alleen maar gebruiken van het begrip 'credit' (en tevens 'unit' als overkoepelend begrip voor 'eenheid'), mede vanwege de internationale herkenbaarheid. Overigens is 'credit' niet af te korten tot EC (hbo) of ECTS (wo), want daarmee vliegt Nederland echt gigantisch de bocht uit...

HBO-Bachelor in 3 jaren doen of... hoe zorgt de overheid voor verwarring...

Het voorbeeld van de hbo-route voor vwo'ers en andere geschikte instromers is al eerder aan de orde gesteld in het kader van de OCW-worsteling. Daarom vliegen we deze casus nu even vanuit een andere invalshoek aan, door vooral te kijken naar de kronkelige weg die juridisch is gevolgd.

1 Hoe was het eerst...

De overheid wilde een aantal jaren geleden het hbo aantrekkelijker maken voor vwo'ers. Die kunnen een wo-bachelor in drie jaren doen, terwijl de hbo-bachelor een jaar langer studeren vergt. Door de studieduur gelijk te trekken – en deze groep dan ook meteen een hbo-master aan te bieden in het verlengde daarvan – zouden veel praktische hbo-opleidingen bij vwo'ers in beeld kunnen komen. Prima gedachte, maar de vraag was hoe dit in een systeem op te nemen waarin alles tot in de puntjes moet zijn geregeld. Het simpelste zou uiteraard zijn het opnemen in de wet dat in voorkomend geval een student een dergelijk programma kan gaan volgen in drie jaren. Punt.

Maar ja, hoe dan om te gaan met de propedeuse (40 punten en geen 60), het BSA, de bekostiging en andere zaken waaraan alle andere studenten worden onderworpen? De juristen kwamen met de volgende oplossing, hieronder in lid 3, cursief vermeld:

Artikel 7.9a. Toelating tot versneld traject gericht op studenten met een VWO-diploma

1. Een instellingsbestuur kan binnen een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs een versneld traject aanbieden dat toegankelijk is voor studenten met een diploma als bedoeld in artikel 7.25, tweede lid, onder a of b dan wel een op grond van artikel 7.28, tweede lid, bij ministeriële regeling als ten minste gelijkwaardig aangemerkt onderscheidenlijk naar het oordeel van het instellingsbestuur daaraan tenminste gelijkwaardig diploma. Een student die aan de in de eerste zin bedoelde voorwaarde en de overige voorwaarden voor inschrijving voldoet, wordt voor een versneld traject ingeschreven indien hij daarom verzoekt.
2. Het instellingsbestuur kan besluiten ook een andere student dan degene, bedoeld in het eerste lid, tot het versnelde traject toe te laten indien hij naar het oordeel van het instellingsbestuur blijk heeft gegeven van geschiktheid voor dat traject.
3. *In afwijking van artikel 7.4b, tweede lid, bedraagt de studielast voor een versneld traject 180 studiepunten. Het instellingsbestuur kan in bijzondere, door het instellingsbestuur vast te stellen en toe te lichten, gevallen bepalen dat de studielast voor een versnel traject 240 studiepunten bedraagt.*

Los van het feit dat de kop van het artikel niet spoort met het artikel (afkorting VWO, met ook andere doelgroepen), wilde men aansluiten bij het feit dat een hbo-bacheloropleiding een studielast van 240 studiepunten kent. Dat is in lijn met allerlei internationale afspraken, zodat hierover in andere landen geen misverstand zou kunnen ontstaan. Overigens wordt hier 'versneld' gebruikt en niet 'verkort'. Dat is een eigen discussie waard, maar die laten we hier achterwege.

Zou alleen de eerste zin worden gebruikt, kan op het getuigschrift gewoon 'Bachelor' blijven staan (niet hbo-Bachelor, want de oriëntatie wordt niet gebruikt), maar moet in het diplomasupplement toch worden vermeld dat de studielast 180 studiepunten was – dus dat de gemiddelde in aanmerking komende vwo'er - of een andere student - drie jaren heeft gestudeerd. En ja, strikt geredeneerd, met 60 per jaar, kom je er als hogeschool er niet onderuit om het aantal van 180 te noemen. De overheid voorzag de problemen in internationaal verband en zette de deur open met een ontspanningsclausule: Meld zo nodig in het supplement dat er sprake was van een specifieke regeling en dat de afgeronde Bachelor gelijk(waardig) is met hetgeen wordt behaald door anderen die de vierjarige route hebben gedaan, met 240 studiepunten.

Hiermee werd alles nog eens extra in de war geschopt. De leerweg en het eindniveau, dus de leeruitkomsten, worden aldus door elkaar gebruikt. Dat dit echt geen goede oplossing, bleek al vrij snel – zoals bij de inwerkingstelling van dit artikel ook uitgebreid in onze nieuwsbrieven is verwoord.

2 Hoe is het nu...

De juridische OCW-oplossing werd gevonden in het weglaten van lid 3 van het artikel rond de versnelde route, en in plaats daarvan hierover iets te zeggen in een artikel over 'een bijzondere studielast'. Hier dit artikel, met cursief het lid over de versnelde route:

Artikel 7.5b. Bijzondere studielast van opleidingen in het hoger beroepsonderwijs

1. De studielast van een masteropleiding in het hoger beroepsonderwijs:
 - a. op het gebied van de kunst bedraagt een door het instellingsbestuur te bepalen studielast van ten minste 60 studiepunten en ten hoogste 120 studiepunten;
 - b. ...
2. *De studielast van een versneld traject als bedoeld in artikel 7.9a, eerste lid, bedraagt 180 studiepunten.*

Zoals valt te zien is, zoals al gesuggereerd, alleen de eerste zin gehandhaafd. Kennelijk heeft men gedacht dat het denken in wettelijke constructies binnen onze eigen land voorrang verdient. Hogescholen kunnen hun eigen internationale boontjes wel doppen en in het diplomasupplement vermelden dat er eigenlijk is gewerkt met leeruitkomsten en met niet-gemiddelde studenten nl. met degenen die een jaar langer in het voortgezet onderwijs hebben doorgebracht dan de doelgroep, dus de mensen die gemiddeld gezien een hbo-bacheloropleiding nominaal kunnen afronden.

Maar er moet derhalve wel een verklaring worden afgelegd, samen met het noemen van die 180 studiepunten – alwaar eigenlijk simpelweg kan worden volstaan met het hebben gedaan van de opleiding in drie jaren, zoals eerder door ons voorgesteld.

Waar het nog steeds blijft knellen is dat in een opleiding normaal gesproken X studiepunten voor een onderwijseenheid staat – de gemiddelde student – terwijl in de versnelde route als studielast 75% daarvan wordt vermeld, dus $0.75 \cdot X$ studiepunten. Maar zoals al gesteld, gemeten in leeruitkomsten voor DE Nederlandse hbo-bacheloropleiding, staat in de wet nog steeds een aantal van 240 studiepunten genoemd. Anders gezegd, waarom kan het zo zijn dat in drie-kwart van de normale tijd toch dat aantal van 240 wordt behaald?

Daarbij kan niet als maat (eenheid, begrip) de studiepunten worden gebruikt, als er strikt naar definities wordt gekeken. Bij het bedenken van deze aanpak is dus de truc gebruikt van 'maak er zelf maar 240 van in het diploma-supplement'. Nu dient er door de hogeschool een uitleg van de gehele situatie worden gegeven. Dat is toch raar en het blijft een ontevreden gevoel oproepen.

Studiepunten en credit in elkaar schuiven = alleen 'credit' – en dan ook alleen 'unit'

In het begin hebben we gesteld dat je kunt werken met twee begrippen, studiepunten en credit. Maar het moet mogelijk zijn om veel eenduidiger te werk te gaan op dit vlak. Daarbij kan worden gedacht aan het gebruiken van die 'bouwsteen'. Enerzijds wordt een opleiding opgezet met eenheden, op een bepaalde wijze vorm te geven, terwijl anderzijds de student ook aan het bouwen is aan een geheel van leeruitkomsten, zodat er aan het eind van beide 'trajecten' een 'bachelor-huis' staat dat aan alle eisen voldoet.

Om internationaal herkenbaar te zijn en te blijven is het voorstel alleen te gaan werken met het begrip 'credit'. Nogmaals, niet EC (waarbij men ten onrechte denkt aan 'European Credit') om nieuwe verwarring te voorkomen. Een credit is vervolgens de bouwsteen waarover simpelweg in de wetgeving op de volgende manieren gebruik valt te maken:

- Een opleiding krijgt net als nu in formele zin een aantal credits toegewezen (met mogelijke uitzonderingen als gaat om het kiezen van het aantal door een instellingsbestuur, en goed te keuren door de NVAO en dus de overheid). Zo omvat een hbo-bacheloropleiding het aantal van 240 credits.
- Het is aan het instellingbestuur om daaraan 'eenheden' te koppelen met credits, zodanig dat het aantal credits voor de eenheden optelt tot het wettelijk aantal dat geldt voor de opleiding.
- Vervolgens stelt de overheid vast dat wordt uitgegaan van het studeerbaar laten zijn van het geheel voor reguliere studenten en 60 credits per jaar aan eenheden worden geprogrammeerd.
- Daarnaast stelt de overheid vast dat in de reguliere situatie een studiejaar een omvang kent van 1680 klokuren, te gebruiken voor aanstellingen van personeel, het plannen van weken waarin onderwijs wordt verzorgd en dergelijke zaken. Dat betekent dat in wettelijke zin nergens wordt gesteld dat een credit gelijkstaat met 28 klokuren studie voor elke student.

- Dit maakt het mogelijk om voor specifieke doelgroepen en daarbij behorende scenario's vast te leggen in afspraken met die studenten wat het aantal credits is dat te behalen valt met een eenheid die daarvan deel uitmaakt en - in een nog bredere context - wat het aantal credits is dat wordt gekoppeld aan de eenheden binnen een studiejaar. Bij de snelle route kan dit inhouden dat er 80 credits per jaar worden verbonden aan eenheden die deze studenten volgen. Daarmee duurt de opleiding drie jaren aangezien 3 keer 80 net zo goed 240 is als 4 keer 60. Wat ook niet verandert is het geheel aan leeruitkomsten van de opleiding waaraan de student moet voldoen.
- Voor alle duidelijkheid: Het betekent eveneens dat in de wetgeving alleen nog maar sprake hoeft te zijn van het begrip 'eenheid', dus geen 'onderwijseenheid' of 'eenheid van leeruitkomsten' of een andere naam. Simpel werken met 'eenheden' en nog beter: 'units', vreselijk handig in de internationale context, voor het bouwen van opleidingen. Dus ook straks alleen 'unit'... We komen hier binnenkort op terug n.a.v. het wetsvoorstel leeruitkomsten van 20 juni.

Natuurlijk is dit niet van de ene op de andere dag te regelen. Maar dit alles past ook zeker bij de discussies over het gebruik van het begrip 'leeruitkomst'. Daarbij wordt onder meer uit diverse hoeken aangegeven dat er zonder aanpassingen twee soorten opleidingen gaan ontstaan. Nou, dat moeten we dus zeker niet willen...

6 juli

Deeltijd en duaal en volwassenenonderwijs

Het is een onderwerp dat ook in eerdere jaren aan de orde is gesteld nl. het niet meer bij deze tijd passen van de varianten deeltijd en duaal, zeker als het gaat om het volwassenenonderwijs – en dus het levenslang ontwikkelen. In de nieuwsbrief hebben we nogmaals een oproep gedaan om aan de slag te gaan met een herziening van het stelsel op dit punt.

Naar een duale vorm...

Wat op een gegeven moment gebeurde was een duidelijke roep vanuit het deeltijdse hbo om voor die groep jongeren en jonge werkenden een eigen insteek te gaan kiezen. Dat leidde mede tot het instellen van duale opleidingen in het hbo (en na een aantal jaren ook in het wo). De doelgroep kon daarmee een alternatief worden geboden voor voltijdse opleidingen, gelet op die drang om toch een baan te zoeken en daarbij tevens te studeren in een meer praktische setting.

Die positionering van 'dual' is mede terug te vinden voor het feit dat de regelingen voor de bekostiging, het kunnen hebben van studiefinanciering en andere aspecten van een studie voor voltijd en duaal gelijk zijn. Deeltijders kregen en krijgen geen studiefinanciering. Wel werd de bekostiging van deeltijds hbo gelijkgetrokken met voltijd en duaal, waar het eerst maar om 50% ging (met ook maar half zoveel colleges en studietijd...).

Duidelijke dynamiek

Kijkend naar bovenstaande zaken moet worden geconstateerd dat voor deeltijd (voor ouderen en ook als tweedekans-onderwijs) en duaal (werken in dienst van de studie, de gehele week) in de afgelopen jaren van alles is veranderd. Dat is vooral gedaan onder druk en op initiatief van de hogescholen zelf. Een paar zaken:

- Deeltijd ook voor schoolverlaters, vooral het mbo, terwijl het gaat om een duale aanpak;
- Duaal ook inzetten voor werkenden, dus niet studeren en dan werk erbij zoeken, maar omgekeerd en dan mogelijk ook vier jaren lang, in de wetenschap dat de studielast-eisen niet zijn aangepast (want het ging oorspronkelijk om jongeren);
- Eisen van werkervaring voor toelating tot deeltijd, hetgeen formeel niet mag – en daarmee een groep tweede-kansers uitsluitend;
- Eisen van een baan, vast en met een bepaalde minimale omvang en relevant voor een deeltijdse opleiding, hetgeen alleen maar mag als dit absoluut niet anders kan (denk aan wat er voltijds gebeurt), hetgeen valt onder werkplekieren;
- Mengen van deeltijd en duaal, hetgeen kan als het formeel een duale opleiding is want delen daarvan kunnen altijd deeltijds en ook voltijds worden ingevuld;
- Spreiden van deeltijdse Ad's over meerdere jaren, omdat dit qua bekostiging alleen maar winst oplevert, ook als het eigenlijk een duaal traject is maar waarvoor die spreiding wettelijk niet is toegestaan als een formele vormgeving.

Stelsel herzien...

Kortom, het stelsel met varianten is aan herziening toe. Het wetsvoorstel voor de leeruitkomsten laat zien dat de wetgever hierdoor zelf ernstig in de knoei komt, mede door voltijd daarin niet mee te nemen. Duaal dus wel, maar dan gaat het om een vorm die als variatie op voltijd is ingevoerd. In een LeiDocument hierover komen we uitgebreid om dit aspect terug, eigenlijk met de boodschap om het wetsvoorstel in te trekken en te gaan bezien wat nu eigenlijk het probleem is en wat een adequate aanpassing zou kunnen zijn.

Veel mensen zeggen dat je eigenlijk alleen maar over 'opleiding' moet praten en de inrichting ervan dient te gaan afstemmen op een doelgroep. En dan de competenties en leeruitkomsten gebruiken voor units en credits... Meer hierover in een komende fase, om de discussie te voeden.

7 september

Beleidsbrief OCW – rol van de Ad

OCW werkt aan een aantal zaken betreffende het hoger onderwijs, terug te vinden in de zgn. beleidsbrief. We hebben daarvan een aantal onderwerpen bezien, maar ook erop gewezen dat het ook uitermate goed zou zijn om het begrip 'beroepskolom' nog meer nieuw leven in te blazen. Daarbij kan de verdere uitbouw van het Ad-aanbod een spannende rol spelen. Daarom ook een paar voortzetten voor een discussie.

1 Beroepskolom: vmbo-mbo-Ad (en niveau 5)... en verder

Het wordt hoog tijd dat het hbo als sector gebruik maakt van het succes van de Ad als graad, opleiding en hbo-niveau. Het betekent ook het maken van keuzes in samenhang met andere ontwikkelingen. Dat zijn ook zaken die spelen in het mbo zoals de angst dat in de komende jaren te weinig jongeren kiezen voor een mbo-opleiding om aan de vraag naar dit type beroepsbeoefenaren te kunnen blijven voldoen. Natuurlijk willen zij en hun ouders ook graag naar het havo en dan het hbo of misschien via omwegen naar het wo. Door het mbo een versterkte positie te geven in de beroepskolom tot en met niveau 5, kan een bijdrage worden geleverd aan het zorgen voor de juiste vakmensen.

Het betekent dat als we de Ad aan deze beroepskolom toevoegen, jongeren die naar het mbo gaan, via het vmbo of mogelijk havo-3, de kans bieden om een diploma op de niveaus tot en met 5 te behalen. Het koppelen van de niveaus 4 en 5 vraagt wel om diverse actiepunten met daarbij een aantal vernieuwde scenario's. Laat bijvoorbeeld die werkgroep onder de vlag van het landelijk Ad-platform voor de verkenningen van OCW in het komende studiejaar daarmee aan de slag gaan.

Hierbij een paar handreikingen:

- Zorg ervoor dat zoveel mogelijk mbo'ers die dat willen, kunnen doorgaan voor het doen van een Ad-opleiding, wetende dat bij in de eigen regio voor een verwante opleiding daarna altijd in twee jaren een Bachelor kan worden behaald.
- Werk aan meer Professional Associate Colleges, dus zoals de Ad-academies in Rotterdam, Roosendaal, Amersfoort, Dordrecht, Winterswijk (deeltijd) en mogelijk al andere plaatsen waarvoor plannen bestaan.
- Open daarnaast op mbo-locaties met mbo-4-opleidingen die sterk op de regionale arbeidsmarkt zijn gericht, kleine vestigingen met een Ad-aanbod vanuit de hogescholen in die buurt.
- Ontwikkelen een duale Ad-variant die voortbouwt op de bbl-route in het mbo, samen met het werkveld (zoals de Higher Apprenticeships).
- Bied de optie voor mbo-studenten om naast hun baan certificaten te behalen die mede worden verzorgd door het ROC, de Ad-vestiging en het werkveld, en die mogelijk vrijstellend werken voor een Ad-opleiding als de betrokkene daartoe in staat wordt gesteld.
- Zorg voor doorlopende leerlijnen met inzet van de mbo-keuzedelen.

2 Bachelorinstroom vanuit havo en vwo

Hetgeen we hier melden is niet nieuw van onze kant. Door ervoor te zorgen dat mbo'ers een soepele leerlijn naar de Ad en dan ook de Bachelor krijgen aangeboden, zullen die studenten pas zichtbaar worden in het hbo-bachelor-systeem in de hoofdfase ervan. Daarmee ontstaat de situatie dat in het eerste jaar vooral havisten zullen plaatsnemen, naast twee relatief kleine groepen vanuit het vwo en mbo (inclusief degenen die via de hbo-propedeuse naar het wetenschappelijk onderwijs willen doorstromen).

Dit biedt de kans om een aanpak en vormgeving voor de bacheloropleidingen te ontwikkelen die meer dan voorheen kan zijn gericht op het combineren van theorie, praktijk en onderzoek. Ook kan de route naar de wo-master een eigen gezicht krijgen door er aanvullende eenheden in op te nemen. Hiervoor kan ook de combinatie van 'professional & academic' meer aandacht worden gegeven, iets dat men bij bepaalde hogescholen al zo lang wil.

Ook hierbij een paar aandachtspunten om mee te geven:

- Zorg ervoor dat de instroom vanuit de Ad's een eigen aanvullend programma krijgt dan wel dat degenen die ook verder nog naar een wo-Master willen doorstromen binnen de Ad hierop worden voorbereid en aanhaken bij degenen die vanaf het begin de Bachelor volgen.
- Maak het mogelijk dat het aanvullend programma voor de Ad'ers een eigenstandige accreditatie krijgt.
- Ontwikkel op basis van de bacheloropleidingen een breed palet aan masteropleidingen voor degenen die daarmee meteen willen doorgaan.
- Stel samen met het werkveld vast hoe de verschillende mogelijkheden zijn voor degenen die via de Ad aan het werk gaan dan wel de Bachelor behalen dan wel in vier jaar de bachelorgraad verwerven en dus vaker een havo- of vwo-achtergrond hebben.

3 Differentiatie-mogelijkheden in het hoger onderwijs, flexibilisering en privatisering

In de beleidsbrief van de ministers staat een aantal ambities, ook te zien als uitgangspunten. Het worden vraagstukken genoemd, om mee te nemen in de komende verkenningen. Als het gaat om de positionering van het hbo binnen het hoger onderwijs, zijn de onderstaande uitspraken uit die brief zonder meer van belang. We geven daarna nog een paar zaken mee aan de werkgroepen die hiermee aan de slag zullen gaan.

Uit de beleidsbrief:

- Komen we tot duidelijker profilering en positionering van hbo en wo om ieders sterkte te benutten en maximale complementariteit te bewerkstelligen, ook in relatie tot de verdere onderwijsketen? Hoe zorgen we er daarbij voor dat studenten de voor hen meest passende keuzes maken? En hoe zorgen we er voor dat instellingen optimaal samenwerken en hun profiel scherper kiezen om aan te sluiten bij strategische regionale ambities en nationale en internationale belangen van Nederland?
- Hoe benutten we het binaire stelsel zo goed mogelijk en in hoeverre is fundamenteelere herziening daarvan wenselijk, ook om voldoende ruimte te bieden voor flexibel hoger onderwijs? Er is behoefte aan korte opleidingstrajecten voor omscholing en bijscholing (leven lang ontwikkelen), en er is de vraag naar personalisering van het onderwijs, zowel in tijd, vorm als inhoud. Vinden deze ontwikkelingen in, naast of in plaats van het reguliere diplomagerichte onderwijs plaats? Wat vraagt dit van de wet- en regelgeving?

Het is natuurlijk zo dat het hbo hoopt binnen het hoger onderwijs nog meer dan voorheen een eigen karakter te krijgen. Het streven naar het samenvoegen van het hbo en wo is niet langer meer een optie. Daarbij wilde men in het hbo zoveel mogelijk elementen gaan gebruiken die ook bij de universiteiten kenmerkend zijn - en kennelijk aantrekkelijk zijn voor veel jongeren. Uiteraard is dat al simpelweg het zijn van een 'University', ook al zijn veel van de hogescholen te zien als 'University of Applied Sciences', een begrip dat niet overal in de wereld wordt gebruikt en ook niet geaccepteerd. Misschien is dat een kwestie van tijd... maar een andere koers varen is toch beter...

De ministers benadrukken hierbij dat het gaat om het behoud van het binaire stelsel, maar met ieders sterkte. Juist die insteek moet verder worden 'uitvergroet' om de keuzes die jongeren maken, scherper te kunnen laten plaatsvinden.

Het meest aandachttrekkende in dit stuk is het noemen van de flexibiliteit. Het wetsvoorstel voor de eenheden van leeruitkomsten lijkt een dappere poging maar levert niet op wat men ervan had verwacht. Er zal dus een andere insteek nodig zijn (zoals in deze nieuwsbrief gepresenteerd, als voorbeelden). Er ligt ook nog een plan voor het flexstuderen op de onderhandelingstafel, maar daarvoor lijkt de animo niet erg hoog te zijn.

Het gaat OCW vooral om het zoeken naar opties binnen de wetgeving om instellingen de mogelijkheid te geven om delen van de reguliere opleidingen in een bijpassende setting aan te bieden. Dat kan nu al privaat, maar dan moet wel scherp worden aangegeven waarom, hoe en met welk doel

als het onder hetzelfde CvB voor de bekostigde opleidingen plaatsvindt, met een vermelding in het jaarverslag. Kan het ook anders? Mogen het ook andersoortige trajecten zijn? Hoe verhoudt zich tot het 'level playing field' met de private markt?

We wachten de bijbehorende discussies met belangstelling af. In de afgelopen tien jaren is al herhaaldelijk een oproep gedaan vanuit de politiek om over bovenstaande zaken met elkaar in gesprek te gaan als betrokken onderwijskoepels (VH, UNL en ook NRTO), maar als puntje bij paaltje komt geven allerlei partijen niet thuis.

Hierbij toch nog maar een paar voorzetten van onze kant:

- Ga het gesprek aan met OCW, NVAO en Inspectie over hetgeen binnen de huidige wet- en regelgeving mogelijk is om onder het regime van de bekostigde instelling aan private activiteiten te ondernemen.
- Doe hetzelfde met betrekking tot het oprichten en bezitten van private instellingen, instituten en afdelingen die zich verbonden achten met onderdelen van de bekostigde hogeschool of universiteit.
- Bezie welke regels er zijn bij het uitbesteden van delen van opleidingen, het doen van onderzoek en het ontwikkelen van nieuwe scholingstrajecten.
- Bezie of er experimenten kunnen worden gedaan met de Ad-opleidingen als het gaat om het aanbieden van onderdelen van opleidingen, mede te koppelen aan het NLQF.
- Gebruik de verdere invoering van het NLQF om vast stellen in welke mate 'bewerkingen' van reguliere opleidingen en grote delen ervan kunnen worden gekoppeld aan een niveau van het NLQF.

Zo zijn er meerdere aangrijpingspunten te formuleren. Kom maar op...

14 september

Beschouwing van het gehele stelsel... dynamiek...

Hier een korte beschouwing als het gaat om het gehele stelsel, vanaf de basisschool tot en met het hoger onderwijs. Het gaat om een oproep om alles in samenhang te bezien, en niet op allerlei losse stukken de dynamisering los te laten.

Waar gaan we met het stelsel naar toe... harmoniseren... egaliseren...

Hetgeen we hier schetsen heeft vooral te maken met de alom levende gedachte dat we eens goed moeten gaan bezien of ons onderwijsstelsel voldoende tegemoet komt aan de huidige ontwikkelingen en plannen die zoal op stapel staan. Het flexibiliseren van het hbo en wo, prima, maar nu gebeurt het veel te gefragmenteerd en zonder een heldere visie – denk aan het voorstel rond de leeruitkomsten en de plannen voor het flexstudereren, gedragen door een deel van de instellingen.

Er komt een voorstel vanuit OCW om na de basisschool met een brede onderwijsruimte te gaan werken om te kunnen inspelen op de wens om via een proces gedurende een wat langere tijd te bezien wat de beste voortzetting is. Maar dan kun je ook meteen gaan zoeken naar het samenvoegen van het havo en het vwo, in ieder geval door ze allebei zes jaar te laten zijn.

Het hbo kan vervolgens een Ad van twee jaren en een Bachelor van drie jaren gaan aanbieden, om in ruil voor het verlies van een bekostigd hbo-jaar te kunnen focussen op het aanbod aan masteropleidingen. Deze kunnen op een natuurlijke wijze voortbouwen op allerlei bacheloropleidingen. Overigens is dit helemaal geen vreemde aanpak, kijkend naar Vlaanderen, om maar een 'land' te noemen dat ons na aan het accreditatie-hart ligt...

Natuurlijk moeten we niet alles willen 'platslaan' qua aanbod. Het gaat, zoals eerder hier gemeld, om een gerichte vorm van differentiëren, op basis van doelgroepen. Ook moet het niet leiden tot atypische gevechten om studenten, om maar te kunnen meedoen aan het koekhappen bij het verdelen van de budgetten.

Ook zullen we ons moeten afvragen waarom zoveel studenten niet in hun eigen land willen studeren en juist wel hier in Nederland. Doen we het om ze dan weer terug te laten keren? Want anders vallen er aldaar hele grote gaten in de opbouw van de beroepsbevolking op de niveaus 5, 6 en 7. Of denken we dat elders gewoon slecht onderwijs wordt gegeven, ondanks alle samenwerking sinds de start van het Bolognaproces? Hebben we geen vertrouwen in de gemaakte afspraken en doet Nederland eigenlijk alleen voor de show mee, om de netwerken voor het eigen

21 september

Opnieuw kijken naar 'studielast' – een ingrijpend voorstel

Eerder het jaar is al een oproep gedaan van onze kant om anders naar het begrip 'studielast' te gaan kijken. Zeker bij deeltijd werkt het niet meer, eigenlijk totaal niet, als je voltijd als een norm neemt.

Daarbij komt dat het wetsvoorstel voor het inzetten van eenheden van leeruitkomsten ook een link kent naar het gebruik van bijvoorbeeld 28 uren per studiepoint.

We nemen het gehele stuk over het komen tot een vorm van volwassenenonderwijs en het overstappen op het benoemen van een aantal jaren voor een opleiding.

Deeltijd en studielast meten naar de norm voor voltijd: niet meer van deze tijd

Het gaat ons in dit nummer om de hinderlijke knoop die nu maar eens dient te worden doorgehakt. Het is de knoop in de maag van de overheid, bij deeltijd binnen ons hoger onderwijs.

Nu is het zo dat we al in vorige nieuwsbrieven hebben aangegeven, bij de voorstellen voor het starten van projecten in plaats van het invoeren van eenheden van leeruitkomsten, dat het begrip opleiding in samenhang met de varianten deeltijd en duaal op de schop moet. Die weg slaan we nu verder in, met een aantal aanvullende inzichten en gedachten... om discussie aan te scherpen...

Af van de 28... en daarmee van het wettelijk 'koppelen varianten'...

Het betekent eigenlijk heel kort door de bocht tevens dat het niet meer houdbaar is in deze tijd met alle dynamiek in het werk- en onderwijsveld dat de varianten voltijd, deeltijd en duaal vrijwel voor de volle 100% onder dezelfde wet- en regelgeving vallen. Het is niet vol te houden dat voor alle verschillende doelgroepen eenzelfde set aan criteria aan de opleidingen dient te worden gehangen, met alle wringende en knellende consequenties van dien.

Het kan niet anders dan dat het onderwijs aan jongeren, denk simpelweg daarbij aan voltijd, moet worden losgekoppeld daarvan, mede in het kader van het levenlang ontwikkelen, voor ouderen. Bij het laatste gaat het dus om de scholing voor degenen die niet de gehele week aan onderwijs kunnen en willen besteden, al andere ervaringen hebben opgedaan en bijvoorbeeld werk en studie in een slimme mix kunnen combineren in een elkaar versterkende en aanvullende vormgeving.

Zoals we al eerder hebben betoogd, uitgebreid, is dat we zo snel mogelijk af moeten van de formele vastlegging van het moeten verantwoorden van (gemiddeld) 28 uren bezig zijn voor een studiepoint. Dat betekent dat we kunnen praten over 'credits' (nieuwe naam voor studiepunten, als het aan ons ligt) en 'units' als de huidige onderwijseenheden waaraan credits worden gekoppeld, 60 stuks per studiejaar. Maar de crux ervan is dat een instelling wel zelf de beschikbare 1680 uren kan gebruiken om die units te programmeren, om een eigen opzet en aanpak vast te stellen.

Het kan bijvoorbeeld betekenen dat iemand voor 10 credits slechts 220 uren nodig heeft en een ander 300, maar dat die tweede persoon vervolgens bij een andere eenheid uren kan 'terugverdienen' door een eenheid van 6 credits in minder dan 168 uren te doen. De ene student is de andere niet, dus dit kan gewoon het geval zijn.

Het enige waarop de instelling moet letten dat in het algemeen een student die 60 credits in dat studiejaar kan verwerven, het programma voor die persoon beziende. En ja, als iemand 1680 door 60 wil delen, laat 'm z'n gang gaan... en dat in internationaal verband de uitkomst daarvan 28 oplevert, prima... zodat iemand in een ander land simpelweg kan melden dat het sommetje aldaar 25 oplevert... of 30.

En dan per direct voor deeltijd...

Zo'n project moet nog wel worden opgestart, om dan maar niet te spreken van de tijd die nodig is om de wetgeving aan te passen voor het kunnen gebruiken van de 'credit' en de 'unit'. Hoewel, als de politiek er zich meteen achter gaat scharen, kan het snel gaan, ook met het oog op het afschaffen van de meetlat voor de studielast.

Het hoeft dan niet meteen voor alle varianten te gebeuren, maar er zou best op korte termijn een uitzondering kunnen worden gemaakt voor de deeltijdse inrichting. Er bestaan nu toch ook al aparte mogelijkheden daarvoor en bovendien valt deze variant niet onder de studiefinanciering, zoals voltijd en duaal (jazeker!) wel doen.

Men negeert het nu ook al...

In de praktijk wordt al heel lang door de overheid geaccepteerd dat er geen verantwoording wordt afgelegd over het garanderen van het inzetten door de studenten van 28 uren per studiepunten¹⁴. Hogescholen adverteren gewoon met veel minder uren per week die aan een studie moeten worden besteed. Dat kan te maken hebben met het gelijktijdig verlenen van veel vrijstellingen of simpelweg het verstrekken van een relatief grote hoeveelheid studiepunten voor het werkzaam zijn in een of andere functie¹⁵. Ook wordt vaak de nadruk gelegd op het uitvoeren van bepaalde activiteiten op de werkplek, een vorm die dan eigenlijk toch meer als duaal dient te worden beschouwd.

Het is niet duidelijk of er op dit punt verder beleid is dan wel in gang wordt gezet. Er ligt nog wel een toezegging aan de EK op tafel om als OCW te gaan kijken naar wat de indikking inhoudt voor deeltijdse opleidingen, leidend tot eenzelfde nominale studieduur van de voltijdse variant, maar het lijkt erop dat er niet veel zal worden gedaan. Maar ja, als er een project rond deeltijd komt, is dit aspect prima mee te nemen.

Eenheden met leeruitkomsten: wetsvoorstel noemt wel het behoud van de 28

In de toelichting op het wetsvoorstel met de eenheden van leeruitkomsten, en dan ook kijkend naar de interne memo's bij OCW, wordt aangegeven dat met dit voorstel niet wordt beoogd om af te stappen van die 28 uren per studiepunten. Dat geldt dus ook nog steeds voor deeltijd en duaal. Wel is gemeld dat men in de komende jaren, bij de evaluatie van de invoering van het wetsvoorstel, nog eens naar dit punt wil gaan kijken. Dat zou inhouden dat een besluit in formele zin ergens pas in 2028 kan worden genomen. Het is derhalve veel beter om met het door ons voorgestelde project te starten, zonder dit wetsvoorstel te gebruiken, en te kijken naar het hierna volgende idee...

Rigoreus idee en voorstel...

Als wordt gekeken naar systemen voor het hoger onderwijs elders, valt op dat er altijd in de eerste plaats wordt uitgegaan van het opleidingsniveau. Dan kun je denken aan de koppeling ervan aan het European Qualifications Framework (EQF) – met daarbij een naam, titel of graad. Maar er is daarbij ook meteen sprake van het aantal jaren dat de opleiding regulier in nominale zin vraagt. Dat is in ons land ook het geval maar bij ons wordt allereerst en vooral de nadruk gelegd op het aantal studiepunten (credits) en daarmee dus op de studielast van een opleiding. In de LeiDocumenten is dat allemaal doorgeakkerd en van commentaar voorzien. Zo is onder meer gesteld dat het natuurlijk heel wonderbaarlijk is dat een hbo-bacheloropleiding 'exact' 240 studiepunten omvat als een vertaling van de beroepsprofielen en wat daarmee samenhangt.

Idee: Uitgangspunt is altijd het aantal studie jaren voor een opleiding, in voltijd...

Het rigoureuze idee is om gewoon altijd ook maar allereerst uit te gaan van het aantal jaren dat binnen ons hoger onderwijsstelsel staat vermeld, dus door de nominale duur als uitgangspunt te gebruiken. Alles wat er dan nog aan vormgeving wordt gehangen, is een kwestie van het uitwerken ervan. Ook kan worden gewezen op uitzonderingen die mogelijk zijn, en op leerroutes waarbij iemand niet vanaf scratch aan een opleiding begint.

Kortom, in de wetgeving komt dan als basis voor de opleidingen te staan:

- Associate degree-opleiding: 2 jaren
- Bacheloropleiding in het hbo: 4 jaren
- Masteropleiding in het hbo: 1 tot 2 jaren (werkend met halve jaren)
- Bacheloropleiding in het wo: 3 jaren
- Masteropleiding in het wo: 1 tot 3 jaren (werkend met halve jaren).

¹⁴ Halverwege de negentiger jaren van de vorige eeuw heeft de inspectie een onderzoek gedaan in een paar sectoren naar deeltijd en het eindniveau, wetende dat de studenten vier jaren studeren maar echt die 28 uren niet halen. De conclusie was dat het om andere studenten gaat en dan ook om een andere samenstelling van de eindtermen, maar dat er met het niveau niets mis was. Sindsdien is er natuurlijk wel het een en ander veranderd als het gaat om het aantal avonden per week dat aan de opleiding dient te worden besteed, op school – toen vaak drie avonden.

¹⁵ Denk aan eerdere kanttekeningen van onze kant als het gaat om het toekennen van aantallen studiepunten aan bepaalde eenheden. Het is gewoon niet te doen voor een NVAO-commissie om elke zes jaar te kunnen beoordelen of de studielast in overeenstemming is met de eindtermen, zeker bij specifieke deeltijdse vormgevingen, in combinatie met werkplekieren.

Maar, en daar zit dan de twist: dit is in die landen simpelweg de basis voor het *voltijdse* onderwijs, dus voor degenen die binnen het nationale stelsel doorstromen naar het hoger onderwijs dan wel daarbinnen een volgende stap zetten. Men ziet dat ook wel als het vormgeven van het initiële onderwijs. Overigens moet bij dit voltijdse onderwijs tevens voor Nederland de duale variant worden meegenomen, voor degenen die het als alternatief daarvan doen.

Het voltijdse onderwijs, uitgedrukt in jaren (mag ook met halve jaren voor bepaalde bachelor- en masteropleidingen als dat handig is¹⁶), is daarmee een referentiekader voor alle andere opties die er zijn om mensen op te leiden. Dat is juist handig omdat voltijd is gericht op studeren overdag en gedurende de gehele week en andere varianten nu eenmaal samenhangen met andere componenten, zoals werken, en daardoor qua vormgeving kunnen worden beïnvloed. Het allemaal op een hoop gooien leidt om die reden tot verwarring en onduidelijkheden bij de doelgroepen die bij deeltijd en bepaalde duale vormen voor werkenden duidelijk andere doelstellingen voor ogen hebben.

Andere insteek voor deeltijd en onderwijs voor volwassenen: een voorstel...

Het betekent dat we net als in landen als Ierland, Zwitserland, Frankrijk en zo zijn er meer te noemen een andere insteek moeten en kunnen kiezen voor het deeltijdse en volwassenenonderwijs. Het doel is niet om daarmee een kopie te maken van het voltijdse systeem maar om te kijken naar hoe die groepen kunnen worden bediend. Natuurlijk kunnen ze op een bepaald moment ook de graden behalen die in de voltijdse als 'piketpalen' zijn te vinden, maar zoiets is de uitkomst van een bepaalde scholingsproces, met meerdere stappen die leiden naar zo'n formeel getuigschrift.

Er kan om die reden een eigen systeem komen voor deze groepen studerende. Zonder in dit stadium volledig te willen en kunnen zijn, geven we verderop de contouren van een voorstel. Daarbij willen we nogmaals en ten overvloede meegeven wat we bij het commentaar op het wetsvoorstel rond de eenheden van leeruitkomsten hebben gesteld nl. dat er een project moet komen om te gaan bezien wat onder een opleiding dient te worden verstaan en hoe de deeltijdse en duale varianten daarbij het beste kunnen worden gepositioneerd. Hier geven we dus het een en ander voor deeltijd. Voor de duale aanpak (werken en studeren combineren) zal op een later tijdstip nog kunnen worden ingegaan, als de overheid meegaat in dit idee.

Even: Gebruik van het NLQF

Voordat we die contouren van het voorstel voor een systeem voor volwassenen (deeltijd) gaan schetsen, is het goed om te melden dat hierbij het NLQF een belangrijke rol speelt. Dat raamwerk is er al geruime tijd en steeds meer organisaties weten de weg naar het NCP (Nationaal Coördinatiepunt) te vinden om een kwalificatie te laten inschalen op een van de acht niveaus, maar het zou de overheid sieren om op zo kort mogelijke termijn de wetgeving dienaangaande volledig af te ronden. Er kunnen vervolgens stappen worden gezet om het gebruik ervan verder in te bedden in regelingen rond het levenlang ontwikkelen en dus ook het onderwijs aan volwassenen, binnen hetgeen we nu 'deeltijd' noemen. Kom op OCW, even doorpakken...

Ook even: Werken en leren later nader onder de loep

We hebben hier over het deeltijdse onderwijs, maar het is beter om van volwassenenonderwijs te spreken, voor het hoger onderwijs – dus van 'adult learning'. We moeten straks ook bezien hoe de werkplek een plaats in dit systeem kan krijgen, zoals te zien is in het duale onderwijs. Hetgeen nu in de wetgeving staat om het gebruik van de werkplek, de baan, de werkzaamheden en de bedrijfsomgeving is te summier en totaal niet meer van deze tijd¹⁷.

Ook even: Opleidingen voor volwassenen in het hoger onderwijs

Om meteen maar duidelijk te zijn, gelet op de eerste opmerking dat volwassenen gewoon ook de graden moeten kunnen behalen, is het goed om aan te geven dat net als nu instellingen naast de voltijdse opleidingen programma's hebben, onderhouden en aanvullen die zich richten op de doelgroep volwassenen. Dat betekent dat er eenheden zijn binnen die programma's die mede zijn gebaseerd op hetgeen in voltijd wordt aangeboden maar vervolgens een eigen twist krijgen, om daarmee de relevantie voor de arbeidsmarkt en het werkveld te kunnen blijven garanderen.

¹⁶ Je ziet dat bijv. bij lerarenopleidingen, die in bepaalde landen tevens gepositioneerd in specifieke hogescholen en universiteiten, om duidelijk te maken dat er ook een eigen beleid voor kan worden geformuleerd.

¹⁷ In Engeland is daarom de Higher Apprenticeship Degree ontwikkeld, het uitgaan van hetgeen in het werkveld speelt en daarbij een programma te ontwikkelen dat leidt tot een formeel getuigschrift. Idee?

Het betekent niet dat daarmee heel andere opleidingen ontstaan maar we moeten aldus wel los kunnen komen van de huidige 'voorwaarde' dat een opleiding in de wet aan allerlei eisen voldoet en daarmee – heel straight – ook voor de varianten voltijd, deeltijd en duaal. Het mag best straks zo zijn dat iemand een Associate degree afrondt en dat in het diplomasupplement staat bij welke instelling dat is gebeurd en vervolgens dat het gaat om de opleiding voor volwassenen. Een specifieke situatie zal er zeker zijn voor de hbo-masteropleidingen die nu al vaak in deeltijd worden verzorgd. De koppeling aan voltijdse masteropleiding is daarmee een heel stuk losser.

Contouren voorstel volwassenenonderwijs (deeltijd in het hoger onderwijs)

Hierbij die contouren, om mee te geven aan degenen die een en ander in gang kunnen zetten, voor het toekomstige deeltijdse onderwijs, dus gericht op volwassenen.

- Het systeem is erop gericht om volwassenen delen van 'hun' opleidingen te laten doen, leidend tot 'certificaten hoger onderwijs (hbo of wo)'. Het is van belang dat daarbij in de naam het begrip 'hbo' of 'wo' voorkomt, om daarmee het formele onderscheid met andere soorten certificaten te kunnen maken, zoals dat mogelijk is via een koppeling aan een niveau van het NLQF¹⁸.
- Volwassenen kunnen zich inschrijven bij een bekostigde instelling, onder de voorwaarde dat het gaat om een inschrijving voor een jaar, gericht op het verwerven van certificaten.
- Het daarbij af te spreken programma wordt zodanig vastgelegd dat het gedurende dat studiejaar is volgen, op basis van een studieplan.
- Deze inschrijving wordt (per jaar) door de overheid bekostigd als de onderdelen minimaal 30 credits (nu nog studiepunten...) omvatten.

Uiteraard zal dit verder dienen te worden uitgewerkt, onder meer door de eis die nu wordt gesteld aan een inschrijving nl. het gericht zijn op het behalen van het getuigschrift. Maar misschien kan de overheid kijken of dit alleen gaat gelden voor de bacheloropleidingen als die via een Ad lopen, dus eigenlijk al in twee stukken te worden opgedeeld. Het is maar een idee...

Non-degree

Er zal daarnaast altijd ruimte moeten zijn om kwalificaties op te zetten en in de markt te zetten die niet (helemaal) deel uitmaken van zo'n formele opleiding, voltijd of voor volwassenen. Die kunnen aan het NLQF worden gekoppeld, en dan vooral door instellingen en organisaties die geen hogeschool of universiteit zijn. Die kwalificaties zullen, denken we, nooit worden bekostigd – uitgezonderd via allerlei subsidietrajecten (die dan wel slimmer dienen te worden opgezet). Deze kwalificaties vallen, net als de hbo- en wo-certificaten', onder de noemer van de 'non-degree-opleidingen'.

Paar vliegen in een klap: een hele goede mepper nodig...

Tot zover. Er is veel meer overhoop te halen, denkend aan zaken als het 'level playing field' en de private zaken waarmee bekostigde instellingen zich in de markt mogen zetten. Maar ook de kwaliteitszorg, de controle op het niveau en de vormgeving en dit soort aspecten die uit de vernieuwingen voortvloeien, allemaal mee te nemen in het voorgestelde project. Voer voor experts.

28 september

Zorg en welzijn – rapport met aanbevelingen

In een stuk over de hbo-sector zorg en welzijn, van de VH, staat een aantal interessante aanbevelingen voor de bijbehorende opleidingen. Ook de Ad komt voorbij. Daarom hier een korte beschouwing.

Opleidingskolom en allerlei stromen

Bouw de opleidingskolom horizontaal en verticaal verder uit en faciliteer de instroom, zij-instroom en doorstroom. Houd hierbij rekening met diversiteit en inclusie.

- Waardeer de associate degrees verder en zorg voor passende taken en functies voor sociaal werkers met een AD.
- Faciliteer duale leer-werk trajecten voor studenten, werkenden en zelfstandigen.
- Werk verder aan de professionele doctoraten en stimuleer academische PhD's.

¹⁸ In een land als Ierland heeft men een verfijnd systeem hiervoor bedacht, met allerlei soorten 'certificaten'. Men kan het daar allemaal goed in de hand en de gaten houden vanwege het feit dat de accreditatieorganisatie, het NCP en zaken als EVC onder een en dezelfde organisatie valt: de QQI. Idee?

Hierbij kunnen we ons allemaal volmondig achter scharen. Een paar punten:

- Laten we hopen dat door de groei van de Ad-instroom, nu iets meer dan 10% van het totaal, het werkveld binnen de functiehuizen en de CAO's steeds meer plek inruimt voor deze groep hbo'ers. Mogelijk dat het SAC voor deze sector een groepje vraagt om deze ontwikkeling te monitoren en periodiek met werkgeversorganisaties en beroepsverenigingen te overleggen. Overigens kan daarbij ook worden gekeken naar andere opleidingen, met certificaten, die in het private circuit worden gegeven. Deze kunnen aan niveau 5 van het NLQF zijn gekoppeld en daarbij in het register zijn opgenomen.
- Duale leer-werk-trajecten is eigenlijk dubbelop, maar er kan worden gesteld dat je moet bezien wat er binnen de variant 'dual' mogelijk is en bij de variant 'deeltijd' idem, met andere vormen waarbij werken en leren worden gecombineerd.

26 oktober

MBO en 5 – Higher Apprenticeships op 5

We hebben een voorstel gedaan voor het verder gaan uitbouwen van de mogelijkheden voor scholing op niveau 5. Dat kan door ROC's daarbij te betrekken, maar ook door te kijken naar een aanvullende variant nl. de Higher Apprenticeship. Dat is een vorm waarbij werkenden binnen een groep van functies een aanvullend maatwerkprogramma volgen – maar formeel erkend als niveau 5. Dat klinkt wat vreemd, maar met de groei van het Ad-aanbod en het zoeken naar vormen om leerwegen naar hogere niveaus kan dit een prima optie zijn.

Plan voor niveau 5 in ons land – een beschouwing en voorstel

Een conclusie die valt te trekken, is dat in Nederland de discussies rond niveau 5 zorgvuldig dienen te worden gevoerd. Met de invoering van de Ad is er een situatie ontstaan waarbij het hbo op alle niveaus een rol kan spelen. Door de zelfstandigheid van de Ad zijn hogescholen bezig om het aanbod meer regionaal aan te bieden en dan komen als het ware vanzelf de ROC's in beeld. Dat gebeurt weliswaar onder de vlag van de hogeschool die voor alle zaken de verantwoordelijkheid draagt, maar het is toch een belangrijk aspect.

We hebben al vaker aangegeven dat er voor deze constructies nieuwe kaders moeten worden ontwikkeld, zeker als de Ad in een regionale bundeling wordt aangeboden zoals gebeurt in Rotterdam, Dordrecht, Roosendaal, Amersfoort en steeds meer gemeentes. Daarbij kan de inbreng van het mbo meer en beter worden verankerd, om misverstanden te voorkomen.

Ook is vervolgens helder wat de mbo-strategie kan zijn en hoe een ROC beleidsmatig met de doorstroom mbo-Ad omgaat. Laten we dit ook in gedachten houden, gelet op wat hier verder volgt.

1 Bericht over plannen voor het mbo en niveau 5

Laten we beginnen met een bericht dat vorige week verscheen op 'MBO-Today', naar aanleiding van de werkgenda voor het mbo, zoals dit door OCW naar buiten is gebracht:

“Een belangrijk uitgangspunt in de agenda is de persoonlijke groei van de mbo-student. Om te kunnen groeien, heeft iedere student rust en ruimte nodig. Ook binnen het mbo moeten studenten de ruimte krijgen een excellent niveau te behalen. Scholen krijgen dan ook de middelen om excellentieprogramma's aan te bieden. Wat Dijkgraaf betreft zouden mbo-scholen misschien ook de ruimte moeten krijgen om opleidingen op niveau 5 aan te bieden. In het huidige, hiërarchische model is de niveau 5-opleiding nog voorbehouden aan het hbo. 'Als je eerlijk in de waaier gelooft, zouden studenten binnen het mbo het pad verder moeten kunnen aflopen, richting niveau 5', aldus Dijkgraaf. Hij noemt dit een interessante optie, die hij verder wil verkennen.”

We hebben de directe en recente bron voor deze uitspraak over niveau 5 niet kunnen lokaliseren. Mogelijk is de uitspraak in een bijeenkomst gedaan of in een overleg met de TK, als een voorbeeld wat er allemaal kan gebeuren. Als deze gedachte juist is verwoord, heeft de minister het nadrukkelijk over de mogelijkheden om niveau 5 in te zetten bij excellentie, voor mbo-4-studenten¹⁹. Hij heeft het zeker niet gehad over het laten aanbieden van de Ad-opleiding onder verantwoordelijkheid van een ROC – nogmaals, als het citaat klopt. De aanpak zou kunnen leiden tot een eigen

¹⁹ Het zou best kunnen dat ook mbo-studenten op 3 of lager de kans krijgen om certificaten te behalen op niveau 5. Maar het ligt meer voor de hand om het excellente niveau een stap hoger dan het eigen opleidingsniveau te positioneren.

mbo-5-traject, waarbij het dan de vraag is of het om een gehele opleiding van een jaar of misschien wel twee jaren moet gaan of om het verwerven van certificaten voor de excellente onderdelen.

Het algemene bericht is gebaseerd op de plannen voor het mbo zoals die nu met allerlei betrokken organisaties zullen worden besproken. Uit het document halen we de volgende relevante passage:

“Je kunt als student in het mbo een topprestatie leveren en hier waardering voor krijgen. Honours zijn niet voorbehouden aan universitaire studenten. Excellentieprogramma’s in het mbo zijn in mijn ogen gericht op het verwerven van excellent vakmanschap, aanwijsbare verbreding en verdieping van de hiervoor benodigde kennis, inzichten en vaardigheden. Het is daarbij bovendien van belang dat studenten die een excellentieprogramma hebben doorlopen hier een bewijsstuk van krijgen, waardoor hun inspanningen en prestaties zichtbaar wordt voor het bedrijfsleven en het vervolgonderwijs. Mbo-instellingen gaan verder aan de slag gaan met excellentietrajecten, passend bij de behoefte in hun regio.

Ook wordt er zichtbaarder gemaakt welke excellentiemogelijkheden het mbo kent. De skills wedstrijden zijn daar een mooi voorbeeld van. Als je ziet wat voor een bevologenheid en vakmanschap – binnen een scala aan beroepen - er vanuit Nederland wordt afgevaardigd, dan kun je hier alleen maar trots op zijn.”

Ook hier dus niets over niveau 5. Het gaat vooral om het scheppen van omstandigheden om de positie van het mbo en de studenten te verbeteren, onder meer via die excellentie. Dat is volgens de MBO Raad geen doel op zich, omdat het gaat om het mbo in z’n totaliteit.

2 Opties voor ROC’s rond niveau 5

Laten we ervan uitgaan dat in de komende periode toch dit scenario op tafel komt, wetende dat er voldoende CvB’s van ROC’s zijn die interesse tonen in een zekere betrokkenheid bij niveau 5. Wat gaat meehelpen is dat er nu eindelijk een wetsvoorstel is om het NLQF als raamwerk meer formeel te gaan inzetten voor het gehele systeem met formele en non-formele kwalificaties (de laatste categorie alleen als de aanbieders daartoe actie ondernemen). Om het mbo een handreiking te doen, hierbij een voorstel dat de ROC’s en OCW kan helpen, denken we.

2.1 Wat zou kunnen in het hbo... maar misschien beter past in het mbo

Omdat het punt toch aan de orde zal komen in de discussies, nemen we eerst een scenario door dat best kan leiden tot een uitbreiding van de varianten voor een Ad-opleiding nl. het gaan hanteren van een ‘Higher Apprenticeship Ad’. Daarbij moet worden gedacht aan hetgeen in de landen hierboven is geschetst met betrekking tot de ontwikkelingen rond niveau 5.

Het idee zou als volgt kunnen worden uitgewerkt voor de Ad:

- Er komt een vierde variant, alleen voor de Ad-opleidingen;
- Het gaat om studenten die de status van werknemer hebben, met een arbeidscontract, na het hebben gevolgd van een opleiding in het voortgezet en middelbaar onderwijs;
- Voor een groep functies die duidelijk zichtbaar zijn te maken aan de hand van de kernwerkzaamheden en dus -competenties, worden door bedrijven contracten afgesloten met onderwijsinstellingen over het verzorgen van een programma van 120 studiepunten;
- Binnen dat programma vallen ook werkzaamheden die bijdragen aan de studie, nader vast te stellen;
- De onderwijseenheden zijn daarmee nadrukkelijk aanvullend op het werk;
- Het geheel is op niveau 5 en kent een eigen accreditatieprocedure en daarbij passende vorm van kwaliteitszorg;
- De Ad-opleiding zorgt voor een jaarlijkse aanpassing in samenspraak met de betreffende bedrijfstak(ken), werkgeversorganisatie(s) en beroepsvereniging(en).

Het is dus geen duale opleiding volgens de huidige wet. Het is te vergelijken met een maatwerktraject voor het geven van een beroepsopleiding, maar zoals dit nu gebeurt in de private markt en waarbij het programma kan worden gekoppeld aan het NLQF. Dat betekent dat de overheid de wet dient aan te gaan passen en op zoek moet naar een vorm van bekostiging. Ook het binnen de spelregels blijven van de huidige wet, waar nodig, zonder allerlei andere private activiteiten te gaan ondernemen, is een aandachtspunt.

In Engeland wordt dit traject mede betaald uit een landelijke pot die door de grote bedrijven en organisaties wordt gevuld via de heffing over de omzet en de winst. Daarvan kunnen dan de kleinere bedrijven profiteren, om deze werkenden – dus ‘apprentices’ – te kunnen laten studeren.

Het meest opvallende verschil met duaal is dus de status van de persoon. Die is nu bij ons die van ‘student’ en bij deze aanvullende variant van ‘werknemer’. Ook is de overeenkomst anders nl. meer een zaak van werkgever en werknemer. Het bedrijf huurt de opleiding van de hogeschool in en regelt in dat kader alles.

Maar... gaat de overheid dit aandurven, ook als dit scenario prima past bij mbo'ers en vooral degenen die de BBL-route volgen. Want die aanpak is eigenlijk ook een vorm van het hebben van een apprenticeship, met een verplichte baan en verder maatwerk. Laten we dan maar eens verder kijken naar een andere opzet.

2.2 Opleiding op 5 voor ROC's

Hetgeen hierboven is beschreven als een uitbreiding van het Ad-aanbod met een extra variant, dus naast voltijd, deeltijd en duaal de ‘apprenticeship’, past misschien nog wel beter bij het mbo. Dan kunnen we het ‘BBL-5’ noemen. Geen Associate degree uiteraard aangezien het uitreiken van deze graad is voorbehouden aan het hbo. Maar niets staat ons land in de weg om er iets anders van te maken nl. ‘Higher Vocational-Professional Education-5’, dus HVPE-5.

Waarom een Engelse naam, zult u zeggen? Nou, er zijn steeds meer internationale activiteiten rond niveau 5. Als bepaalde HVPE-5-programma's in het Engels zouden worden verzorgd, kunnen ROC's meteen aansluiten – en dat draagt ook weer bij aan allerlei scenario's voor het deel van het bedrijfsleven dat zowel regionaal als internationaal opereert.

Natuurlijk moeten er afspraken worden vastgelegd voor de doorstroom naar het hbo, voor zowel de Ad (niet altijd verwant, niet altijd volledig vrijstellend) als de Bachelor (aanvullend programma, al dan niet met een brugprogramma). Die opties moeten gewoon worden meegenomen in het ontwerp, om niet weer allerlei drempels te laten ontstaan.

Ongetwijfeld zal het over de kosten gaan. CvB's willen best meer aanbod scheppen maar dan niet uit het gewone budget of door het zorgen voor contracten en de daarbij bijbehorende acties die allemaal veel tijd, geld en energie vragen. Misschien moet voor deze optie worden gekeken naar publiek-private samenwerkingsovereenkomsten van bekostigde ROC's en private hogescholen, om de taken te verdelen. Die private hogescholen kunnen nu al zelfstandig tweejarige bedrijfsop-
leidingen in de markt zetten en verzorgen, maar de meerwaarde van deze BBL-constructie is dat er een formele naam aan wordt gehangen en niet alleen maar een niveau van het NLQF. Bovendien kan de SBB hierbij worden betrokken, op een nader vast te stellen wijze.

Op een rijtje de meest kenmerkende aspecten van deze HVPE-5-opleiding:

- De opleiding valt onder de verantwoordelijkheid van een ROC;
- De opleiding wordt binnen het Nederlandse onderwijsstelsel opgenomen als een formele opleiding, dus het niveau dat samen met partijen als de SBB wordt vastgesteld, en leidt tot een directe inschaling in het mbo en dan het NLQF, op niveau 5;
- De vorm is gebaseerd op een constructie die in het buitenland ‘apprenticeship’ wordt genoemd en vergelijkbaar is met de BBL-route in het mbo;
- De bekostiging vindt plaats binnen een publiek-private omgeving, met nader te bepalen welke kaders daarvoor worden gebruikt en welke financieringsbronnen er voor werkenden zijn;
- De samenwerking met hogescholen over de doorstroom naar een hbo-opleiding wordt formeel vastgelegd, zeker als het gaat om de aansluiting op een Ad-opleiding;
- Een samenwerking tussen een bekostigd ROC en een private hogeschool is mogelijk, op basis van nader vast te stellen kaders;
- Het laten meedoen van andere groepen studenten, uit het havo of het hbo die meer praktisch bezig willen zijn, moet mogelijk zijn, op basis van nader vast te stellen criteria;
- De naam van de opleiding valt onder de categorie HVPE.

2.3 Of anders werken met certificaten, en het NLQF

Ja, goed idee ook, maar er kleven natuurlijk allemaal regels aan, zaken die nog moeten worden besproken, aangepast en geïmplementeerd. Het is tevens een aanvulling op het systeem en dan

zullen er ook wel kleine en grote beren op de weg verschijnen. Het is een prima oplossing om de aansluiting mbo-hbo een nieuwe impuls te geven, met een flexibele invulling van een leerweg die meerdere op- en afritten kent. De samenwerking tussen instellingen, ook privaat, kan meehelpen om samen met bedrijven en het georganiseerde werkveld te bezien waar de wederzijdse voordelen zitten en hoe die met elkaar te gebruiken.

Maar er is ook best een andere optie, een aanpak die mogelijk al veel sneller kan gebruikt, zeker als het voorstel voor HVPE-5 als uitgangspunt voor de komende tijd wordt geaccepteerd. Het gaat dan om het onderbrengen van allerlei korte trajecten die er zijn voor het aanleren van excellente maar ook toch ook specifieke en aanvullende competenties voor niveau 4 in het mbo. Ze zitten niet in de keuzedelen of ergens anders in een mbo-kwalificatie en moeten op hun eigen wijze worden aangepakt.

Uiteraard kan een ROC een onderdeel van een kwalificatie zelf een extra dimensie geven, als het gaat om de excellentie en/of het bijzondere karakter ervan. Dat kan betekenen dat de mbo'er een aanvullende verklaring krijgt als dit onderdeel op een hoger of ander niveau is bereikt. Die aanpak is vergelijkbaar met wat in het hbo mogelijk is met het een speciaal keurmerk of kenmerk, door een aantal zaken extra aandacht te geven en daarmee onderscheidend zijn richting de arbeidsmarkt. Maar daarmee verandert het niveau dus niet, voor alle duidelijkheid.

Hier een aantal aspecten van deze aanpak:

- Een ROC kan korte scholingstrajecten aanbieden, aanvullend op de reguliere kwalificatie;
- Het gaat om trajecten die (voorstel...) maximaal 80 studie-uren vragen;
- Deze trajecten kunnen worden gevolgd door de studenten op niveau 4, op basis van een nader te bepalen selectie voor het ROC;
- De SBB heeft een stem als het gaat om de inhoud, het niveau en het excellentie karakter van het korte traject;
- Voor elke mbo-student die in aanmerking komt, wordt een dergelijk scholingstraject bekostigd;
- Trajecten kunnen worden aangeboden aan het NCP van het NLQF, om te worden ingeschaald op niveau 4 dan wel niveau 5, en leveren daarmee een certificaat op;
- Studenten kunnen dergelijke trajecten ook volgen als ze enigszins uit de studie lopen, alvast een baan vinden en in samenspraak met de werkgever bezien wat de beste aanpak is
- Bekeken zal moeten worden in hoeverre dergelijke trajecten en certificaten kunnen worden gebruikt voor de doorstroom naar een hbo-opleiding.

Aan de slag...

Er komt veel geld beschikbaar voor de leerlijnen die binnen de beroepskolom kunnen worden ingevuld. Hoe alles allemaal te besteden... een goede vraag. Samenwerking over de grenzen van de sectoren heen is cruciaal. Laat de overheid a.u.b. een werkgroep instellen die a-politiek is samengesteld en laat men met 'krankzinnige' voorstellen komen – om die ook aan te pakken. Graag!

16 november

Meer flexibiliteit en allerlei routes... ook bij uitval en alumnibeleid

Ons stelsel is in wezen vrij rigide, voor het invullen van routes in het hoger onderwijs. Je haalt de eindstreep van een opleiding of je valt uit. Als een bepaalde graad is gehaald, dan mag je formeel niet een tweede keer zo'n graad nastreven. Ook het verdere bijscholen kan niet in het bekostigde systeem, terwijl ondertussen de eerder gevolgde opleiding wordt geactualiseerd – en die eenheden passen prima bij een vorm van nascholing.

We geven wat voorstellen om te zoeken naar die verdere flexibiliteit. Het betekent ook een andere kijk op het levenlang ontwikkelen.

We kunnen bezien in het geval dat iemand die voor een geheel jaar staat ingeschreven en niet alles meer hoeft te of kan doen, deze persoon de kans krijgt om de tijd die als het ware 'overblijft' in te zetten voor een aantal eenheden die te zien zijn als een verrijking. Uiteraard zitten daar allemaal haken en ogen aan als het gaat om de bekostiging, logistiek en administratie.

Het gaat evenwel vooral om het idee erachter, om het gehele systeem en de daarbij passende leerlijnen in te zetten op een flexibele wijze en niet meteen te verzanden in allerlei discussies waarom 'iets niet kan'.

Bespiegelingen over het regelen van dit soort scenario's en wat al gewoon kan

Het gaat als het ware om een combinatie van het vormgeven van flexibilisering, het starten met 'levenlang ontwikkelen' en het finetunen van de aanloop die iemand neemt richting de arbeidsmarkt. We hebben het dan in eerste instantie over iemand die op weg is naar een eerste baan. Maar uiteraard zijn er bij de gegeven opties mogelijkheden te scheppen die passen bij werkenden die naast de baan een formele opleiding volgen, gericht op een diploma, getuigschrift en/of graad.

Het draait in principe om het gebruiken van een structuur die al simpelweg met z'n allen in stand wordt gehouden binnen het stelsel. Daarmee wordt bedoeld dat er eigenlijk nog niet zoveel hoeft te worden gesleuteld aan de uitgangspunten. Het betreft hier vooral het kunnen doen van extra en andere eenheden, in samenspraak met het management van de opleiding, binnen de bestaande regelingen. Dat is helemaal niet zo raar als je denkt aan de volgende toegestane constructies:

- Een student mag meer doen dan hetgeen regulier staat geprogrammeerd, dus in het hbo meer dan 60 studiepunten;
- Een hbo-student mag twee studies tegelijkertijd doen, met twee formele inschrijvingen;
- Een student mag in bepaalde gevallen keuzevakken en minoren uit andere opleidingen doen;
- Een hbo-bachelorstudent kan in het laatste jaar een aanvullend programma volgen met het oog op de doorstroom naar een wo-masteropleiding;
- Een Ad-student kan in het tweede jaar extra eenheden doen ter voorbereiding op de doorstroom naar de bacheloropleiding;
- Een nieuwe student kan in bepaalde gevallen in het eerste leerjaar extra eenheden volgen om deficiënties te kunnen wegwerken.

Natuurlijk is dit ook een kwestie van afstemmen met elkaar over wat er mogelijk is, wanneer en hoe, maar dit alles valt binnen de normale regels voor de bekostiging. Er kan geen extra geld worden gevraagd – los van het brugprogramma van de hbo-bachelor naar de wo-master als het apart wordt aangeboden.

Overigens zou je hierbij ook de situatie kunnen noemen dat een student in de praktijk eigenlijk 'oneindig vaak' een tentamen mag overdoen, bij vertraging en als 'bezem-student'. Daarbij wordt mede een extra beroep gedaan op het volgen van eenheden, binnen het budget van de overheid.

Kijken naar welke opties wel geld kosten... maar de moeite waard zijn...

Het gaat natuurlijk bij de plannen die nu links en rechts worden geventileerd, om het bezien van wat er nog verder te doen is om opleidingen te verrijken, met eenheden die gericht zijn op een directe inzetbaarheid op de arbeidsmarkt en/of op een persoonlijke ontwikkeling om een sterkere aanzet te geven voor het vormgeven van een loopbaan. Dat betekent dat er allerlei scenario's zijn te bedenken die we in maatschappelijk en economisch opzicht van belang achten, om die te vertalen naar het beschikbaar stellen van bijpassend budgetten.

Er zullen dan meteen wijzigingen zijn naar hetgeen nu met het STAP-budget gebeurt, en hoe daarbij toch wel 'strategische fouten' zijn gemaakt. Men denkt nu aan het koppelen van scholingstrajecten aan het NLQF zodat ze via die route worden gefinancierd. Maar ook dan doemen er problemen op, bijvoorbeeld gelet op de omstandigheid dat de aanbieder van een dergelijke kwalificatie wel in staat moet zijn om die koppelingsprocedure te kunnen doorlopen en te betalen. Daarvan is dus veel te leren, ook bij het gaan bespreken van die andere plannen.

Voor de opties die in bovenstaande paragrafen zijn langsgekomen, is zonder meer met een groep experts na te gaan wat binnen het bestaande budget voor de instellingen kan worden gerealiseerd en vervolgens voor welke scenario's er extra geld is vrij te maken.

Er vanuit gaande dat het gaat om eenheden die deel uitmaken van een bestaande opleiding dan wel daarin het jaar erna zullen worden opgenomen, zijn de ontwikkelingskosten toe te rekenen aan het reguliere budget. Maar als er tevens sprake kan zijn van 'aanschuifonderwijs', dus zonder aparte groepen te maken met daarvoor een eigen specifiek rooster, gaat het in veel gevallen om de marginale kosten. Op die wijze kunnen extra kosten behoorlijk in de hand worden gehouden en het zou de overheid in ieder geval niet zoveel geld meer behoeven te kosten. Uitzoeken dus.

Het is tevens duidelijk dat er geen sprake moet zijn van een uniforme aanpak, zeker als de leerlijn met extra eenheden twee sectoren en/of verschillende niveaus betreft, en er met verschillende

kaders en regelingen moet worden gedeald. De kosten kunnen dan op basis van een bepaald model worden verdeeld.

Verlengen na een of twee jaren...

Het is een andere vorm van verlengen, maar toch maar even genoemd, alhier. Het kan best zo zijn dat het volgen van extra, verdiepende, verbredende en excellente eenheden pas zinvol is als iemand eerst na het hebben afgerond van een formele opleiding een tijdje gaat werken. Op basis van de ervaringen die daarbij worden opgedaan, kan mogelijk beter worden bezien wat er aanvullend nodig is. Dat kan leiden tot het doen van een aantal specifieke en extra eenheden gedurende een periode van een of twee jaren, maar goed, dat is verder uit te zoeken.

Natuurlijk kan het ook gaan om een combinatie van dit alles, dus meteen een paar eenheden extra doen aan het eind van de opleiding en vervolgens een aantal aanvullende certificaten na een paar jaar werken, als een soort specialisatie van wat eerst is gedaan.

Eigenlijk zou je hierbij kunnen spreken van een vorm voor het hebben van een 'individual learning account', dus het werken met een eigen scholingsbudget. En misschien kan men de hoogte ervan ook wel afhankelijk te laten zijn van het niveau waarop het laatste diploma is behaald en het aantal jaren dat in het formele onderwijs is doorgebracht. Het zijn maar wat gedachten.

Instellen van een 'Denktank Extra Eenheden'....

Plannen, initiatieven en suggesties zoals hierboven beschreven, zullen ongetwijfeld op allerlei niveaus breed worden besproken in diverse gremia, om te komen tot het formuleren van voldoende draagvlak en het vastleggen van afspraken om de balans voor de belangen van de betrokken organisaties, koepels en verenigingen. Mooi, maar laten we het even anders doen.

We zullen van onze kant een aantal mensen gaan benaderen om met ons een en ander verder te gaan uitwerken, concreet en hanteerbaar. Dat kan binnen de huidige regelingen, zonder meer, en als het niet anders kan, moeten we als groep aantonen dat een extra budget de investeringen in die aanvullende scenario's op de wat langere termijn meer dan waard zijn.

23 november

Toekomstverkenningen OCW – doelen bekeken

Er worden op dit moment toekomstverkenningen uitgevoerd, in opdracht van OCW en in samenwerking met de VH en UNL, naar de inrichting van het hoger onderwijs. Daarvoor is een aantal doelen geformuleerd. Een paar daarvan hebben we onder de loep genomen, maar hier kijken we naar meer flexibel onderwijs.

- Hoe komen we tegemoet aan de vraag naar meer flexibel hoger onderwijs?
Er lijkt een groeiende vraag naar personalisering van het onderwijs, in tijd, vorm en inhoud. Daarnaast is er meer behoefte aan kortere-/maatwerk opleidingstrajecten met het oog op om- en bijscholing (leven lang ontwikkelen). Dienen deze ontwikkelingen als onderdeel van of naast diploma-gerichte onderwijs een plek te krijgen?
En vergt dit nieuwe en/of minder wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld voor macrodoelmatigheid en accreditatie?

Een belangrijke zaak die hier wordt genoemd, maar eigenlijk helemaal niet nieuw. Uit het verleden is bekend dat discussies over het flexibiliseren en dan vooral het aanbieden van trajecten die niet leiden tot een formeel diploma, al snel verzanden. Een bekend begrip dat direct opduikt is het 'level playing field', met als aanleiding dat een bekostigde instelling zich privaat gaan opstellen met allerlei scholingsproducten die onder de kostprijs van een private aanbieder in de markt zijn te zetten.

Een volgend aspect is dan of de bekostigde instellingen zich moeten richten op volwassenen of ook jongeren. Private hogescholen kunnen het simpelweg allebei doen, met formele opleidingen en allerlei stukken ervan, dus met het afgeven van certificaten. Ook daarmee moet rekening worden gehouden, als de overheid graag wil gaan zorgen voor het verdelen van de markt voor onderwijs dat niet op een getuigschrift of graad is gericht.

De laatste zin over macrodoelmatigheid en accreditatie heeft uiteraard te maken met de wens van instellingen, en vooral hogescholen, om in z'n geheel verantwoordelijk te mogen zijn voor het opzetten, verzorgen en uitbreiden van het aanbod – een vorm die een 'Degree Awarding Power' met zich meebrengt.

Het moet dan leiden, vinden ze, tot een bekostiging van alles wat zo zonder tussenkomst van de CDHO en NVAO in de markt wordt gezet. Je kunt dan eigenlijk gaan spreken van een publiek-private samenwerking tussen de overheid en de sector voor het hoger onderwijs... We zullen zien hoe dit allemaal in het pak wordt gestoken.

a VT en VON

Als de overheid gaat besluiten om het volwassenenonderwijs een eigen wetgeving toe te kennen, zal daarmee gericht aan de flexibilisering kunnen worden gewerkt. Met de huidige varianten deeltijd en duaal, hun eigen structuur kennende, moeten er steeds weer keuzes worden gemaakt, leidend tot allerlei onduidelijke kaders, en eigen regelingen.

b Aansluiting

Voor de voltijd zal de overheid zeer terughoudend dienen te zijn als het gaat om het flexibiliseren van leerwegen. Flexstuderende voor degenen die koud van het havo of vwo komen, betekent nadrukkelijk het maken van keuzes die in vrijwel alle gevallen niet of nauwelijks zijn te overzien. Ook het uit elkaar trekken van programma's houdt vaak in dat de noodzakelijke samenhang verloren gaat, hetgeen juist veel houvast kan bieden voor degenen die in deze fase van hun leven best fouten mogen maken maar waarbij de impact daarvan kan soms desastreus zijn.

En laten we ook niet het sociale aspect van het studeren uit het oog verliezen, wetende dat na het afronden van de studie er nog veel meer dan veertig jaren staan te wachten met werken, leven, zoeken, scholen...

Bij het versterken van flexibel aanbod en het vergroten van deelname daaraan zullen wij expliciet met de instellingen en andere betrokkenen op zoek gaan naar betere benutting van bestaande mogelijkheden en het creëren van nieuwe kansen, zoals het verder ontwikkelen en benutten van het alumni-beleid en het beter beschikbaar maken van opleidingen (of onderdelen daarvan) voor werkenden, onder meer door vergroting van de flexibele deeltijd- en duale trajecten in aansluiting op de behoeften op de arbeidsmarkt.

Op welke wijze kan het onderwijsveld bijdragen aan de maatschappelijke opgaven door om-, na- en bijscholing en zorgdragen dat voor professionals de nieuwste inzichten vanuit onderzoek beschikbaar kunnen worden gesteld?

Veel van hetgeen hier staat is eigenlijk al aan de orde gesteld in de voorgaande plannen en de daarmee in gang gezette en nog te zetten verkenningen. Wat echter opvalt is de koppeling van het hebben van een meer flexibel aanbod aan het alumni-beleid als het gaat om de deelname daaraan – en dan denken we aan de betrokkenheid van het bekostigd hoger onderwijs.

Dat is echt iets nieuws, zeker als de overheid het hanteren daarvan als een soort 'eis' gaat zien voor het invoeren van mogelijkheden om die doelgroep te gaan bedienen. De instelling zou dan een aantoonbaar systeem moeten hebben om alumni te volgen en daarbij ook een bepaald aanbod te kunnen doen. Daaraan te koppelen valt tevens het monitoren van hetgeen ze zijn gaan doen en wat de concrete resultaten zijn, zeker interessant als ze niet inhoudelijk doorstromen naar een hoger niveau of kiezen voor bijvoorbeeld het gaan doen van niet-formele scholingstrajecten.

Er zal uiteraard wel een keuze moeten worden gemaakt als het gaat om mogelijkheden voor alumni. Een van de opties is de betrokkenen de kans te geven terug te gaan naar de voormalige hogeschool of universiteit en daar op een bepaalde contractbasis een vorm van bij- en herscholing te volgen. Maar er zijn ook andere constructies mogelijk.

30 november

Ad groeit – B daalt – analyse van wat het kan gaan betekenen voor het hbo

Er verscheen een overzicht van de instroom in het hbo. De Ad's groeien, de Bachelors krimpen. Het ligt dan voor de hand om te gaan nadenken over de consequenties ervan voor de hogescholen en dus ook de overheid. We hebben een korte analyse gemaakt, ook kijkend naar de vooropleidingen. Daarbij stellen we de Ad centraal.

Trends Bachelor en Ad – kijkend naar vooropleidingen

Je kunt op de cijfers in deze tabel een heleboel analyses loslaten, met allerlei vergelijkingen van de huidige instroom met eerdere jaren. Het kijken naar de cijfers voor het studiejaar 2019/2020 is dan best logisch, als het laatste 'normale' jaar voordat we met de pandemie te maken kregen. Maar

in de afgelopen jaren is daarnaast toch ook wel het een en ander gebeurd, met veel of weinig invloed op het maken van een keuze voor een hbo-opleiding door jongeren en ouderen.

Wat hieruit in ieder geval duidelijk blijkt, is dat de Ad al die jaren populairder is geworden en steeds een stijgende instroom heeft laten zien. Dat kan onder meer komen doordat het mbo minder gevoelig was en is voor landelijke examens en het moeten voldoen aan allerlei eisen, los van allerlei versoepelingen zoals bij het havo en vwo. Ook werkenden hebben daar geen last van gehad. Maar ook dan is het een stevig signaal naar iedereen die hiermee te maken heeft, om voor zichzelf na te gaan wat dit voor het beleid van de overheid en van de instellingen betekent.

Op dit moment is de instroom bij de Ad-opleidingen ruim 10% van de totale instroom (los van de Master). Dit kan alleen maar meer worden, ook bijvoorbeeld kijkend naar de cijfers voor 2022 in vergelijking met 2020, het jaar dat vrijwel iedereen bij het havo en vwo slaagde. Daarbij steeg de Ad-instroom met meer dan 10% en daalde de instroom bij de Bachelor met ongeveer 17%. Dat betekent onder meer dat hogescholen tijdelijk hogere studentenaantallen hebben, maar dat er tevens weer van alles dient te worden afgebouwd met het oog op de komende periode, ook al wordt er gewerkt met een overheidsbudget op basis van de studentenaantallen van twee jaren eerder (t-2-financiering).

Opmerkelijk en van belang is dat ook in 2021 de exameneisen bij het havo en vwo zijn versoepeld, maar het slagingspercentage weer redelijk 'normaal' was. Daarom is het juist sterk dalende aantal instromers opmerkelijk. Daarnaast kan het zeker zo zijn dat tijdens de pandemie leerlingen van havo-4 'toch ook maar' werden bevorderd naar havo-5, om vervolgens aldaar tegen allerlei problemen aan te lopen. Hoe dit heeft uitgewerkt voor de andere cohorten havisten die nu in de bovenbouw zitten is een kwestie van afwachten, al zijn de berichten over de examencijfers die de afgelopen jaren zijn 'opgekrikt' om toch ook weer het normale beeld tevoorschijn te kunnen toveren, niet echt hoopgevend²⁰.

Waarmee rekening te houden: Graag een scenario met de Ad en wederkerende scholing

Natuurlijk mag er beleidsmatig worden gekeken naar de aantallen vwo'ers die kennelijk te vaak naar de universiteit gaan en 'beter af zijn' met het doen van een hbo-opleiding, al dan niet met een onderzoeks-academische aanpak. Als dit op korte termijn niet gaat leiden tot gaten in de bezettingen binnen het wetenschappelijk onderwijs, met vervolgens het repareren ervan door het binnenhalen van meer buitenlandse studenten, kan dat best een te onderzoeken scenario zijn. Maar ook meer samenwerking tussen hbo en wo lijkt een weg die kan worden ingeslagen.

Echter, waarom niet gewoon het hbo-karakter onderkennen en uitbuiten, op basis van de ervaringen die jarenlang zijn opgedaan met de beroepsgerichte programma's en veel meer opties voor de varianten deeltijd en duaal, dus voor het volwassenenonderwijs.

1 Ad als uitgangspunt voor een scenario

Het hbo mag zich hartstikke rijk rekenen met een systeem waarbij er drie graden zijn, met allerlei mogelijkheden om daarmee leerwegen uit te zetten, om direct door te stromen of na een aantal jaren verder te gaan voor een volgend niveau. Daarmee kan bovendien worden nagedacht over routes die nu nog niet zo voor de hand liggen, maar wel het karakter van het hbo verstevigen – en dus ook nieuwe doelgroepen kunnen aantrekken.

Verderop geven we een voorbeeld met bijpassende suggesties, maar als schot voor de boeg alvast een toch best interessante ontwikkeling in Frankrijk bij technische opleidingen binnen een universiteit. Er zijn namelijk smalle masteropleidingen die via een kort maatwerk-brugprogramma bezitters van een tweejarige Diplôme Universitaire Technique (DUT), niveau 5 dus, toelaten. De Bachelor kent daar een lengte van drie jaar, dus op die wijze kan een versnelling binnen een sector plaatsvinden, toegespitst op bepaalde functies en werkzaamheden.

Maar we nemen bij ons de Ad vooral als een soort startpunt in dit alles, zeker kijkend naar de vormgeving van wat de beroepskolom mag worden genoemd. Er kan daarbij tevens optimaal worden samengewerkt met mbo-scholen, in de netwerken met het werkveld.

²⁰ In de zijlijn: Er komen nu berichten naar buiten dat de studenten in het hbo en in mindere mate bij het wo die in de afgelopen jaren mochten blijven, zonder een bsa of een andere stok achter de deur, nu toch meer uitvallen of iets anders gaan doen. Dit is derhalve ook een aandachtspunt voor nu en de komende jaren, met de instroom die een kwetsbare periode achter de rug heeft, en met het mogelijk terugkeren van het bindend studieadvies...

2 Ad is spin in het scholingsweb...

We zijn deze nieuwsbrief begonnen met het wijzen op de groei van de instroom bij de Ad-opleidingen en het daarmee samenhangende aanbod – want steeds meer hogescholen zien in deze graad brood, om bijvoorbeeld de terugloop bij de bacheloropleidingen op te kunnen vangen. Maar met het wederkerende onderwijs, binnen het levenlang ontwikkelen, kan ook een behoorlijk stapeltje ‘boterhammen’ worden opgebouwd.

Er is al vaker gepleit voor scenario-studies als gevolg van de invoering van de Ad in ons onderwijsstelsel. Gegeven het feit dat veel Ad’ers aan de slag kunnen gaan in een passende baan zullen daarmee in de toekomst veel mensen rondlopen op de arbeidsmarkt met twee opties nl. het behalen van de Bachelor of scholing volgen met inzet van programma’s zoals hierboven beschreven op basis van formele bacheloropleidingen en met een vorm van maatwerk.

Tevens is een Ad-opleiding een prima vervolg voor degenen die mbo-4 hebben gedaan en zich willen opscholen naar een hoger niveau. Maar waarom zouden degenen die na de Ad een maatwerkprogramma hebben gevolgd, ook niet – naar Frans voorbeeld – kunnen worden toegelaten tot een Master, smal en arbeidsmarktrelevant ingestoken.

Kortom, het met inzet van de Ad opbouwen van een systeem met leerlijnen waarbij formele en maatwerktrajecten kunnen worden gecombineerd, kan van het hbo een uitermate sterke onderwijs- en scholingssector maken. Zeker, er moet wel stevig worden gesleuteld aan de wet- en regelgeving. Ook ligt dan het samenvoegen van deeltijd en duaal tot een sector voor volwassenenonderwijs ligt voor de hand, vooral omdat het dan die basis voor de maatwerkprogramma’s vormt zoals hierboven voorgesteld.

3 Private instellingen laten aanhaken...

Het gaat bij dit alles om een vorm van privaat handelen door bekostigde hogescholen, binnen de regels voor ‘de helderheid’ zoals die jarenlang bestaan maar niet echt zijn geactualiseerd. Ook met de wet voor de eenheden van leeruitkomsten komen er geen echte vernieuwingen op gang. Misschien kan met dit voorstel een aanzet worden gegeven voor een discussie waarbij de rollen van de bekostigde en private hogescholen op elkaar worden afgestemd. De overheid wil dit ook graag, maar zonder krachtige maatregelen en enige durf kan er geen echte doorbraak zijn.

7 december

Microcredentials en verwachtingen – stapelen?

Certificaten en micro-credentials, zaken die worden besproken in veel projecten en in allerlei gremia. Maar zijn de verwachtingen niet te hoog? Is het wel iets nieuws? Denk aan het stapelen ervan, en ook of ze kunnen worden bekostigd. We hebben een aantal aspecten bekeken.

Stapelen versus verzamelen – privaat versus bekostigd

Een van de zaken die hierboven is aangekaart, kwam terug in een relevante reactie die we ook op internet mochten aantreffen. Het betreft het mogelijk maken voor deelnemers om de modules in een zelf te kiezen volgorde te doen en vaak ook nog op bij de eigen planning passende tijdstippen, aangereikt door de instelling als raamwerk. Dat blijkt een van de problemen te zijn bij de bedrijfsvoering en het in de hand houden van de kosten en de inzet van de benodigde menskracht.

Maar daarbij komt ook nog dat deze aanpak in principe alleen mogelijk is bij het aanbieden van een programma dat niet door de overheid wordt bekostigd, dus in een private context dient te doorlopen. Bij formele opleidingen dient het programma aan allerlei eisen binnen diverse kaders te voldoen. Zo moet er sprake zijn van een duidelijke samenhang, met een aanwijsbare opbouw en een gerichtheid op het diploma dan wel getuigschrift.

Bekostigd en plannen... en vrijheid

Het zal nooit zo zijn dat binnen de formele setting alle onderwijseenheden op het eindniveau worden aangeboden. Dat betekent dat er binnen het programma een aantal leerlijnen zijn te vinden, met een opbouw wat betreft de te verwerven leeruitkomsten. Dat betekent dat er niet voor het totaal een volledige vrijheid voor de student kan en mag gehanteerd als het gaat om de volgorde. Ook betekent een formele inschrijving dat er een onderliggende onderwijs- en examenregeling is, met allerlei voorschriften. Dat samen kan allemaal behoorlijk ‘los’ zijn verwoord, maar dan nog gaat het om formele kaders die aan de studenten worden opgelegd.

Stapelen door de tijd heen...

Een bijkomend element is overigens – en dat speelt ook bij de discussie over de ‘micro-credential’, een nieuw woord voor ‘certificaat’, als bewijs van het hebben behaald van een ‘eenheid’ – dat bij een private niet-formele opleiding het best mogelijk wordt geacht om het programma over een bepaalde tijd ‘uit te smeren’ en de certificaten als het ware ‘op te sparen’ en ‘te stapelen’, om aan het eind ervan de opleiding af te kunnen ronden.

Bij formele opleidingen is dit nog wel een heikele kwestie, bijvoorbeeld als iemand een deel van een programma doet en afrondt, om vervolgens alsnog uit te vallen. Als iemand de daarbij verkregen ‘instellingsverklaring’ en de daaraan vasthangende certificaten (‘bewijzen voor het hebben behaald van onderwijseenheden’) een aantal jaren wil inbrengen om de studie alsnog te kunnen gaan afronden, kunnen zich onder meer met betrekking tot het verkrijgen van vrijstellingen de volgende twee problemen voordoen:

- Intussen is het programma aangepast en zijn allerlei eenheden verdwenen of op een andere wijze obsoleet geworden;
- Er is nog wel eenheden die op een of andere wijze te maken met de oude leeruitkomsten, maar door alle vernieuwingen is het geven van een vrijstelling niet mogelijk.

Die laatste reden is overigens een cruciaal element dat in de discussies over het stapelen van certificaten en dus ook de micro-credentials uit het oog wordt verloren. Er wordt steeds gesproken over ‘stackable certificates’, maar de waarde van een module of unit kan in de loop der jaren al snel een heel stuk minder worden en misschien ook wel helemaal ‘waardeloos’. Waarom zou er anders voortdurend worden gesproken over ‘bij- en herscholing’?

Voer voor de komende discussies derhalve, als het gaat om het streven naar flexibilisering.

21 december

Na de Ad: allerlei nieuwe routes... en ook een Ad in het wetenschappelijk onderwijs?

Het laatste nummer van 2022 nemen we vrijwel integraal in dit dossier mee. Het gaat over een aantal gedachten voor het verzorgen van nieuwe vormen voor het aanvullend bachelorprogramma voor Ad'ers. Ze lijken ‘vreemd’ maar in veel andere landen doet men er zonder meer iets mee... en dus waarom wij niet?

En... een voorstel voor het instellen van een deeltijdse Ad in het wetenschappelijk onderwijs, 90 studiepunten, drie jaar. Uitermate geschikt voor degenen die de hbo-Ad hebben afgerond. Kijken hoe de universiteiten hierop gaan reageren...

Voorbeeld structuur hoger onderwijs met Ad – nieuw...

Er wordt op heel veel fronten heel erg sterk nagedacht over mogelijke voortzettingen voor degenen die een Ad-getuigschrift behalen en direct willen doorstuderen – dus het studie-ijzer willen smeden als het heet is en dat zij later niet moeten toezien bij hoe instellingen omgaan met zij-instromers.

Iemand die direct doorgaat heeft namelijk op basis van de huidige wet- en regelgeving te maken met een aanvullend bachelorprogramma dat veelal in samenspraak tussen de betrokken opleidingen is opgesteld. Als dit na een aantal jaren plaatsvindt, is er sprake van een andere situatie en wordt het programma dat alsnog moet worden gevolgd, vastgesteld op basis van het geven van vrijstellingen. Dat is op basis van het Ad-programma ‘van toen’²¹, werkervaring en verdere scholing die is gevolgd.

Stel dat we helemaal los van dit alles ‘outside the box’ van het huidige stelsel zouden kunnen bezien welke mogelijkheden er zijn om de Ad-opleidingen te gebruiken als basis voor allerlei soorten vervolgstudies. Nu staan er in de wet twee opties:

- Instromen bij een bacheloropleiding binnen het hbo, leidend tot het volgen van een programma dat de graad Bachelor oplevert als alle eenheden met voldoende resultaat zijn afgerond;

²¹ Veel mensen denken dat er altijd studiepunten kunnen worden gestapeld, en dat het gebeurt op basis van de daarvoor gevolgde eenheden. Stapelen dus. Het is echter zo dat geen enkele organisatie jou als individu studiepunten en de onderliggende eenheden kan afnemen. Maar de geldigheid ervan is een andere zaak, opgenomen in een onderwijs- en examenregeling (binnen de eigen instelling) dan wel vastgesteld door de ontvangende instelling (andere instelling). Hierbij is toch vaak sprake van een ‘misverstand’.

- Instromen bij een bacheloropleiding binnen het wo, dus bij een universiteit, maar dan in principe vanaf het eerste jaar, mogelijk mede op basis van aanvullende eisen die ook aan een vwo'er worden gesteld – dus er is sprake van een vorm van toelaatbaarheid.

Als we kijken naar andere opties, breed ingestoken, kunnen we ook denken aan scenario's die in andere landen zijn ontwikkeld. Tevens wordt het 'levenlang ontwikkelen' steeds meer meegenomen in allerlei toekomststudies, met inzet van non-formele eenheden (modules, units) die worden bekroond met een certificaat. Dit soort kwalificaties kunnen aan het NLQF worden gekoppeld als het gaat om het niveau. Maar het kan ook gaan om 'bedrijfsopleidingen' die een eigen inbedding in het werkveld kennen, met 'niveauaanduidingen' die worden vastgesteld door beroepsorganisaties of branches, vaak gekoppeld aan functieniveaus binnen een bedrijfstak. Bovendien kan het gaan om maatwerk, een kortlopend aanbod en trajecten die in-company worden gegeven. Bij elkaar levert dat nog steeds een indrukwekkend scala aan programma's op, voor iedereen die binnen een werkomgeving of voor zichzelf als persoon op zoek is naar scholing. Het nadenken van onze kant hierover leverde het volgende plaatje op. Kijk ernaar en lees vervolgens verder onder dit schema, met verklaringen van de zaken die niet meteen als normaal worden gezien.

NLQF / LLO	HBO		WO
Certificaten op niveaus van het NLQF e.a.	Higher Apprenticeship - Bachelor	Bachelor Voltijd of Duaal	Associate degree - wo Deeltijd
	Jaar 3		Jaar 3
	Jaar 2	Jaar 2	Jaar 2
	Jaar 1	Jaar 1	Jaar 1
Ad-opleiding in het hbo			

Daar gaan we.

(Kolom 3)

- Na de Ad kan iemand nog steeds doorgaan voor het behalen van de Bachelorgraad, in voltijd en duaal (dus voor jongere studenten die aan het werk gaan, in een duale vormgeving zoals dit nu ook al gebeurt). Dat is een programma van twee jaren, zodanig binnen de ontvangende bacheloropleiding ingericht dat het voortbouwt op hetgeen in de Ad-opleiding is gedaan. Het hoeft niet per se 120 studiepunten te zijn, als het maar zodanig is vormgegeven dat het gehele traject Ad-Bachelor nominaal vier jaren vergt.

(Kolom 2)

- Deze vorm komt uit verschillende landen overwaaien, zeker alwaar het werkveld aandringt bij de hogescholen (en de overheid) om opleidingen aan te bieden die puur en simpelweg zijn geënt op functies en beroepen binnen een bedrijfstak. Dat betekent dat een hogeschool samen met een branchevereniging bekijkt welke competenties binnen het werk 'vanzelf al' zijn en worden verworven, om daarnaast een programma te ontwerpen om de betrokken werknemers een erkend diploma te laten behalen, gelijkwaardig aan een Ad, Bachelor dan wel Master. In veel landen wordt deze aanpak regulier bekostigd – en geaccrediteerd – maar ook wel met aanvullende financiering door de werkgevers voor bepaalde zaken. Het is daarmee een welkome variant naast duaal en deeltijd, gezien de constructie waarbij de status van de persoon niet die van student is maar van werknemer.

Een dergelijk Higher Apprenticeship kan aan de Ad'ers worden aangeboden met een nominale duur van drie jaren, aangezien het gaat om eenheden die naast het werk moeten worden gevolgd. Je zou kunnen zeggen dat het drie jaren van elk 40 studiepunten betreft.

- De wet zal hiervoor moeten worden aangepast, maar nu kan deeltijd ook al wettelijk over meerdere jaren worden uitgesmeerd. Alleen moet dan wel de bekostiging worden gezien en wat andere regelingen worden aangepast.

(kolom 1)

- Bij het 'levenlang ontwikkelen' wordt vanuit de werkgevers vooral gewezen op de noodzaak om op tijd, snel en gericht werknemers bij te scholen, meteen bruikbaar op de werkplek. Dat kan zonder het behalen van formele diploma's, wat allemaal moet binnen allerlei wettelijke kaders en met eisen die aan de betrokkenen worden gesteld. Dan kom je al snel bij kortlopende trajecten terecht, te bekronen met een certificaat.

- Daarvoor kennen we in ons land een hele grote waaier aan aanbieders, klein en groot, breed en specialistisch, regionaal dan wel landelijk werkend. Ze ontleen hun status vaak aan wat ze in het verleden al hebben gedaan, of aan licenties van organisaties en brancheverenigingen. Maar het kan ook gaan om kwalificaties (scholingstrajecten) die een langlopende versie kennen en derhalve aan een niveau van het NLQF zijn te koppelen. Samen met de status en de daarmee samenhangende kwaliteitsborging kan dit zorgen voor een stevige positionering van allerlei opleidingen, met een duidelijk civiel effect.
Ad'ers kunnen dus een baan zoeken en met de werkgever afspraken maken voor een langere periode, gekoppeld aan de werkzaamheden, met betrekking tot de scholing. Daarbij kan de HR-afdeling putten uit een reservoir met aanbieders, voor elk van de onderliggende trajecten.
- Voor alle duidelijkheid dient te worden gesteld dat certificaten of op zich geen niveau-aanduiding nodig hebben vanwege het sterk op de functie gerichte karakter of bij een functie op niveau 5 best op hogere of lagere niveaus kunnen en mogen zijn. Dat is kenmerkend voor een werkomgeving, het moeten verrichten van werkzaamheden op soms sterk uiteenlopende niveaus. Dat is ook het lastige bij formele opleidingen, vanwege de eis dat de leeruitkomsten dienen te passen bij een en hetzelfde niveau. Het 'fine-tunen' begint dus pas als er sprake is van een loopbaan...

(Kolom 4)

- Een interessante toevoeging heeft te maken met het feit dat Ad-bezitters wel naar een universiteit mogen, maar pas na twee jaren – in tegenstelling tot hbo-bachelors die met een propeuse-papiertje op zak al na een jaar die overstap mogen maken. Dat betekent wellicht dat degenen die de Ad-opleiding gaan doen, niet direct geïnteresseerd zijn in een doorloop naar een wetenschappelijke opleiding. Het zijn echter wel mensen die belang hebben bij het kunnen doen van een tweede Ad-opleiding, dus een door-ontwikkeling in de breedte. Dat kan wel gebeuren maar niet in formele zin bekostigd binnen de huidige regelingen²².
- Voor deze groep kan de overheid een nieuwe loot aan de hoger-onderwijs-stam laten groeien, met meteen de kans om verbreding te zien als het verwerven van meer academische competenties en leeruitkomsten. Bij de universiteiten is het aanbod aan deeltijdse opleidingen uitermate schraal, mede door de omstandigheid dat ook maar letterlijk een deel van het voltijdse programma mag en kan worden gevolgd. Het doen van een wo-bacheloropleiding in deeltijd vraagt dan minimaal vijf jaren.
- Het gaat om het invoering niveau 5 in het wetenschappelijk onderwijs, maar uitsluitend in de variant 'deeltijd', om daarmee mede een impuls aan dit type onderwijs te geven. Universiteiten kunnen samen met de hogeschool – een mooi voorbeeld van afstemming, zeker in regio's – uitzoeken bij welke wo-bacheloropleidingen eenheden zijn op te nemen in een programma van twee jaren (minimaal 120 studiepunten). Deze kunnen door bezitters van een geschikt Ad-diploma naast het werk gedurende drie jaren worden gevolgd.
- Het betekent dat in veel regio's kan worden ingespeeld op de behoefte aan mensen die op niveau 5 werkzaam zijn en voor hun baan een combinatie van professionele en meer academische competenties nodig hebben – ook gelet op een persoonlijke ontwikkeling.
- Het ligt natuurlijk voor de hand om deze Ad in het wetenschappelijk onderwijs op de locatie van een hogeschool te laten verzorgen. Daarvoor zijn ook docenten in te huren en anderen die het academische karakter kunnen waarborgen.

3 Toekomst-verkennings-muziek?

Zeker, er kan leuke muziek voortkomen uit allerlei verkenningen die worden gedaan naar een update van ons stelsel, in het geheel en voor het hoger onderwijs in het bijzonder. Het is tijd om na te gaan wat de Ad ons kan brengen, samen met andere vormen die voortvloeien uit allerlei doelstellingen. Laten we dit niet alleen overlaten aan de politiek en de bestuurders.

²² Er is natuurlijk wel een omweg, zoals het zich inschrijven bij een met de beoogde andere Ad verwante bacheloropleiding en daarnaast bij de Ad te boek staan als tweede inschrijving. Dat mag want de bekostiging gaat naar de eerste inschrijving. De betrokkene volgt het Ad-programma (en moet de BSA bij de Bachelor zien te ontlopen... als de Ad niet in een jaar is te doen). Na twee jaren is de tweede Ad behaald, met een uitval bij de Bachelor.